

УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ ДІАЛОГ

Україна на шляху до ЄС: проблеми, здобутки, перспективи

Проект здійснено за підтримки Міжнародного Фонду “Відродження”

Керівник проекту: **Валерій ЧАЛИЙ**

Редактори україномовної частини: **Михайло ПАШКОВ, Алла ЧЕРНОВА,
Людмила ШАНГІНА**

Редактор англomовної частини: **Валерія КЛИМЕНКО**

Дизайн і макет: **Олександр ШАПТАЛА**

Збірник містить матеріали третього етапу довгострокового проекту Центру Разумкова та Інституту міжнародних питань і зовнішньої політики Іспанії (*INCIPE*), здійсненого за підтримки Міжнародного Фонду “Відродження”.

У виданні наводяться виступи учасників міжнародної конференції “Українсько-іспанський стратегічний діалог. Україна на шляху до ЄС: проблеми, здобутки, перспективи”, що відбулася 20 жовтня 2011р. в Мадриді. Також представлені результати загальнонаціонального та експертного опитувань, проведених Центром Разумкова. Матеріали друкуються українською та англійською мовами.

У збірнику розглядаються шляхи розвитку українсько-іспанських відносин, аналізуються проблеми та перспективи співробітництва Україна-ЄС у контексті укладення Угоди про асоціацію і лібералізації візового режиму, висвітлюються складні питання формування нової архітектури європейської безпеки.

Це чергове видання серії “бібліотека Центру Разумкова” буде корисним для народних депутатів, державних службовців, журналістів, незалежних експертів і студентів, для всіх тих, хто цікавиться проблемами та перспективами євроінтеграції України, розвитком українсько-іспанського співробітництва.

При використанні матеріалів посилання на видання є обов’язковим.

Фотографії: *Укрінформ* – стор. 18; *i.domik.net* – стор. 24; *www.spainbusiness* – стор. 37;
image.goodvin.info – стор. 50; *ua.for-ua.com* – стор. 52

Адреса Центру Разумкова: 01015, Київ, вул. Лаврська, 16, 2-й поверх

Тел.: (044) 201-11-98

Факс.: (044) 201-11-99

Веб-сторінка: www.razumkov.org.ua

ISBN 978-966-7272-92-0

© Центр Разумкова, 2012

© Видавництво “Заповіт”, 2012

З М І С Т

КИЇВ-МАДРИД: ДІАЛОГ, СПРЯМОВАНИЙ У МАЙБУТНЄ.....	4
ВИСТУПИ УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ	
“ІСПАНСЬКА СКЛАДОВА” УКРАЇНСЬКОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
<i>Валерій ЧАЛИЙ.....</i>	<i>10</i>
СПІЛЬНО ВИРІШУВАТИ ПРОБЛЕМИ І РУХАТИСЯ ВПЕРЕД	
<i>Хосе МОЯНО.....</i>	<i>13</i>
ЗАБЕЗПЕЧИТИ ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИХ ВІДНОСИН	
<i>Анатолій ЩЕРБА.....</i>	<i>17</i>
РОЗВИВАТИ МІЖПАРЛАМЕНТСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	
<i>Луїс ФРАГА.....</i>	<i>20</i>
РАЗОМ РОБИТИ ВНЕСОК У ДОБРОБУТ І ПРОЦВІТАННЯ ЄВРОПИ	
<i>Андрій ШЕВЧЕНКО.....</i>	<i>23</i>
ЗАХИЩАТИ ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ	
<i>Франциско ФОНСЕКА.....</i>	<i>26</i>
НАБЛИЖАТИСЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ І СТАНДАРТІВ	
<i>Наталія ШАПОВАЛОВА.....</i>	<i>29</i>
ШЛЯХИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
<i>Андрій МЕЛЬНИК.....</i>	<i>33</i>
ФОРМУВАТИ ЄДИНИЙ ПРОСТІР БЕЗПЕКИ	
<i>Франциско РУІЗ.....</i>	<i>38</i>
АРХІТЕКТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ПОГЛЯД З ІСПАНІЇ	
<i>Хуліо МОНТЕСІНОС.....</i>	<i>42</i>
ШУКАТИ ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
<i>Олег ШАМШУР.....</i>	<i>44</i>
СТРАТЕГІЧНИЙ ВИБІР – ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ	
<i>Олексій МЕЛЬНИК.....</i>	<i>48</i>
РОЗВИВАТИ ПОЛІТИЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, МІЖЛЮДСЬКІ КОНТАКТИ, ЕКОНОМІЧНУ СПІВПРАЦЮ	
<i>Сантьяго КАБАНАС.....</i>	<i>51</i>
СТАТТЯ	
УКРАЇНА-ЄС: ШЛЯХ ДО ПОЛІТИЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	
<i>Пілар МЕНДЕС.....</i>	<i>54</i>
СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄС: ДУМКИ ТА ОЦІНКИ ЕКСПЕРТІВ.....	61
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ГРОМАДСЬКА ДУМКА.....	69

КИЇВ-МАДРИД: ДІАЛОГ, СПРЯМОВАНИЙ У МАЙБУТНЄ

Українсько-іспанський стратегічний діалог з питань євроінтеграції України, проблем і перспектив її зовнішньої політики, двостороннього партнерства та інших актуальних міжнародних проблем започаткований в листопаді 2008р. в Мадриді. Тоді Інститут міжнародних питань і зовнішньої політики (*INCIPE*, Іспанія) і Центр Разумкова, за сприяння зовнішньополітичних відомств обох країн, провели семінар **“Іспансько-український стратегічний діалог: Україна, Європейський Союз і НАТО”**.

Присутні на першому семінарі були поінформовані про пріоритети зовнішньої політики України, стан і перспективи співробітництва з ЄС і НАТО, про відносини Україна-РФ. Відбувся обмін думками щодо шляхів поглиблення двосторонньої співпраці між Україною та Іспанією, в т.ч. в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Слід зазначити, що заходи, проведені в рамках цього довгострокового проекту Центром Разумкова та *INCIPE* активно підтримувалися нашим традиційним партнером – Міжнародним Фондом “Відродження”.

Наступним етапом українсько-іспанського стратегічного діалогу стало проведення в черні 2010р. у Києві Міжнародної конференції **“Україна в системі європейської безпеки: виклики і перспективи”**¹.

У конференції взяли участь народні депутати України, представники Уряду, профільних міністерств і відомств, Адміністрації Президента, Апарату РНБО України, іноземних посольств і представництв, державних і неурядових дослідницьких установ. Іспанську сторону представляли депутати Парламенту, співробітники Міністерства закордонних справ і співробітництва Іспанії, Міністерства оборони, експерти провідних дослідницьких інститутів *INCIPE* та *CIDOB*.

Відбулася плідна дискусія, під час якої обговорювалися нові підходи до зміцнення стабільності та безпеки в Європі, розглядалися проблеми й перспективи відносин у трикутнику Росія-Україна-НАТО/ЄС, аналізувався потенціал партнерства Україна-ЄС.

Проведення цього заходу під час головування Іспанії в ЄС сприяло розвитку українсько-іспанського діалогу, актуалізувало українську проблематику в

¹ За результатами проведених досліджень Центр Разумкова підготував і презентував на Міжнародній конференції збірку інформаційно-аналітичних матеріалів. До неї увійшли: аналітичний матеріал “Україна в координатах глобальної та європейської безпеки”, результати загальнонаціонального та експертного опитувань. Матеріали конференції опубліковані в журналі “Національна безпека і оборона” (2010р., №4).

контексті спільного пошуку відповідей на нові виклики глобальної і регіональної безпеки.

Третім етапом українсько-іспанського стратегічного діалогу стало проведення в жовтні 2011р. у Мадриді конференції **“Україна на шляху до ЄС: проблеми, здобутки, перспективи”**.

Завдання конференції: повернення уваги міжнародної спільноти до проблем, здобутків і перспектив євроінтеграційного курсу України; пошук шляхів і механізмів активізації контактів з ЄС, у т.ч. підвищення динаміки та продуктивності переговорного процесу щодо Угоди про асоціацію, лібералізації візового режиму.

У заході взяли участь експерти, науковці України та Іспанії, представники міжнародних організацій. Зокрема, з української сторони – Надзвичайний і Повноважний Посол України в Іспанії Анатолій Шерба, Надзвичайний і Повноважний Посол України Олег Шамшур, народний депутат України Андрій Шевченко, директор Третього територіального департаменту МЗС України Андрій Мельник. А також заступник Генерального директора Центру Разумкова Валерій Чалий і співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру Разумкова Олексій Мельник.

З іспанської сторони – Надзвичайний і Повноважний Посол Іспанії в Україні Хосе Родрігес Мойно, представники Міністерства закордонних справ і міжнародного співробітництва Іспанії – Сантьяго Кабанас, Пілар Мендес, Хуліо Нуньєс Монтесінос, віце-президент Комісії із закордонних справ Сенату Іспанії Луїс Фрага, голова Представництва ЄС в Іспанії Франциско Фонсека, експерт іспанського Інституту стратегічних досліджень Міністерства оборони Іспанії Франциско Руїз, старший дослідник *FRIDE* Наталія Шаповалова. А також генеральний секретар *INCIPE* – Хосе Педро де Еріче і директор *INCIPE* Вісенте Гаррідо.

Під час дискусії обговорювалися шляхи розвитку українсько-іспанських відносин, розглядалися проблеми та перспективи співробітництва Україна-ЄС у контексті укладення Угоди про асоціацію і лібералізації візового режиму. Також учасники конференції зосередили увагу на питаннях формування нової архітектури безпеки на європейському континенті.

Узагальнюючи результати дискусії, слід визначити наступні ключові моменти.

Перше. Іспанські та українські учасники наголошували на зростаючій актуальності відносин Україна-Іспанія як важливої складової

Конференція, 20 жовтня 2011р., Мадрид

української євроінтеграції. Саме партнерство Києва та Мадрида було однією з центральних тем порядку денного конференції. Учасники констатували, що останнім часом спостерігається певна висхідна динаміка контактів між двома країнами в різних сферах.

Зокрема, останнім часом намітилась активізація політико-дипломатичних контактів, міжпарламентського співробітництва, взаємодії в гуманітарній сфері. Іспанська сторона доклала зусиль для спрощення процедури оформлення віз для українських громадян². У виступах іспанських учасників йшлося про те, що завдяки розширенню міжлюдських контактів, готовності Мадрида сприяти просуванню України до ЄС, приходу на українські ринки іспанських компаній, поступово зникають думки про певне упереджене ставлення Іспанії до євроінтеграції України. Водночас, Україна вже не сприймає досить обережну позицію Іспанії як перешкоду її руху до ЄС.

У ряді виступів підкреслювалося, що у сфері євроінтеграції іспанська сторона може поділитися величезним досвідом успішної реалізації інституційних та економічних реформ, модернізації внутрішньої інфраструктури за критеріями ЄС.

Сьогодні триває робота з узгодження інтересів і вирішення проблем, що гальмують подальший розвиток відносин. Під час дискусії наголошувалося на тому, що країни мають вагомий потенціал для подальшого співробітництва.

Говорячи про стан і перспективи українсько-іспанських контактів, учасники конференції зосередили увагу, зокрема, на наступних аспектах.

Головні проблеми, які гальмують подальший розвиток співробітництва між країнами, зосереджені переважно всередині України. Насамперед, це проблеми з розвитком демократії.

Під час дискусії наголошувалося також на необхідності: (а) проводити політичні реформи, формувати ефективну багатопартійну систему; (б) здійснювати ефективну боротьбу з корупцією, що є загрозливим явищем у країні; (в) забезпечити стабільну, адаптовану до європейських норм і правил законодавчу та судову систему; (г) максимально сприяти розвитку громадянського суспільства, середнього класу, підтримувати малий та середній бізнес; (д) формувати відкриту ефективну економіку, зменшувати податковий та адміністративний тиск на підприємців, налагоджувати продуктивний діалог влади та бізнес-спільноти.

Значну увагу учасники конференції надали проблемам захисту прав іноземних інвесторів в Україні. Зокрема, констатувалося, що ряд іспанських компаній, що працюють в Україні, потерпають від величезного бюрократичного тиску,

² Зокрема, за словами Надзвичайного і Повноважного Посла Іспанії в Україні Х.Мояно, іспанська сторона у 2011р. подвоїла кількість віз для туристів, які прибувають до Іспанії. Тепер українці можуть отримати візу за п'ять днів, і Посольство видає мультівізи на тривалі періоди. У 2011р. українцям планувалося видати близько 50 тис. віз. Докладно див. виступ Х.Мояно *“Спільно вирішувати проблеми і рухатися вперед”*, вміщений в цьому виданні.

незахищеності прав інвесторів, недосконалої інфраструктури ведення бізнесу – це є головними перешкодами розвитку бізнес-співробітництва між двома країнами.

На думку українських та іспанських експертів, для розширення і зміцнення партнерства Києва та Мадрида необхідно активізувати співпрацю в різних сферах: торговельно-економічній, енергетичній, гуманітарній, транспортній, у сфері безпеки тощо³. Поза сумнівом, більш активне використання потенціалу України у двосторонньому співробітництві у вказаних сферах сприяло б як піднесенню відносин двох країн, так і пришвидшенню євроінтеграції України.

Друге. Головна увага учасників конференції була зосереджена на проблемах і перспективах європейської інтеграції України. Експерти обох країн висловили ряд пропозицій стосовно шляхів активізації відносин Україна-ЄС у різних сферах. Слід підкреслити, що зустріч відбувалася в період фінальної фази переговорного процесу щодо Угоди про асоціацію. Водночас, триває реалізація Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом вільного режиму для України. Ці питання активно обговорювалися під час дискусії.

Говорячи про сучасний стан і перспективи розвитку контактів Києва і Брюсселя, учасники конференції наголошували на тому, що реалізації євроінтеграційного курсу України заважає комплекс зовнішніх і внутрішніх проблем.

Серед зовнішніх – це зосередженість ЄС на власних проблемах, негативний вплив світової фінансово-економічної кризи, фактор Росії, яка активно намагається залишити Україну у сфері свого впливу.

Тема російського впливу лунала в ряді виступів. Російська сторона в діалозі з Україною наполегливо висуває пропозиції щодо вступу до Митного союзу. По суті, укладення з ЄС Угоди про асоціацію, або входження до Митного союзу є проблемою стратегічного вибору моделі розвитку країни. Приєднання України до Митного союзу означало б блокування укладення Угоди про асоціацію і входження до зони впливу РФ. Водночас, наголошувалося на важливості розвитку рівноправних, паритетних, взаємовигідних відносин з Росією, насамперед в економічній сфері.

Серед внутрішніх проблем експерти називали: неефективність соціально-економічних реформ, боротьби з корупцією, корозію судової системи, відчуження влади від суспільства, згортання демократичних процесів. Останній фактор, на думку більшості учасників, найбільш критично позначається на відносинах з ЄС.

Імідж України в Європі зазнав суттєвого погіршення, що може негативно вплинути на уявлення про реалістичність шансів України увійти до сім'ї демократичних, заможних країн ЄС. Як засвідчила дискусія, внутрішньополітичні процеси в Україні викликають стурбованість іспанських партнерів і справляють негативний вплив на комплекс відносин Україна-ЄС. Зростає загроза стагнації євроінтеграційного курсу України.

³ Зокрема, під час дискусії наголошувалося на тому, що для України дуже важливим є використання альтернативних джерел енергії та іспанського досвіду в галузі будівництва СПГ-терміналів. У цьому контексті привертає увагу той факт, що у вересні 2011р. іспанська компанія *Socoin Ingeniería y Construcción Industrial* (далі – *Socoin*) виграла тендер з розробки ТЕО будівництва СПГ-терміналу в Україні.

В окремих виступах лунали побоювання, що внаслідок цієї ситуації може постраждати не лише Угода про асоціацію, але й інші напрями інтеграції України до ЄС. Зокрема: (а) може бути обмежено політичний діалог на найвищому рівні, зменшено допомогу ЄС українському Уряду; (б) може опинитися під загрозою процес лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України; (в) можуть бути переглянуті питання надання допомоги та участі ЄС у модернізації української системи транзиту газу, що негативно вплине на інтеграцію України до європейського енергетичного ринку.

На думку більшості доповідачів, саме рівень імплементації відповідних європейських стандартів у внутрішньополітичне життя країни визначатиме рівень, атмосферу та перспективи діалогу з ЄС.

Третє. Київ і Мадрид зацікавлені в подальшому розвитку співробітництва в безпековій сфері, в безпеці і стабільності європейського регіону. Обговорюючи проблеми формування європейської архітектури безпеки, експерти наголошували на тому, що чимало зусиль та відповідних ініціатив виявилися марними. Зокрема, наголошувалося на “затуханні” “Процесу Корфу”, зменшенні інтересу до проекту угоди про європейську безпеку, яку висунув Президент РФ Д.Медведев.

Під час дискусії експерти окреслили коло проблем у європейському просторі безпеки. Зокрема, наголошувалося на: (а) концептуальних труднощах, у т.ч. в різному трактуванні ключових понять безпеки – загальний простір, загальні цінності; (б) конфліктогенності європейського простору, наявності “заморожених” конфліктів, які час від часу активізуються; (в) схильності до недовіри у сприйнятті одна одною різними країнами та групами країн; (г) відсутності чіткої стратегії відносин НАТО з ЄС; (д) суттєвих розбіжностях між ключовими гравцями в євроатлантичному регіоні, наприклад між США і РФ стосовно розміщення в Європі системи протиракетної оборони; (е) браку однаковості в ЄС, коли головні країни Союзу мають дуже різні стратегічні культури; (є) загальному зниженні інтересу до проблем безпеки, низької продуктивності дискусії з цих питань.

За цих умов, необхідним є переосмислення процесів, що відбуваються в регіоні, пошук адекватних відповідей на виклики та загрози, ефективне використання наявних ресурсів, модернізація існуючих механізмів співробітництва.

Говорячи про шляхи зміцнення безпеки на континенті, експерти наголошували на необхідності зміцнення єдності та дієздатності ЄС, розвитку його політики безпеки і оборони, оновленні НАТО, укладенні всеохоплюючої угоди про безпеку між США та ЄС. Також важливо, на їх погляд, модернізувати деякі головні інститути – ОБСЄ, механізми співробітництва НАТО-Росія та ЄС-Росія. Необхідно наполегливо шукати домовленості про подолання конкретних ускладнень, докладати спільних зусиль до зменшення загроз і запобігання їх виникненню – це покращить атмосферу багатороннього співробітництва у сфері безпеки.

Експерти також активно обговорювали тему позаблокового статусу України. Зокрема, йшлося про те, що небагато людей розуміють, що означає цей статус.

Висловлювалися сумніви стосовно того, що оголошення України позаблоковою державою підвищило її безпеку. Підкреслювалося: якщо в майбутньому Україна все ще матиме такий статус, то для неї питання створення ефективної стримуючої сили, здатності протистояти загрозам безпеці набуватиме більшого значення, ніж раніше

За цих умов, як вважають експерти, можливий формат відносин України з НАТО – це продовження конструктивного партнерства з Альянсом з питань, що становлять взаємний інтерес, збереження співпраці максимально можливою мірою в різних сферах.

Викликали інтерес й соціологічні дослідження Центру Разумкова, презентовані на Конференції. Узагальнюючи їх результати, слід зазначити, що серед громадян України переважає позитивне ставлення до вступу України до ЄС. Проте, відносини України з ЄС більшість респондентів характеризують як нестабільні. Така нестабільність значною мірою пов'язана з непослідовністю, низькою ефективністю євроінтеграційної політики української влади. Рівень поінформованості громадян України про Іспанію є поки що низьким.

У виступах учасників Конференції також згадувалися й результати експертного дослідження. Зокрема, привертає увагу те, що в українському експертному середовищі існує консенсус щодо необхідності вступу України до ЄС. При цьому фахівці відзначають низьку ефективність євроінтеграційного курсу країни – на їх думку, темпи наближення України до ЄС є незадовільними. Однією з причин цього є внутрішні проблеми в Україні.

На думку експертів, укладення Угоди про асоціацію з ЄС відповідає національним інтересам України, але загрожує цьому процесу насамперед ситуація всередині України.

Слід зазначити, що українсько-іспанські відносини оцінюються в експертному середовищі неоднозначно. Переважно у експертів Іспанія викликає позитивні асоціації. Водночас, відзначається дефіцит інформації про розвиток відносин між країнами. В загальних рисах Іспанія для респондентів – це насамперед туристична країна з багатою історією, культурою, традиціями, відома своїми досягненнями у спорті. Це – динамічна європейська країна, що позбулася тоталітарного минулого, де живе “емоційний, чесний і відвертий народ”.

Важко не погодитися з думкою учасників Конференції, що продовження українсько-іспанського стратегічного діалогу сприятиме розвитку контактів на неурядовому рівні між Києвом і Мадридом, підвищуватиме інтерес та обізнаність іспанської сторони стосовно проблем, що стоять перед Україною, в т.ч. у сфері безпеки, зміцнюватиме спільні зусилля для вирішення актуальних зовнішньополітичних проблем.

Українсько-іспанський стратегічний діалог має сприяти подоланню штучних стереотипів щодо України та Іспанії, розвитку співпраці між експертними спільнотами обох країн, створенню сприятливих умов для просування України на шляху до ЄС. ■

ВИСТУПИ УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ¹ “ІСПАНСЬКА СКЛАДОВА” УКРАЇНСЬКОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Валерій ЧАЛИЙ,
заступник Генерального директора
Центру Разумкова

Сьогоднішня конференція є черговим етапом довгострокового проекту “Українсько-іспанський стратегічний діалог”, що здійснюється Центром Разумкова (Україна) та Інститутом міжнародних питань і зовнішньої політики (INCIPE, Іспанія) за підтримки Міжнародного Фонду “Відродження”. Нагадаю, що цей проект розпочався у 2008р., коли ми за ініціативи Посольства України в Іспанії і за підтримки Міністерства закордонних справ України та Міністерства закордонних справ і співробітництва Іспанії провели в Мадриді семінар “Україна, ЄС і НАТО”.

За ці роки відбулися докорінні зміни в Україні, і в Іспанії і у світі в цілому. **Світова спільнота стикнулася з новими викликами та загрозами, тривають складні, суперечливі геополітичні та геоекономічні зміни тектонічного характеру.** Саме ці процеси є предметом нашого спільного обговорення, спільного аналізу експертних кіл України та Іспанії.

Ми розуміємо важливість такого співробітництва, обміну думками не лише на офіційному рівні, але й на рівні експертів. Такі контакти сприяють активізації загальноєвропейського діалогу з актуальних проблем європейської інтеграції України, підвищенню ефективності її євроінтеграційного курсу, приверненню уваги міжнародної спільноти до України.

Тому я хотів би подякувати нашим іспанським партнерам, насамперед INCIPE, за активну підтримку, яку вони надають Україні на шляху до ЄС. Ця підтримка має дуже важливе значення для реалізації наших європейських прагнень. Сподіваюся, що саме “іспанська складова” євроінтеграції України й надалі буде зміцнюватися.

¹ Конференція “Україна на шляху до ЄС: проблеми, здобутки, перспективи” відбулася 20 жовтня 2011р. в Мадриді.

Тексти доповідей підготовлені за стенограмою дискусії, наводяться у скороченому вигляді, подаються в порядку виступів учасників під час Конференції.

Нам потрібна підтримка Іспанії саме сьогодні, коли ЄС зосереджений на внутрішніх питаннях і проблемах в інших регіонах світу. Це зрозуміло. Але Україна й інші країни Східного партнерства хочуть досягти успіху на шляху євроінтеграції і, безумовно, **ми зацікавлені в тому, щоб Іспанія звертала увагу не тільки на південний напрямок, але й на східний.**

У цьому контексті хочу навести приклад Швейцарії, яка не є членом ЄС, але дуже активно підтримує євроінтеграційні проекти з Україною, забезпечує відповідну фінансову допомогу.

Не випадково сьогоднішня зустріч присвячена найактуальнішій темі – проблемам, здобуткам і перспективам інтеграції України до європейської спільноти. У цьому контексті хотів би зупинитися на деяких важливих, на мій погляд, аспектах.

Перше. Україна вийшла на фінішну пряму переговорного процесу щодо Угоди про асоціацію, включно з поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі. Цей документ знаменуватиме новий рівень співпраці з Євросоюзом, новий формат євроінтеграції. Саме сьогодні Перший віце-прем'єр-міністр України А.Клюєв веде у Брюсселі переговори з європейськими візаві щодо узгодження тексту цього документа. Було б дуже важливо забезпечити умови для парафування угоди на грудневому саміті Україна-ЄС. В цьому контексті позиція Іспанії, її підтримка безумовно, є дуже важливою для нас. Отже, ще раз підкреслю, **нам необхідно активно розвивати українсько-іспанські контакти на різних рівнях, розширювати канали гуманітарного співробітництва.**

Сьогодні Україна перебуває на складному етапі трансформації. Ситуація значно ускладнюється через поглиблення внутрішніх проблем, вплив світової фінансово-економічної кризи. Для подолання цих негативних чинників потрібен час, який ми, на жаль, інколи втрачаємо.

Очевидно, що **саме внутрішні негаразди є головною перешкодою на шляху до ЄС.** Саме ця проблематика обумовлює характер, зміст і атмосферу діалогу Києва та Брюсселя. Водночас, очевидно й те, що паралельно з вирішенням проблем сьогодення у відносинах з ЄС, необхідно формувати середньострокову стратегію євроінтеграції країни.

Друге. Важливим елементом відносин Україна-ЄС є Угода про спрощення оформлення віз. Сьогодні сторони наблизилися до того, щоб прийняти рішення про внесення представників неурядових організацій України до переліку категорій осіб, які користуються відповідними пільгами. Це крок уперед у візовому діалозі з ЄС.

Також важливим фактором є реалізація Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України, ухваленого сторонами на минулому саміті Україна-ЄС (листопад 2010р.). Однак, деякі політики в Україні зараз говорять, що якщо ЄС залишить “візові бар'єри”, то, можливо, ми повинні повернутися до візового режиму, що існував до 2005р., коли громадянам ЄС потрібні були візи для поїздки до України. На мій погляд, така позиція навряд чи є продуктивною.

Зрозуміло, що лібералізація візового режиму є дуже популярним питанням для українського суспільства. Слід констатувати, що **останнім часом ситуація з візами значно покращилася**. Триває зростання видачі мультівіз (1-2 місяці) для українців. Проте, залишається проблемою режим отримання довгострокових шенгенських віз. Відтак, це головний предмет для подальшого переговорного процесу щодо лібералізації візового режиму.

Третє. Важливим аспектом євроінтеграції України є розвиток торговельно-економічних контактів з ЄС. Очевидно, що ситуація для європейських інвесторів наразі не є найкращою. **Існує чимало проблем ведення бізнесу в Україні: насамперед, це – корупція, система судочинства, земельна система, валютне регулювання, митне регулювання, технічні бар'єри в торгівлі.** Також нагальною необхідністю є запровадження практики постійного конструктивного діалогу влади та бізнес-спільноти.

На завершення хочу привернути увагу до такого важливого моменту. В нашому діалозі опосередковану участь беруть громадяни України і представники експертного співтовариства. У матеріалах, що підготував для цієї конференції Центр Разумкова, містяться результати двох опитувань – експертного та загальнонаціонального.

Хочу наголосити лише на одному моменті, який відбиває специфіку інтересу громадян України до ЄС. Коли ми запитали, чим ЄС цікавий для України, респонденти відзначили – фінансові ресурси, ринок для українських товарів (зона вільної торгівлі дасть можливість досягти цієї мети), а також систему врядування, демократичні стандарти, норми і правила життя.

Думаю, для наших іспанських партнерів буде цікавим, що українці думають про Іспанію, як оцінюють двосторонні відносини, нарешті – з чим асоціюється Іспанія для звичайного українського громадянина. Сподіваюся, що результати наданих нами соціологічних досліджень сприятимуть більш повному уявленню про стан і перспективи співробітництва Києва та Мадрида.

Я був дійсно вражений тим, що Іспанія має дуже високу позицію у визначеному нашими громадянами переліку країн ЄС, відносини з якими є найбільш важливими для України. Українці відвели Іспанії сьоме місце, – значно вище порівняно із сусідніми з Україною державами, з якими у неї склалися традиційно тісні контакти та розвинуті відносини. Це, на мою думку, свідчить про великий потенціал українсько-іспанського партнерства.

Переконаний, – цей третій етап стратегічного діалогу є важливою складовою розвитку контактів на експертному рівні між Україною та Іспанією. ■

СПІЛЬНО ВИРІШУВАТИ ПРОБЛЕМИ І РУХАТИСЯ ВПЕРЕД

Хосе МОЯНО,
Надзвичайний і Повноважний
Посол Іспанії в Україні

Мені дуже приємно брати участь у третій зустрічі, яку тут, у Мадриді, організували *INCIPE* і Центр Разумкова. Я вітаю обидві інституції, які надали нам чудову можливість краще познайомитися один з одним, що слугуватиме основою для розвитку відносин між двома країнами.

Україна є великою європейською країною з великим майбутнім, і **Іспанія у своїй зовнішній політиці зробила велику ставку на те, щоб Україна стала демократичною і процвітаючою країною в Європі.** Це допоможе нам спільно вирішити проблеми, які ми маємо на континенті та у світі. І хоча сьогодні часи не дуже легкі, це не означає, що ми повинні втрачати надію на те, що майбутнє буде набагато яскравішим, ніж видається сьогодні. І я переконаний, що дискусія, яку ми проведемо, на багато що проллє світло, і ми побачимо багато речей, які зможемо зробити разом з Україною, тому що **хочемо, щоб Україна стала ближчою до Європи, ближчою до ЄС, ближчою до Іспанії.**

Я думаю, ми повинні усвідомлювати, що відносини між Іспанією та Україною обумовлюються шляхом, який обрала Україна як європейська держава, що намагається стати членом ЄС. *По-перше*, це зміцнює двосторонні відносини між обома країнами та означає, що Україна зробила важливий історичний вибір свого майбутнього як майбутнього члена ЄС.

По-друге, зникає думка про те, що Іспанія не надто захоплена шляхом, який обрала Україна, що її не дуже добре сприймають. З іншого боку, Україна вже не сприймає Іспанію як перешкоду її руху до ЄС. **Наш месидж українцям: у процесі наближення до ЄС ви повинні пройти через глибокі реформи.** ЄС – це не Радянський Союз, це Європейський союз. І я думаю, українська влада це розуміє.

По-третє, **реформи повинні здійснюватися** не тому, що Україна хоче бути членом ЄС, а **тому, що ці реформи необхідні для самої країни.** І навіть якщо

Україна не буде йти до ЄС, реформи повинні реалізовуватися. Я можу сказати, що за останні 20 років незалежності докладено багато зусиль – країна пройшла через складні трансформації від політичної системи з комуністичними поглядами та централізованої економіки до країни, яка є більш відкритою політично та економічно, країни, що посилила свою національну ідентичність. Наявність єдиного об'єднуючого проекту для України, ґрунтованого на національній ідентичності може допомогти пройти процес реформування, і ми зможемо допомогти в цьому Україні.

Говорю українським друзям, що їм слід дивитися в напрямі ЄС, навіть не думаючи, що від ЄС вони можуть щось отримати (адже навіть зараз в ЄС багато проблем і глибока економічна криза), а тому, що Україна могла б запропонувати ЄС у позитивному сенсі. Тобто, що ви можете реально зробити для ЄС, а не принести нові проблеми.

Необхідно проводити політичні реформи, а це означає справжню демократію, в тому сенсі, що **політичні партії мають бути стабільними, дотримуватися верховенства права, боротися з корупцією**, не змінювати закони щоразу, коли їм заманеться, особливо закони про вибори.

Це саме ті речі, про які ми говоримо, – **вам слід йти в напрямі до системи, прийнятної для ЄС**. Це стосується й економіки, що означає відкриту економіку, без високого рівня корупції (а це реальна проблема в Україні), має бути менше бюрократії, більше можливостей для середніх і малих підприємств, які нерідко потерпають від корупції і величезного тиску. Вони повинні розвиватися, оскільки, якщо Україна не забезпечить розвиток малих і середніх підприємств, то вона не буде мати середнього класу, який є основою демократії.

Інше цікаве питання – ідентичність. Україна – це країна, яка має відмінні Захід і Схід. Це не означає, що Схід – російський, а Захід – європейський, – ні. Все не так просто. Я виявив одну цікаву річ, коли подорожував регіонами України – там багато людей розмовляють не українською, а російською. Тобто російська мова також є мовою спілкування, що широко використовується на Півдні і Сході країни.

Тому проблема полягає не у формуванні суспільства або ідентичності *проти* когось. Вона полягає у формуванні ідентичності, в якій Схід і Захід України будуть почувати себе комфортно. Це буде гарантією того, що Україна буде демократичною. Щоб зробити Україну такою країною, вам потрібно йти на компроміси, ви не можете відділити Україну від Києва, не беручи до уваги інтереси Заходу чи інтереси Сходу країни.

Існує ще одна річ, що має важливе значення для України – роль олігархії в політичному та економічному житті. Тут зустрічаються речі, не зрозумілі українському народу, більшості українців. Тобто є деяка впевненість у тому, що кожен, хто має багато грошей, здобув їх злочинним шляхом, бо за 20 останніх років неможливо заробити законним шляхом стільки грошей, як у деяких людей. Але великий бізнес є гарантією того, що така держава, як Україна,

буде продовжувати своє існування й буде в змозі впоратися з усім у майбутньому та мати свою власну долю, власники бізнесу будуть захищати свої інтереси в Україні.

Україна не повинна робити вибір між Сходом чи Заходом. Україна повинна співіснувати зі Сходом і Заходом, адже у вас є міцні зв'язки на обох напрямках. Тому слід чітко визначити, що такий вибір не для вас. Але ви повинні зробити реальний вибір моделі, яку ви будете запроваджувати. І якщо Україна хоче мати модель відкриту, конкурентоспроможну як політично, так і економічно – це європейський вибір.

Повертаючись до двосторонніх відносин, хочу зазначити, що ми досягли непоганого прогресу в окремих сферах, зміцнили політичні контакти між урядами. Зокрема, Україну цього року відвідали п'ять держсекретарів Іспанії. Ми розраховуємо на те, що наша співпраця триватиме і в наступному році. Хочу зупинитися на деяких моментах.

Перше. В секторі культури та освіти у нас є дві мети. Одна полягає у відкритті інституту Сервантеса в Києві, що є дуже необхідним. Все, що ви робите в Україні для популяризації іспанської культури, вітається обома сторонами, тому вам не доведеться при цьому докладати багато зусиль. Іспанія вважається культурно розвинутою країною, якою українці дуже захоплюються, принаймні вони хочуть вивчати іспанську мову та пізнати Іспанію краще. Тому українці будуть вітати відкриття інституту Сервантеса в Києві. Правда, криза в Іспанії заважає його відкриттю – наразі ми проводимо переговори щодо угоди про відкриття культурних центрів, щойно з'являться для цього відповідні умови.

Друга – стосується шкіл. Ми хочемо сприяти розвитку шкіл з початковою та середньою освітою в Україні, де діти вивчають іспанську як першу і другу мову. В Україні є майже 30 таких шкіл, і нещодавно наш Державний секретар з питань освіти під час візиту до України відвідав дві такі школи. Ми сподіваємося, що це є початком продуктивного співробітництва між двома міністерствами освіти. Як чудово бачити 10-12-річних дітей, які можуть грати в іспанському театрі чи співати іспанські пісні без акценту! Це прекрасно.

Друге. Є багато речей, які ми можемо зробити разом з Україною в економічній сфері. В Україні вже працюють іспанські компанії, але їх небагато. Деякі з них є великими, а деякі змушені боротися за існування в Україні. Проблема в наступному – Україні потрібно модернізувати свою інфраструктуру в таких сферах, як наземний та повітряний транспорт, інші види комунікацій, енергетика, включно з альтернативною енергетикою, де іспанські компанії є світовими лідерами. І ми можемо активно співпрацювати з Україною.

На цей час є хороші перспективи, проте іспанські фірми (як і інші європейські) стикаються в Україні з певними проблемами, пов'язаними з бюрократією, але насамперед – з корупцією. І ми мало не щодня боремося заради того, щоб допомогти цим компаніям вижити. І якщо ми, зрештою, створимо зону вільної торгівлі й отримаємо зобов'язання щодо посилення верховенства права

з боку українського Уряду, це буде мати велике значення, оскільки в Україні є багато проектів, які іспанські фірми могли б ефективно реалізовувати. (Зокрема, Іспанія отримала право на реалізацію двох твінінгових проектів в Україні).

Третє. Ми подвоїли в 2011р. кількість віз для туристів, які прибувають до Іспанії – і не лише у зв'язку з тим, що сталося в Північній Африці, але й для того, щоб в українському суспільстві сформувалося певне сприйняття Іспанії, щоб громадяни зрозуміли: для того, щоб потрапити до Іспанії, візи не є проблемою. Тепер українці можуть отримати візу за п'ять днів, і ми видаємо мультівізи на тривалі періоди. Сьогодні ми презентуємо Іспанію як туристичний напрямок, куди також можуть приїхати люди середнього класу, які певний час вважали Іспанію курортом лише для заможних людей. А це не так. Тому цього року ми видамо українцям близько 50 тис. віз.

Ми в Іспанії дуже хочемо, щоб українці мали можливість без віз подорожувати до решти країн Європи. Ми хочемо сказати нашим компаніям “приїжджайте до України, тут є багато можливостей, це прекрасна країна, тут є люди, які готові працювати з вами, а також є безпека для інвестицій”. Ми хотіли б їм так сказати. І, звісно, ми могли б сказати, що вже хочемо бачити Україну у складі ЄС. Але будьмо реалістами, будьмо обачними у висловлюваннях.

Що стосується віз. Є відповідна дорожня карта. Є дві фази – законодавча та виконавча. Для того, щоб отримати вільний візовий режим з ЄС, вам потрібно пройти через серйозні реформи. Ці реформи мають важливе значення. Ви знаєте, що в Україні можна зустріти людину з двома, трьома або чотирма паспортами, і це небезпечно. Ми також повинні більш тісно співпрацювати у сфері прикордонного контролю. **Ми хочемо, щоб ваша політика щодо емігрантів і біженців, які просять політичного притулку, була більш відкритою.** Ми не проти вільного візового режиму, але є ряд речей, які ви повинні зробити, навіть заради вашого власного блага.

Іспанці, які інвестують в Україну, стикаються з численними труднощами. Як я можу наказати іспанським компаніям приходити і вкладати гроші, якщо ці труднощі поширяться, й інвестори можуть втратити свої кошти? І не лише я дотримуюсь такої думки. Є значна кількість європейських компаній і посольств європейських країн, які стикаються з такими проблемами. Тому ми хочемо, щоб ці проблеми були вирішені і забезпечено більш високий рівень безпеки для іноземних інвестицій. І, звичайно, все це дуже важливо у формуванні нашого погляду на вашу перспективу в ЄС. Як я вже сказав, **щоб потрапити до ЄС, короткого шляху немає.** Ви повинні йти шляхом реформ, і ми говоримо вам про це як друзі: якщо ви хочете належати до клубу, де діють певні політичні та економічні правила, ви не потрапите до нього, якщо не будете їх дотримуватися. Мені дуже шкода, але **перспектива на цей момент є не дуже позитивною.**

І на завершення. Наша конференція свідчить про те, що **Іспанія та Україна можуть багато зробити разом.** Україна рухається на шляху до ЄС і може розраховувати на підтримку Іспанії. Вважаю, що нинішні проблеми українці зможуть подолати, бо у вас чудова країна, чудові люди. ■

ЗАБЕЗПЕЧИТИ ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИХ ВІДНОСИН

Анатолій ЩЕРБА,
*Надзвичайний і Повноважний
Посол України в Іспанії*

Мій колега, Посол Іспанії в Україні Х.Мояно, щойно надав важливу інформацію про взаємодію двох країн у питаннях європейської інтеграції. Своєю чергою, хочу скористатися цією можливістю, щоб окреслити власну точку зору на розвиток українсько-іспанських відносин у світлі європейського вибору України.

Не буде перебільшенням сказати, що **Іспанія є одним з головних партнерів і друзів України в Європі**. Після 20 років з моменту встановлення дипломатичних відносин між нашими країнами, вони, схоже, не є вже такими віддаленими, якими були на початку 1990-х. Іспанія здолала важкий шлях інтеграції, перетворившись із периферійної європейської країни на впливового члена Європейського Союзу, чий голос враховують у Брюсселі та інших європейських столицях. Водночас, Україна все ще перебуває в пошуку свого місця в об'єднаній Європі.

У сфері євроінтеграції іспанська сторона може поділитися величезним досвідом успішної реалізації інституційних та економічних реформ, модернізації внутрішньої інфраструктури за критеріями ЄС, адаптації національного сільськогосподарського сектору в рамках Спільної сільськогосподарської політики ЄС та ін.

Європейський Союз і модель розвитку ЄС були й залишаються вибором українського народу та керівними принципами для соціальних перетворень в Україні як європейській державі, яка чітко заявила про свій європейський вибір.

Упродовж останніх років питання європейської інтеграції було ключовим моментом у процесі переговорів між Україною та практично всіма країнами європейського континенту, в т.ч. Іспанією. Зокрема, це питання

обговорювалося під час візиту Міністра закордонних справ М.А.Моратіноса до України у 2007р. і 2009р., візитів міністрів закордонних справ А.Яценюка і П.Порошенка до Іспанії у 2007р. і 2010р., а також під час останнього візиту К.Грищенка до Іспанії у 2011р.

Хотів би зазначити, що не лише політичні заяви, але й реальні міжнародні акти регулюють питання співпраці

наших країн з ЄС. Я маю на увазі Меморандум про наближення України до ЄС, підписаний між зовнішньополітичними відомствами двох країн у 2007р.

Завдяки цьому документу та нашій добрій волі, відповідно до річного плану співробітництва, нам вдалося багато зробити – у травні в Києві відбулися консультації з європейських питань за участю Державного секретаря з питань ЄС МЗС Іспанії Д.Гаррідо; молоді українські дипломати отримали можливість ознайомитися з роботою європейської дипломатії, так би мовити, “з перших рук”, під час навчальної практики в Міністерстві закордонних справ і співробітництва в Мадриді.

Ми всі були свідками недавніх історичних подій в Північній Африці і країнах Близького Сходу, для наближення до демократії яких Іспанія докладає величезних зусиль. Однак, інтерес Іспанії до подій у Східній Європі залишається досить низьким. **Іспанія підтримує майбутнє членство Туреччини та західних балканських країн, але, на жаль, ще не готова розглянути європейську інтеграцію України.**

Сьогодні часто обговорюється європейська перспектива України, є країни, що підтримують прагнення Києва в цьому напрямі, є й ті, що не підтримують. Я б хотів, щоб Іспанія, яка нещодавно пройшла свій шлях до ЄС, краще розуміла європейські прагнення України. Ми всі знаємо, що рішення ЄС про визнання європейської перспективи України не означає автоматичного надання статусу країни-кандидата. Щоб дістатися цієї точки, ми все ще повинні багато років напружено працювати, здійснюючи заходи, спрямовані на реформування країни та наближення її до стандартів ЄС.

Водночас, я хотів би відзначити позитивні зміни у візовому діалозі, яких було досягнуто за останні роки. Кілька років тому українці в Іспанії вважалися

Конференція, 20 жовтня 2011р., Мадрид

потенційними нелегальними мігрантами. Тепер мої співвітчизники довели, що вони добре інтегрувалися й успішно працюють у різних галузях іспанської економіки.

Одним із доказів цього може слугувати Королівський указ (191/2011 від 19 серпня 2011р.) “Про скасування (анулювання) посади радника з питань праці та міграції Посольства Іспанії в Україні”, яка була створена у 2007р.

для управління великими обсягами міграційних потоків, укладання численних контрактів між українськими та іспанськими бізнесменами, а також з метою сприяння співпраці в галузі міжнародного усиновлення. Цим документом **Уряд Іспанії вперше визнав у законодавчому акті, що Україна не становить міграційного ризику для Іспанії**, а міграційні потоки між нашими країнами регулюються і перебувають під контролем.

Зростання числа українських туристів, які відвідують Іспанію під час відпустки, також свідчить про позитивні зміни у візовій та міграційній сферах.

Наші країни могли б також ефективно співпрацювати у сфері оснащення державного кордону, організації контрольних-пропускних пунктів, у паспортно-візовій сфері – з метою сприяння здійсненню Плану дій ЄС щодо лібералізації візового режиму. Як ви, напевно, знаєте, 20 вересня 2011р. Спільний комітет ЄС та Генеральних кортесів Іспанії прийняли Резолюцію про розвиток відносин між Україною та ЄС. Парламентарії закликали Уряд Іспанії зробити внесок у наближення України до інституцій ЄС, беручи до уваги прогрес Києва в досягненні європейських цінностей. Я думаю, що увага іспанської сторони до українського питання є хорошим знаком, що дозволяє нам з оптимізмом дивитися в майбутнє.

У наступному році Україна та Іспанія будуть відзначати 20-річчя встановлення дипломатичних відносин. Упевнений, що ця знаменна подія забезпечить значний імпульс подальшого розвитку двосторонніх відносин між великими європейськими країнами – Україною і Іспанією. ■

РОЗВИВАТИ МІЖПАРЛАМЕНТСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Луїс ФРАГА,
*сенатор, віце-президент
Комісії із закордонних справ
Сенату Іспанії*

Ця зустріч – велика честь для мене й водночас, добра можливість дізнатися більше один про одного та разом будувати відносини між Іспанією та Україною. Вважаю, ми повинні продовжити проведення таких зустрічей щороку, тому що вони можуть перерости у свого роду іспансько-український форум. І в цьому сенсі я думаю, що Центр Разумкова та *INCIPE* є саме тими організаціями, які могли б дійти згоди щодо того, як організувати цей іспансько-український форум, який зможе об'єднувати не лише тих людей, що перебувають тут, але й широке коло фахівців різних сфер діяльності.

На мою думку, **єдиний спосіб організувати такий форум є залучення представників університетів, а також незалежних письменників, журналістів, художників.** Це допоможе по-справжньому досягти певного взаємопроникнення між двома суспільствами. Думаю, також було б непогано залучити до цього форуму парламентаріїв від усіх партій. І в цьому сенсі, гадаю, створення такого іспансько-українського форуму, який може з'явитися в майбутньому, буде важливим кроком, який зроблять Центр Разумкова та *INCIPE*.

Тепер що стосується двосторонніх відносин. Вони дуже хороші, настільки хорошими вони ще ніколи раніше не були. Й одним із ключових факторів у нинішніх чудових двосторонніх відносинах між Україною та Іспанією є те, що два посли – Посол Іспанії в Україні Х.Мояно і Посол України в Іспанії А.Щерба не лише дуже добре попрацювали разом, але й те, що вони емоційно відчували те, що роблять. Саме така емоційна співучасть їх обох є дуже важливим моментом.

Але є й інші причини добрих двосторонніх відносин. Насамперед, є речі, про які ніхто досі не писав, але **Україна має багато спільних рис з Іспанією**. Перша, дуже очевидна тотожність – обидві країни мають дуже схоже населення, чисельність якого приблизно однакова. Що стосується площі країн – Україна трохи більша, але площі порівнянні. Це очевидно.

Але є ще одна схожість, яку я хотів би підкреслити – обидві країни є “пороговими” країнами між просторами цивілізацій. Ми всі пам’ятаємо книгу С.Хантінгтона, де він поділив світ на сфери цивілізацій. Зокрема, він зазначав, що, наприклад, Росія є однією з таких цивілізацій. Як відомо, він був не дуже оригінальним, оскільки фактично повторював Тойнбі і Шпенглера. Але так чи інакше, у своїй книзі про конфлікт цивілізацій він допускав, що є країни, які знаходяться між цими сферами цивілізацій, у просторі, де цивілізації суміщуються.

І Іспанія є типовим прикладом такої “проміжної” зони між Південною Америкою і Європою, як і Україна є “проміжною” зоною між великою Росією і Європою. Більше того, я б сказав, що обидві ці країни є європейськими, й обидві є частиною Європи, і саме з цієї причини, на мою думку, Україна повинна бути членом ЄС. Я абсолютно переконаний в цьому. Я думаю, що Угода про асоціацію з ЄС – це добре, та кращим варіантом була б інтеграція, хоча всі ми знаємо, як це складно.

Отже схожість між Іспанією та Україною полягає в тому, що обидві країни є “пороговими” країнами між двома великими просторами цивілізацій. Я гадаю, це те, чого не помітили дослідники в багатьох аналізах.

Є багато й інших спільних рис. У обох країн є спільні історичні риси. Зокрема, обидві мають традицію міграції. Я маю на увазі те, що в Україні є багато людей, які емігрують, і люди запитують – а як щодо Іспанії? Нагадаю, 20 років тому понад 2 млн. іспанців проживали за межами Іспанії. Отже, і в цьому ще одна точка подібності.

Є й інші спільні риси, хороші і погані. І негативна схожість полягає в тому, що, особливо **останніми роками, спостерігається свого роду політичний розкол, погіршення загального політичного стану справ в обох країнах**. Я маю на увазі те, що, на жаль, погіршився саме стиль політичного правління, і в цьому також проглядається схожість. Є ще одна негативна спільна риса – **слабка інституційна структура в обох країнах**. Деякі люди можуть бути здивовані тим, що я кажу це про Іспанію. Але це саме так. Якщо розглядати Парламент, це дуже слабкий Парламент, я б навіть сказав, що це один з найслабших парламентів в Європі. Тому, коли справа доходить до того, щоб давати уроки іншим країнам, я є дуже обережним, і намагаюся не повчати жодну країну світу.

У сфері туризму, на мою думку, ситуація є дуже хорошою. Думаю, її можна було б ще покращити, якби ЄС придумав щось особливе, щоб скасувати візовий режим для України. На мою думку, Україна прийняла дуже розумне рішення про скасування віз для в'їзду громадян країн ЄС. Це покращить стан туризму в Україні. (Нагадаю, якщо порівняти її з Росією, у відсотковому обчисленні до України приїждить більше іноземців, ніж до РФ). Безумовно, розвиток взаємного туризму сприятиме покращенню суб'єктивного сприйняття в обох країнах. Отже, в цій сфері спостерігається значний прогрес.

Прогрес також спостерігається й і у двосторонніх ділових відносинах, хоча ці відносини можна було б покращити, якби іспанські компанії мали відчуття того, що в Україні є правова безпека, якої наразі не існує. Для такого твердження є підстави – я знаю багато іспанських компаній та багатьох іспанських бізнесменів, які намагалися займатись бізнесом в Україні й зазнали невдачі, оскільки опинились у справжній хащі. **Якщо атмосфера для інвестицій не покращиться, думаю, іспанські компанії будуть дуже неохоче вкладати свої кошти в Україну**, і це болісно зачепить двосторонні відносини. Ми повинні це чітко усвідомлювати.

Є ще один момент, про який я хотів би сказати, і який є не дуже добре відомим, а саме: парламентські відносини. Те, що сталося між Україною та Іспанією, можна назвати новацією. Ми створили в Україні нову концепцію політичної співпраці на рівні парламентів. Можливо, вам не дуже цікаво знати, що відбувається в Парламенті, але теоретично Парламент є одним з найважливіших інститутів у країні. І двосторонні міжпарламентські відносини між країнами, як правило, базуються на т.зв. групах дружби. Групи дружби – це групи, що формуються в Парламенті, їх члени обираються партіями, які висувають до їх складу друзів, які можуть бути фахівцями, наприклад, у сільському господарстві, але нічого не знають про країну. *Це по-перше. По-друге*, у них немає грошей. Саме тому разом з Україною ми розробили нову концепцію, що базується не на групі дружби, а на робочій групі. І ця робоча група була вперше сформована в Україні, відбулася чудова зустріч з українською владою, і ми працювали над вирішенням спільних проблем у галузі енергетики, а також над такими складними питаннями, як справа Ю.Тимошенко, питання відносин з ЄС.

І останнє. Наступного тижня в Європейському Парламенті буде ухвалена резолюція щодо України. Якщо вона буде занадто суворою, це негативно позначиться на всіх нас. На завершення – я вважаю, що **Україна повинна бути членом ЄС**, і на мою думку, Угода про асоціацію є хорошою угодою. ■

РАЗОМ РОБИТИ ВНЕСОК У ДОБРОБУТ І ПРОЦВІТАННЯ ЄВРОПИ

Андрій ШЕВЧЕНКО,
*голова Комітету Верховної Ради України
з питань свободи слова та інформації*

Окремі учасники конференції відзначали деякі схожості між нашими країнами, і я хотів би дещо продовжити цю тему. У презентованих Центром Разумкова матеріалах містяться цікаві дані соціологічних досліджень. Зокрема, відзначу два моменти, з якими Іспанія асоціюється у українців, – це футбол і туризм. Це цікаво, але думаю, схожість є глибшою і ширшою, ніж назване.

В Україні люди б вели дискусію стосовно того, до якої цивілізації ми належимо – до європейської чи євразійської. Коли я приїжджаю до Іспанії, то розумію, що, ймовірно, ми належимо до середземноморської цивілізації, де процес є настільки ж важливим, як і результат.

Коли ми дивимося на портфель двосторонніх відносин, ми розуміємо, що нам подобається сам процес, подобається спілкування, хоч іноді нам не вистачає прагматичних і практичних результатів. І, як новачок на цьому чудовому форумі, я напевно, обмежуся тим, що згадаю лише про три події, що сталися минулого року.

По-перше, події, пов'язані з Угодою про асоціацію, включно з поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі. Ще рівно рік тому ми були дуже оптимістично налаштовані на завершення переговорів. У цьому році всі ми занепокоєні і працюємо над тим, як врятувати Угоду, як її зберегти. Проте **всі проблеми, що стосуються Угоди про асоціацію знаходяться в самій Україні.**

Очевидно, що ключова проблема полягає у глибокій кризі демократії, яку ми спостерігаємо в Україні. Не вдаючись у деталі, можна просто перелічити політичні репресії, цензуру, фактичну заборону на вуличні акції протесту, – те, чого ми не бачили в Україні впродовж багатьох років. Думаю, що все це, разом зі справою Ю.Тимошенко і з іншими випадками політичних репресій, є ключовими проблемами для підписання Угоди про асоціацію.

Сьогодні я представляю партію Ю.Тимошенко і, користуючись можливістю, хочу подякувати всім нашим іспанським друзям за прихильність до демократії в Україні та за моральну, політичну підтримку, яка є надзвичайно важливою за цих умов.

Проте мені вкрай неприємно говорити про те, що всі ці проблеми можуть бути використані, щоб зупинити переговори між Україною та ЄС. І якщо ви читали українські газети, то ви зустрічали такі дуже прості заголовки на зразок – карайте В.Януковича, а не українців.

Я не дипломат, тому я, ймовірно, продовжу говорити прямо з нашими європейськими друзями. Я думаю, **дуже важливо покарати тих людей, які дійсно підривають європейський рух України**, а не український народ.

Ми повинні обговорити, яким чином можна використати всі можливі інструменти впливу на Україну після того, як Угоду про асоціацію буде ратифіковано, а не випадок її нератифікації.

По-друге, є дві інші дуже практичні події, які сталися протягом 2011р. Виникло нове “поле” українського інтересу тут, в Іспанії, воно стосується альтернативних джерел енергії та іспанського досвіду в галузі будівництва СПГ-терміналу. Ви знаєте, що у вересні компанію *Socoip* обрали для підготовки технічної документації для будівництва СПГ-терміналу в Україні. Я вважаю дуже хорошим знаком те, що тендер виграв такий сильний гравець. Думаю, що у наших іспанських партнерів є хороші шанси для того, щоб зробити свій вагомий внесок.

Другим спільним економічним практичним питанням є майбутня земельна реформа в Україні. Ви знаєте, що український Уряд заявив, що найближчим часом він готовий відкрити ринок для вільного продажу сільськогосподарських земель. Беручи до уваги, що деякі українські сільськогосподарські продукти, такі як соняшникова олія або зерно, вже знайшли свій шлях на іспанський ринок, я думаю, що це дуже цікава інвестиційна можливість для наших іспанських партнерів. Однак тут ключовим ризиком є корупція. **Існує величезне занепокоєння, що українська влада може використовувати свої інструменти, щоб не допустити конкурентних іноземних інвесторів до цього процесу.**

Тому я переконаний – як для українців, так і для європейців **дуже важливо** забезпечити, **щоб весь процес земельної реформи**, яка є найбільшою економічною проблемою в Україні на найближчі кілька років, **був прозорим, і щоб усі іноземні інвестори могли приїхати до України і взяти в ньому участь.** (Дуже сподіваюся, що деякі вкрай неприємні та сумні випадки, такі як випадок з компанією *Uralita*, ніколи не повторяться). Всі наші іноземні інвестори повинні відчувати себе в безпеці в Україні. І в Уряді, і в опозиції є велике бажання забезпечити всім інвесторам можливість безпечно працювати в країні.

Підсумовуючи, я хотів би сказати, що всього цього було б легше досягти, якби процеси подальшої європейської інтеграції, у т.ч. укладення Угоди про асоціацію більш активно продовжувалися.

Хочу звернути увагу на такий момент. Подорожуючи з Кракова до Львова, або з Будапешта до Ужгорода, бачиш, що немає нічого, щоб могло виправдати такий розділ Європи. Я думаю, що немає жодних причин, які б виправдали те, чому молоді поляки або угорці можуть скористатися всіма чудовими можливостями, які є від Варшави до Лісабона, а українці не можуть.

Тому, представляючи європейську націю, я хотів би сказати, що для вирішення багатьох проблем, з якими ми стикаємося в Україні, ми повинні продовжити головні переговори з Європою, і я вважаю, що наші дві країни з 46-мільйонним населенням дійсно можуть разом зробити великий внесок у добробут і процвітання Європи.

Я думаю, що більшість українців найбільше хотіли б почути від наших іспанських друзів чіткий сигнал про своє майбутнє в Європейському Союзі. Відтак, хочу ще раз звернутися до результатів, наданих Центром Разумкова. Коли експертів запитали про ставлення Іспанії до інтеграції України в ЄС, 10% сказали, що ставлення є позитивним, 13% – негативним. Водночас, 77% експертів відзначили або нейтральне ставлення, або не змогли визначити позицію Іспанії щодо інтеграції України в ЄС. Думаю, українці хотіли б бачити більш чіткішу позицію Іспанії з цього питання. ■

ЗАХИЩАТИ ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ

Франциско ФОНСЕКА,
голова
Представництва ЄС в Іспанії

Перш за все, я пам'ятаю, що першою людиною, яка пояснила мені, чому Україна потрібна Європі, був лорд Уільям Уоллес, колишній президент *Chatham House*. Він пояснював, що Україна є виключно європейською державою і важливим партнером для ЄС. Також він зазначав, що саме після проголошення незалежності була ухвалена Постанова українського Парламенту стосовно зовнішньополітичного пріоритету – приєднання України до ЄС. Ця Декларація 1993р. була вельми цікавою.

Я дуже радий дізнатися, що на цей час фактично завершено переговори про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі. Я радію, тому що у сфері економічного співробітництва все розвивається належним чином, хоч у мене були деякі побоювання.

За останні роки наша двостороння торгівля набула важливого значення. Обсяг експорту України до Європи становить приблизно €11,5 млрд., а експорт усіх держав-членів ЄС до України – €17 млрд., і ця сума постійно збільшується. Найкраще пояснення цьому – надходження прямих іноземних інвестицій. На цей час європейські інвестиції в Україну становлять близько €20 млрд. За останні п'ять років вони зросли приблизно на 10%. Тому Україна є надійним економічним партнером. І я думаю, завершення переговорів про зону вільної торгівлі є найкращим підтвердженням цього.

Що стосується переговорів, то я приєднуюся до офіційної позиції Європейської Комісії, викладеної у Робочому документі, опублікованому у травні 2011р. Я думаю, що ми знаходимось у стані напружених економічних реформ. Я вважаю, що ви здійснили вражаючі зусилля в поновленні договору з МВФ. Що стосується вашої всеосяжної економічної програми, то ви

досягли значних зрушень у сфері бюджетної консолідації, у вас є відмінний закон про державні закупівлі. І можливо цього не варто казати, але Європейська Комісія задоволена реформами в Україні в газовій сфері.

Звичайно, існують перешкоди різного роду, але ви справді повинні покращити ситуацію, заповнити прогалини в середовищі правової безпеки. Наші бізнесмени повідомляють, що вони, як і раніше, стикаються з труднощами, наприклад, різним рівнем податків, особливо ПДВ, проблемами застосування Митного кодексу тощо. Але ми ведемо переговори, щоб вирішити ці проблеми і я впевнений, що ми знайдемо належне рішення.

Після цих гарних новин, дозвольте мені, так би мовити, “відкрити вікно”, щоб поглянути на реальні політичні проблеми. Наші українські партнери наголошують, що потрібно укласти Угоду про асоціацію, яка є такою ж відправною точкою, таким же стандартом, що й для будь-якої іншої країни-кандидата на вступ до ЄС. І ви маєте рацію. Добра Угода про асоціацію, добре розроблена Політика сусідства забезпечують важливі перспективи в майбутньому. Ви знаєте, що статтею Лісабонського договору та Політикою сусідства зроблено спробу встановити (слово “встановити” – у великих лапках) європейський кордон і визначити певний проміжний статус, залишаючи двері до ЄС відкритими.

Тому вам потрібно укласти Угоду з високими стандартами. А в цьому плані я повинен зізнатися, що на технічному рівні, ми, як і раніше, маємо певні занепокоєння. Високий Представник ЄС із закордонних справ і безпекової політики К.Ештон 12 жовтня 2011р. на засіданні Європейського Парламенту заявила: “2011 рік повинен був стати роком безпрецедентної можливості та розвитку відносин між ЄС і Україною”.

Ми вважаємо, що в 2011р. ми втратили певні темпи в дуже важливій сфері – у співпраці на політичному рівні. І це є актуальним, оскільки привабливість політики сусідства полягає не в укладанні звичайної Угоди про асоціацію, а у створенні пан’європейського простору з тими ж цінностями. Тому політичний діалог не є класичною дискусією з Радою Європи та ОБСЄ, він означає більше. **Це потенціал для створення системи взаємної довіри, вільного пересування людей, поширення цінностей, уніфікації правових норм вирішення транскордонних конфліктів.**

На мою думку, в зазначених сферах існують, як і раніше, суттєві проблеми. За оцінками Комісії, у 2011р. в Україні – я цитую – погіршилася ситуація щодо поваги до основних свобод, зокрема, свободи ЗМІ, свободи зборів і загалом до демократичних стандартів. Приємно, що ви врахували міжнародну критику стосовно проведення виборів у 2010р. і вносите відповідні зміни до вашого виборчого законодавства, щоб вирішити цю проблему. Але це не “для слави”, – це дуже важливо для успішного завершення цих переговорів для обох сторін.

Чому це важливо? **Ви повинні продемонструвати, показати на практиці, що ви поділяєте ці цінності.** Як це продемонструвати?

Крім лібералізації візового режиму (що є технічним питанням), є питання взаємної довіри. Тобто ми повинні переконатися, як професійно відповідні установи видають візи. І в цій сфері відкривається “вікно можливостей”. Для мене лібералізація візового режиму – не лише впевненість у тому, що ви заплатите €25 та отримуйте візу протягом 48 годин і т.ін. Лібералізація візового режиму – це набагато більше означає в політичному сенсі. Лібералізація – це вхід до простору вільного пересування студентів, сезонних робітників і висококваліфікованих фахівців. Ось це є для мене реальною лібералізацією візового режиму. І, як на мене, у вас є право користуватися цим простором. Тому що це більше зближить Україну та ЄС. І ви досягнете цього зближення за допомогою міжлюдських зв’язків.

І останнє, щодо чотирьох стовпів, зокрема, питання правосуддя і основних прав людини. Ви бажаєте бути центральним партнером. Саме про це ви заявляли на Паризькому саміті у 2008р. (виправте мене, якщо я помиляюсь). Якщо ви хочете бути дійсно центральним партнером, то питання правосуддя та основних прав є дуже важливим. Лунала серйозна критика на вашу адресу з боку Європейського суду з прав людини, тому що ваш середній рівень виконання рішень Європейського суду з прав людини є, насправді, дуже низьким.

До речі, ви знаєте, що в цей момент триває процес приєднання ЄС до Європейської конвенції з прав людини. Ми станемо частиною цієї системи, ймовірно, до кінця 2012р. Це питання ратифікації, у т.ч. ратифікації Україною як членом Ради Європи. Для нас рішення, прийняті в Європейському суді у Страсбурзі, є законом. Це чудова можливість показати вам, як насправді знайти рішення для цих важливих питань.

У нас є серйозні побоювання не лише стосовно боротьби з корупцією, але й стосовно належного дотримання правил і норм законодавства, в т.ч. у процесі кримінальних розслідувань і судових переслідувань. Нагадаю, що, наприклад, європейська сторона критикувала ваш закон, який обмежує повноваження Верховного Суду. Але я знаю, що у грудні 2010р. ви вилучили Голову Служби безпеки України зі складу Вищої ради юстиції. Для нас це хороший крок.

Не забувайте також, що з 1991р. й до цього часу лише на фінансову допомогу ми витратили понад €2,5 млрд., що є доказом того, що ми хочемо забезпечити вступ України до європейського простору. А чи знаєте, що протягом 2007-2010рр. ми витратили понад €400 млн. на фінансову допомогу, і у 2013р. ми плануємо виділити ще €400 млн. Отже, є реальне бажання допомогти.

На сьогодні вже узгоджені положення про зону вільної торгівлі, і це найкращий спосіб забезпечити ваш зовнішньополітичний пріоритет – набуття членства в ЄС. Позиція ЄС полягає в тому, щоб допомогти вам, але ви повинні допомогти нам допомагати Україні. ■

НАБЛИЖАТИСЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ І СТАНДАРТІВ

Наталія ШАПОВАЛОВА,
старший дослідник
Фонду міжнародних відносин
і зовнішнього діалогу (FRIDE)

Очікувалося, що 2012р. стане європейським роком України, яка разом з Польщею прийматиме Євро-2012. Також очікувалося, що Угоду про асоціацію буде підписано до кінця 2011р. й в наступному 2012р. розпочнеться процес ратифікації. Зараз здається, що все це опинилося під загрозою. Дехто стверджує, що перебуває під загрозою сам процес євроінтеграції України загалом. Я питаю – як могло статися, коли обидві сторони доклали стільки зусиль, витратили стільки часу на ці переговори, й було зроблено стільки попередніх кроків? Чому саме тоді, коли угода має бути підписана, в Україні та у відносинах України з ЄС виникає такий конфлікт? По суті, це, можливо, найбільший конфлікт у двосторонніх відносинах після Помаранчевої революції 2004р.

Я спробую відповісти на питання: чому Угода про асоціацію перетворилася на камінь спотикання між ЄС та Україною. Насамперед, дух та форма Угоди про асоціацію більше схожі на угоди ЄС з тими країнами, що вступили до ЄС у 2004р. та 2007р., а також угоди, укладені з країнами Балканського півострова, перед якими також відкрилася перспектива членства.

Однак, Угода про асоціацію, запропонована Україні, позбавлена перспектив членства, хоча в її основу покладені фундаментальні цінності та демократичні принципи ЄС. Деякі положення Угоди безпосередньо посиляються на такі цінності, як виборча демократія, верховенство права, фундаментальні свободи і права людини. Думаю, ця **Угода повинна також містити статтю про громадянське суспільство** і стати першою європейською угодою, укладеною з третіми країнами Європи, яка б містила таку статтю.

Навіть ще до того, як розпочалися переговори, ЄС чітко визначив демократичну складову цього процесу. Ще у 2006р. відбулися перші дебати

стосовно заміни Угоди про партнерство та співробітництво новою угодою. Очікувалося, що після того, як Україна провела вільні та справедливі вибори 2006р., вона розпочне з ЄС відповідні переговори. Коли вони розпочалися, здавалося, що Україна рухалася та розвивалася до повноцінної демократії, що парламентські вибори не лише були вільними і справедливими, а ще й опозиційна партія, Партія регіонів, одержала перемогу і сформувала Уряд. А В.Янукович став Прем'єр-міністром.

Ця система працювала заради демократії, оскільки була системою стримувань і противаг, і в Україні не існувало жодної партії, жодної сили, здатної контролювати політичну систему. А потім Україна забажала стати членом ЄС і проголосувала за дуже амбітну угоду, що іменувалась Угодою про асоціацію і передбачала би політичну асоціацію та посилялася на перспективу приєднання України до ЄС. Але в самому ЄС виник деякий опір тому, щоб іменувати цей документ Угодою про асоціацією, але врешті було прийняте рішення, щоб іменувати її саме так. А тепер ми бачимо, що по суті ЄС продовжує застосовувати до України цю “демократичну обумовленість”. Коли переговори мають добігти кінця, ЄС заявляє про те, що якщо не побачить справедливого та прозорого суду у справі Ю.Тимошенко та інших членів опозиції, то ця Угода опиниться під загрозою. По суті ЄС поводить як “приймач” нормативних актів, що ставить демократичні принципи вище інших міркувань.

Важливо, що ЄС ставиться до України як до країни, зацікавленої в перспективі членства, застосовуючи до неї Копенгагенські критерії. Цей підхід відрізняється від того, що було обрано нинішньою українською владою. Здається, вона сприймає цю Угоду як інструмент, що уможливить вільну торгівлю, економічну інтеграцію та залучення інвестицій до України. Складається враження, що українському Уряду ця Угода необхідна скоріше для ділового співробітництва з Європою, аніж для наближення до європейських демократичних стандартів.

Ці відмінності та різне сприйняття того, що є загальними цінностями та як кожна сторона їх застосовує, по суті перешкоджають укладенню Угоди про асоціацію. Навіть якщо цю Угоду буде підписано, як планувалося, таке різне сприйняття цінностей залишиться найсуттєвішою перешкодою для її повного виконання.

Лише одне зауваження щодо того, як цей конфлікт подається в Україні та в Європі. **В Україні правляча партія заявила про те, що на заваді укладенню Угоди стоїть лише одна особа, і її прізвище – Тимошенко.** Оскільки зараз вона перебуває у в'язниці, то ЄС шантажує Україну. А головне – зберегти незалежність України.

Очевидно, що це неправда. Вже після приходу до влади Партії регіонів у 2010р. ми стали свідками поступового процесу регресії демократії

та політичної конкуренції і поваги до політичних свобод. Під час нашої конференції згадували про минулорічні місцеві вибори в Україні. Я також можу пригадати інший приклад того, як політичну систему України було змінено з парламентської республіки на президентську єдиним рішенням Конституційного Суду без жодних обговорень у межах країни.

По суті, криза у відносинах Україна-ЄС розпочалася не з ув'язнення Ю.Тимошенка. До цього владою було зроблено ряд кроків, стосовно яких ЄС не висловлював чіткої позиції, хоча посадовці ЄС і робили певні заяви. Що означає така ситуація для України? На мій погляд, є два сценарії розвитку подій.

Песимістичний сценарій. Він практично зводиться до того, що інтеграцію України до Європи може бути припинено. По суті, після початку кризи українські посадовці високого рівня висловлювали погрози: якщо Угоду не буде підписано, то Україна може піти на Схід у напрямі Митного союзу з Росією. Поки що це здається трюком, щоб підштовхнути ЄС до підписання Угоди. В геополітичному сенсі Україна не зацікавлена в надмірній схильності до Росії, оскільки це означає втрату незалежної позиції в переговорах із сильнішим сусідом.

Існує також і внутрішній опір цьому кроку. Згідно з результатами соціологічних досліджень Центру Разумкова, громадяни підтримують членство в Європейському Союзі більшою мірою, ніж у Митному союзі із Росією, Казахстаном і Білоруссю – це 44% проти 31%. Що стосується великого українського бізнесу (а це, по суті, двигун у переговорах про вільну торгівлю), то він зацікавлений в експансії на ринки ЄС, тоді як російська політика навіть у межах Митного союзу є надзвичайно протекціоністською. Більше того, гіпотетична участь України в Митному союзі вимагатиме перегляду умов її членства в СОТ, від чого може постраждати торгівля з іншими країнами. Однак, існує ризик того, що **зближення з Росією можливе, оскільки теперішній Уряд втрачає популярність, і, якщо це станеться, він шукатиме зовнішніх джерел легітимності.** Враховуючи те, що політичні системи України та Росії знову становляться схожими, Росія зможе стати таким джерелом.

3 травня 2010р., (цікаво, що це збіглося з т.зв. Харківськими угодами), особиста популярність В.Януковича поступово знижувалася. Якщо у 2010р. 40% респондентів заявляли про свою повну підтримку дій В.Януковича, то в жовтні 2011р. їх число впало до 10%. Частка тих, хто не підтримує його дії, подвоїлася з 26% до 54%. Те саме відбувається і з популярністю Партії регіонів, яка впала з 40% у квітні 2010р. до 16% у травні 2011р.

Існує й інша загроза, яка зараз обговорюється. Йдеться про те, що може постраждати не лише Угода про асоціацію, але й інші напрями інтеграції України до ЄС. Зокрема, може обмежитися політичний діалог на вищому

рівні, зменшено або відкладено допомогу ЄС українському Уряду. Я не є експертом з питань лібералізації візового режиму, тому посилатимуся на думку українського колеги О.Сушка про те, що навіть процес лібералізації візового режиму опиниться під загрозою. Згідно з Планом дій з лібералізації візового режиму, візовий режим залежить від багатьох факторів, включно з правами та фундаментальними свободами людини, вільним пересуванням людей, юридичним співробітництвом у кримінальних справах та співробітництвом правоохоронних служб, що вимагає незалежності судової та виконавчої систем в Україні.

Може бути переглянуто допомогу та участь ЄС у модернізації української системи транзиту газу, що матиме негативні наслідки для інтеграції України до європейського енергетичного ринку. Отже, згідно з цим сценарієм, якщо Угоду про асоціацію не буде підписано, сам процес інтеграції України до ЄС може зупинитися.

Оптимістичний сценарій. Якщо Угоду про асоціацію буде підписано цього року або дещо пізніше, проблема полягатиме в тому, що ситуація з демократією в Україні залишатиметься у відносинах з ЄС надзвичайно конфліктним питанням. Насамперед тому, що Угода про асоціацію фокусується на фундаментальних свободах і правах людини, що є її політичною складовою та передумовою економічної інтеграції. Зокрема, відкриття ринку ЄС для українського виробника залежатиме від імплементації регуляторних і законодавчих норм ЄС. Це означає, що в довгостроковій перспективі ЄС матиме більше важелів для зміцнення торговельних зв'язків і людських контактів з Україною. Проте **сьогодні демократія в Україні під загрозою.**

Більше того, як ми побачили, Угода значною мірою базується на підході до демократизації “згори донизу”. Беручи до уваги, що Україна не має перспективи приєднання (умови в Україні дуже відрізняються від тих, що були у країнах Центральної Європи (Польщі, Чеській Республіці) в 1990-х роках), цього буде недостатньо, щоб сприяти демократизації в Україні. Бракує висхідного підходу (“знизу-вгору”).

Завершуючи, я б оцінила цей оптимістичний сценарій як реалістичний, оскільки я вірю, що і Україна, і ЄС зацікавлені в цій Угоді. В Україні дискутується питання про те, що цю Угоду має бути технічно узгоджено. Тобто йдеться про те, що **українське суспільство не повинно постраждати від того, що відбувається на вищих щаблях влади.** Я вважаю, що ми повинні зосереджуватися на більш довгостроковому підході, що передбачає сприяння демократизації України, оскільки вона (демократизація) не залежатиме винятково від Угоди про асоціацію. Цей процес є значно складнішим. Певно, необхідно підтримувати широкі верстви населення – в т.ч. середній клас, малий та середній бізнес і ін. ■

ШЛЯХИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Андрій МЕЛЬНИК,
директор Третього територіального
департаменту МЗС України

Хотів би подякувати організаторам за люб'язне запрошення взяти участь у цьому важливому двосторонньому форумі, який вже набув своєї власної динаміки.

У своєму виступі я б хотів торкнутися трьох питань. *По-перше*, надати стислу оцінку переговорному процесу щодо Угоди про асоціацію, включаючи поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (DCFTA). *По-друге*, оцінити поступ України в реалізації Національного плану з виконання Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України. І, *по-третє*, зупинитися на тому, що Іспанія може зробити, щоб посприяти європейській інтеграції України, і чому це в інтересах Мадрида.

Ми досягли вирішального етапу відносин між Україною та ЄС. Є дві головні цілі, яких необхідно досягти. *Перша* – завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію, її підписання і наступна ратифікація. *Друга* – перехід до етапу виконання Плану дій щодо лібералізації візового режиму.

Угода про асоціацію. Ми дуже раді тому прогресу, якого досягнуто в переговорах щодо Угоди про асоціацію протягом останніх турів. Перед нами дуже амбітний порядок денний, як в аспекті внутрішніх реформ, так і в аспекті більшого зближення між Україною та ЄС. Насправді, Україна та Європейський Союз ніколи не були такими близькими з точки зору остаточних домовленостей про Асоціацію. **Цей документ** не лише зміцнює наші двосторонні відносини. Він **визначить майбутнє України, яке, безсумнівно, пов'язане з ЄС: його стандартами та нормами, принципами та демократичними основами.**

Українське керівництво має твердий намір завершити переговорний процес якомога швидше. Однак, очевидно, що останній крок часто є найважчим. У переговорах такого роду найуразливіші та найважливіші питання залишаються на останній момент. Є ще кілька невирішених питань, що будуть розглядатися на політичному рівні. Найважливішим є питання про європейську перспективу України.

Це було б логічною і компетентною відповіддю ЄС на зобов'язання України узгодити величезний пакет юридичних документів ЄС з українським законодавством. Згідно з майбутньою Угодою про асоціацію, ми беремо на себе зобов'язання, пропорційні зобов'язанням країн-кандидатів на вступ до ЄС, однак без отримання відповідної фінансової підтримки. Тим не менш, Україна готова піти на це. Європейська перспектива для України є не лише справою принципу. Це також питання практичних механізмів, необхідних для успішного переходу до європейських стандартів. Це було б потужним сигналом, який би виправдав зусилля України з реалізації складних і болючих реформ. **Ми готові шукати компроміси щодо можливих формулювань.**

Я згоден з колегою, яка представляє третій сектор, Н.Шаповаловою, яка підкреслила, що “пряник у вигляді приєднання залишається сильною мотивацією для країн-партнерів взяти нові зобов'язання в багатьох напрямках інтеграції ... Стимул розширення залишається головною основою “м'якої сили” ЄС для східних сусідів”.

Загалом, ми розглядаємо Угоду про асоціацію не як подарунок Україні, а швидше як комплексний план дій ЄС щодо запровадження в Україні більшої демократії, більшої поваги до прав людини та верховенства права. Ця Угода є корисною як для України, так і для ЄС, зокрема для європейського бізнесу. Дехто навіть вважає, що вона принесе більше користі для ЄС, порівняно з тим, що отримує Україна та її бізнес у короткостроковій перспективі. Ми з нетерпінням чекаємо наступного та, сподіваюсь, останнього 20-го туру переговорів, який відбудеться найближчими днями в Києві.

Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (DCFTA). Ми розглядаємо її як головний інструмент нашої інтеграції до ЄС, а також як один із ключових чинників для досягнення стійкого економічного зростання України. Ми повністю поділяємо конструктивний і збалансований настрій на переговорах стосовно DCFTA, що допомогло нам досягти істотного прогресу. Українська сторона вітає результати останнього раунду переговорів з приводу DCFTA, що відбулися місяць тому. Дуже ймовірно, що наші делегації матимуть змогу прояснити останні невирішені питання протягом найближчих тижнів.

Серед питань, які ще слід вирішити на рівні експертів, є скасування Україною експортних мит на певні категорії товарів. Українська сторона

розглядає питання про скасування експортних мит на деякі конкуруючі товари (наприклад, насіння соняшнику, металобрухт, шкіряний матеріал) після закінчення десятирічного періоду. Одночасно пропонується ввести спеціальний механізм захисту (т.зв. тригер), який передбачає доплати у випадку перевищення узгоджених обсягів експорту.

Іншим невирішеним питанням є скасування ввізних мит на окремі товари, насамперед автомобілі. Передбачається, що це необхідно здійснювати поступово за схемою 10 +3 +2. Таким чином, вважається, що може бути десятирічний перехідний період, протягом якого ввізні мита будуть знижені з 3-річним механізмом тригера залежно від обсягів імпорту автомобілів. Протягом двох наступних років цей механізм може працювати відповідно до принципів бази збитків українських виробників автомобілів.

Є також деякі питання, пов'язані з торгівлею в галузі енергетики, які все ще необхідно узгодити на рівні експертів. Ми впевнені, що **за умови спільного бажання всі ці невирішені питання будуть успішно вирішені та буде прокладено шлях для остаточної угоди.**

Лібералізація візового режиму. Ми вдячні нашим іспанським партнерам за підтримку під час головування Іспанії в ЄС у I половині 2010р. в розробці Плану дій щодо лібералізації візового режиму для українських громадян. Цей План дій був прийнятий на саміті Україна-ЄС у Брюсселі. З метою реалізації цього важливого документа у квітні 2011р. Президент України затвердив відповідний Національний план.

Його повна реалізація є головним пріоритетом для українського Уряду. Водночас, Україна успішно досягла переважної більшості критеріїв, передбачених першим законодавчим етапом Плану дій. Ці зусилля не залишилися непоміченими Європейською комісією і отримали позитивну оцінку в Першій доповіді про перебіг виконання Україною Плану дій.

Серед наших досягнень є приєднання України до чотирьох основних міжнародних конвенцій (наприклад, про боротьбу з торгівлею людьми) і прийняття 12 важливих законів (наприклад, про захист персональних даних або про боротьбу з корупцією). Ми створили Державну міграційну службу. Для завершення цього етапу нам необхідно затвердити декілька додаткових документів, наприклад, Національну стратегію боротьби з корупцією, Стратегію боротьби з дискримінацією, План дій щодо біометричних даних, а також підписати угоди з Європолем та Євроюстом. Нашою метою є завершення першого етапу Плану дій до кінця 2011р., що видається цілком реалістичним. Ми сподіваємося, що результати цієї роботи дозволять швидше перейти до другого етапу реалізації Плану дій, який забезпечить передумови для запровадження безвізового режиму для українців.

Хоча першочергова увага надається Плану дій, Україна також зосереджує зусилля на забезпеченні належної реалізації чинної Угоди про спрощення оформлення віз між Україною та ЄС. Ми вітаємо позитивні кроки іспанської сторони. Кількість відмов знизилася до 3% в 2010р. Однак, ще залишаються деякі відхилення від положень Угоди про спрощення оформлення віз, які також стосуються наших іспанських партнерів.

По-перше, посольства країн-членів ЄС вимагають додаткові документи, що підтверджують мету подорожі для деяких категорій заявників, на яких поширюється дія Угоди, що не відповідає положенням статті 4 Угоди про спрощення оформлення віз. Необхідність збирати велику кількість додаткових документів, включно з їх офіційно завіреними перекладами, призводить до того, що реальна вартість віз значно перевищує €35.

По-друге, відповідно до статті 9 Візового кодексу ЄС прийом документів, як правило, повинен відбутися протягом двох тижнів з моменту подачі заявки. Проте, були відзначені затримки до 1,5 місяця при призначенні прийому для подачі заявки безпосередньо в посольстві.

По-третє, кількість багаторазових віз, що видаються українським громадянам (з терміном дії від 1 до 5 років), є невідповідно низькою, навіть для мандрівників з позитивною історією подорожей. Це призводить до прихованої інфляції вартості віз для українських громадян, які змушені платити візовий збір кілька разів, отримуючи багаторазові візи з обмеженим терміном дії (від 6 місяців до 1 року).

Східне партнерство. Україна вітає результати Варшавського саміту, хоча ми очікували, що він дасть більш амбітний політичний сигнал для України та інших партнерів. На жаль, не вдалось узгодити компромісну формулу щодо європейської перспективи.

Україна вітає той факт, що Варшавський саміт визнав лібералізацію візового режиму одним з найважливіших процесів Східного партнерства. Ми вважаємо, що всі кроки в контексті спрощення та лібералізації візового режиму між ЄС та окремими партнерами повинні ґрунтуватися винятково на основі об'єктивної оцінки прогресу партнера в забезпеченні умов для надійної мобільності.

Східне партнерство залишається доповненням до існуючих двосторонніх договірних відносин між Україною та ЄС. Україна сподівається на інтенсивну взаємодію в розробці Дорожньої карти для подальшої реалізації Східного партнерства. Наступна Багаторічна програма фінансового розвитку ЄС на 2014-2020рр. передбачає належну підтримку Східного партнерства. Ми повністю усвідомлюємо, що як східні, так і південні простори мають велике значення для ЄС. Але ми також повинні пам'ятати, що прагнення східних і південних сусідів ЄС є досить різними.

Двостороннє співробітництво. І наостанок, але не останньою чергою, я хотів би торкнутися питання, чому Україна в рамках ЄС матиме важливе значення для Іспанії, і що ми повинні робити на двосторонній основі для просування європейських перспектив України.

Українська сторона високо цінує готовність наших іспанських партнерів надати практичну допомогу у процесі зближення з ЄС. У нас є позитивний досвід реалізації двостороннього Меморандуму про співпрацю щодо наближення України до ЄС, підписаного в 2007р. Ми задоволені тим, що в 2011р. ми змогли відновити практику стажування молодих українських дипломатів у МЗС Іспанії.

Однак, **важлива передумова переміщення України в центр зовнішньої політики Іспанії** полягає у зміцненні економічних зв'язків. Іспанська економіка залишається однією з найбільших економік у світі, яка орієнтована на експорт і належить, за даними ЮНКТАД, до десятки найбільших іноземних інвесторів. Водночас, обсяг іспанських інвестицій в українську економіку є незначним (близько \$60 млн.).

Саме тому український Уряд взяв на себе зобов'язання покращити умови ведення бізнесу, скоротити кількість видів економічної діяльності, що підлягають ліцензуванню та кількість контролюючих органів. Але ми повинні робити набагато більше, щоб зробити Україну більш привабливою для іспанських підприємств. **Однією з найперспективніших сфер взаємодії є енергетика.** Ми вітаємо той факт, що саме іспанська компанія *Socoin* нещодавно виграла тендер на підготовку ТЕО СПГ-термінала в Україні. Це цілком логічно, оскільки саме Іспанія має унікальний досвід у цій галузі.

Перефразовуючи Мігеля де Сервантеса: "Ніколи не просіть того, для чого у вас є сили заробити". Завершуючи, я хотів би сказати, що **Україна має як бажання, так і можливість заробити собі членство в ЄС.** І я сподіваюся, що наші іспанські друзі та партнери допоможуть нам у цих історичних прагненнях. ■

ФОРМУВАТИ ЄДИНИЙ ПРОСТІР БЕЗПЕКИ

Франциско РУІЗ,
аналітик Інституту стратегічних досліджень
Міністерства оборони Іспанії

Мені дуже приємно брати участь у третьому раунді українсько-іспанського стратегічного діалогу. Я вже вдруге беру участь у цьому діалозі. У червні 2010р відбулася конференція в Україні, і я отримав чудовий цінний досвід, – особливо відвідавши дебати між українськими учасниками, які висловлювали протилежні погляди на процеси, які відбувалися на той час.

Ви пам'ятаєте вибори Президента України в лютому 2010р., коли В.Янукович переміг Ю.Тимошенко. В березні він зробив свій перший закордонний візит – і вирушив не до Москви, а до Брюсселя, де згодом зустрівся з лідерами ЄС, але не з Генеральним секретарем НАТО. Це важливий момент.

Потім у квітні були укладені Харківські угоди між Росією та Україною, згідно з якими термін базування Чорноморського флоту було подовжено до 2042р. в обмін на 30% знижку на російський газ. Отже, то була дуже хороша нагода обговорити ці питання. Одна з панелей минулорічного заходу, про який я згадав, була присвячена відносинам у трикутнику Росія – Україна – НАТО/ЄС. Саме тоді я зосередив увагу на відносинах між НАТО і ЄС.

Іноді ми говоримо про Захід як про єдиний блок але, **НАТО і ЄС – це різні організації та різні країни, між якими існують складні стратегічні взаємовідносини.** Така ситуація не змінилася.

А потім я досліджував відносини Заходу як блоку з Росією, яка має великий вплив на Україну, а також питання інтеграції України до євроатлантичної структури безпеки, розглядаючи різні варіанти. Ми говорили про статус нейтралітету, про перспективи членства в НАТО, членство в ОДКБ і т.ін. Я сказав тоді, і готовий повторити знову – **членство в НАТО було політичною грою лідерів Помаранчевої революції.** Воно було неможливим і через позицію окремих ключових країн-членів НАТО – таких, як Німеччина і Франція, які на саміті в Бухаресті заявили про те, що наразі вони жодним чином не можуть надати Україні план дій щодо членства в НАТО, зокрема, і з огляду на те, що перспектива членства дуже негативно впливала на відносини України з Росією.

Згідно з результатами опитування, проведеного Центром Разумкова, лише 20% українців проголосували б “за”, якби відбувся референдум щодо приєднання країни до НАТО. А близько 60% – проголосували б “проти”. Отже, це питання розмежувало суспільство на два табори, і на цей час воно зняте з обговорення.

Що стосується вступу до Організації Договору про колективну безпеку. Президент РФ Д.Медведев під час візиту до Києва зазначив, що Україна сама повинна вирішувати, робити цей крок чи ні. Але я вважаю, що це знову ж таки могло б призвести до розколу суспільства на протиборствуючі табори, а також – дуже негативно позначитися на відносинах України з рештою країн Європи.

Тому третій можливий варіант – оголосити себе позаблоковою країною, відмовитися від процесу вступу до НАТО чи ОДКБ і продовжувати рухатися до членства в ЄС. Членство в ЄС (на додаток до вільної торгівлі, візової лібералізації) після набуття чинності Лісабонською угодою, забезпечить Україні захист, відповідно до статті про взаємну оборону. В липні 2010р., з набуттям чинності Законом “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” Україна проголосила позаблоковий статус, а положення про членство в НАТО було вилучено із Закону “Про основи національної безпеки України”.

Кілька слів про трикутник “Захід-Росія-Україна” та його еволюцію з липня 2010р. Мій погляд на це є песимістичним. Еволюція Спільної політики безпеки і оборони, спричинена Лісабонською угодою, є дуже тривожною. Створені нові інструменти спільної політики безпеки і оборони, сформована Європейська Служба зовнішніх дій (хоча роль Високого Представника є дуже обмеженою, у чому ми могли б звинувачувати К.Ештон). Проте, дуже важко досягти однотайності в ЄС, коли головні країни Союзу мають дуже різні стратегічні культури. Ми могли бачити це під час лівійської кризи, коли Німеччина була на одному боці, а Англія і Франція – на іншому.

Крім того, в листопаді 2010р. поза рамками ЄС була укладена франко-британська угода про співпрацю у сфері оборони і безпеки. Це дуже хороший приклад того, що могло б бути зроблено для зміцнення співпраці, але обидві країни зробили це “за спиною” ЄС. У цьому контексті слід нагадати й низьку активність ЄС під час лівійської кризи. Отже, зараз усі члени ЄС, схоже, зосередили свою увагу на економічній кризі. Тому лише окремі люди говорять про безпеку і оборону.

Щодо НАТО. Як відомо, в листопаді 2010р. ми отримали нову стратегічну концепцію, яка була певною мірою оманною, особливо в аспекті відносин між НАТО та ЄС. Концепція встановила чергове партнерство в ряду багатьох інших партнерств, а не “особливе партнерство”. І навіть враховуючи те, що 21 країна належить до обох організацій, чіткої стратегії відносин НАТО з ЄС немає. Ведуться переговори про операції та координацію, але не про стратегічний діалог. (Оскільки, зокрема, всім відомо про невирішеність проблем між Туреччиною і Кіпром). Також ідеться про створення обмеженого, але надійного цивільного потенціалу. Під час розробки стратегічної концепції

йшлося про Берлінські ініціативи щодо використання Альянсом цивільного потенціалу ЄС. Зрештою, НАТО самостійно продублював цю ініціативу. Отже, **співпраця просувається неналежним чином.**

Крім того, я вважаю, що в США домінує певне хибне сприйняття ролі Європи у сфері безпеки і оборони. І тут я повинен сказати про промову колишнього Міністра оборони США Р.Гейтса у Брюсселі в червні 2011р. Він дуже різко висловлювався про європейців, про компроміс у рамках Альянсу і про нашу власну безпеку. Я вважаю, це був переломний момент у позиції американського Уряду.

Що стосується відносин Росії із Заходом як блоком. Спочатку відбулося “перезавантаження” у відносинах зі США, а згодом – у відносинах з НАТО, коли одночасно з Лісабонським самітом відбувся саміт Росія-НАТО. Є багато моментів для співпраці, але найбільш важливим є система протиракетної оборони. На цей час згоди не досягнуто. На мою думку, дійти згоди з цього питання буде дуже важко, оскільки сторони відстоюють різні позиції.

Що стосується відносин ЄС-РФ. У нас немає нової угоди про партнерство і співробітництво, у нас досі діє лише угода 1994р., яка набула чинності в 1997р. І я думаю, що **нова угода – це ключ до стратегічних відносин між ЄС і Росією.** Вона має базуватися на попередніх домовленостях про спільний економічний простір. Крім того, на мій погляд, необхідною є нова Енергетична хартія.

Щодо України. Навіть з урахуванням відмови нової влади від членства в НАТО, під час президентства В.Януковича, співпраця Україна-НАТО була дуже активною. Національна програма у 2010р. була виконана на 74%, порівняно з 68% у 2009р. Формат відносин України з Альянсом – це продовження конструктивного партнерства з питань, що становлять взаємний інтерес. І схоже на те, що **шлях, який обрала країна, – це відмова від членства зі збереженням співпраці максимально можливою мірою в галузях, що становлять спільний інтерес.** І я вважаю, що в окремих випадках так само можна співпрацювати з ОДКБ.

Амбіції України щодо інтеграції до ЄС, і щодо того, щоб стати впливовим регіональним гравцем, безперечно, є дуже цінними. Але очевидно, що це неможливо без добрих відносин з Росією. Відносини між двома країнами не повинні погіршуватися з огляду на близькі історичні, політичні та економічні зв'язки. Згідно з опитуванням, проведеним Центром Разумкова, українці загалом підтримують подальший розвиток відносин як з Росією, так і з ЄС, навіть враховуючи велику різницю між регіонами країни.

Є багато речей, які Україна, як важлива держава в регіоні та найбільш важлива країна Східного партнерства, могла б зробити для покращення загальної європейської безпеки. Тому були висунуті пропозиції участі в дискусії щодо нової угоди про безпеку, запропонованої Президентом Д.Медведевим, а також у “Процесі Корфу”. Але схоже на те, що “Процес Корфу” завершився на саміті ОБСЄ в Астані, і зараз ніхто вже

не говорить про цю угоду. І я не знаю, чи матиме ініціатива Д.Медведева продовження, оскільки в березні 2012р. в Росії буде новий Президент.

Україна в географічному аспекті посідає дуже важливу позицію для стратегічної підтримки спільного театру дій протиракетної оборони США, НАТО і Росії. Але, як я вже говорив раніше, на цей момент між Росією і НАТО немає відповідної угоди, тому важко сказати, яким чином Україна могла б співпрацювати з цього питання. У нас є Договір про звичайні збройні сили в Європі (ДЗЗСЄ), участь у якому Росія призупинила в 2007р. та Угода з адаптації ДЗЗСЄ 1999р., яка так і не набула чинності. Також є концепція нової Європейської Енергетичної хартії. Це важливі моменти у відносинах Росії із Заходом і, звичайно, з Україною. Те саме стосується перспектив набуття ролі ключового модератора заморожених конфліктів у Східній Європі (особливо Придністровського конфлікту).

Крім того, я вважаю, що Україна повинна дещо послабити активні зусилля Росії стосовно залучення України до ОДКБ та Митного союзу. Минулого місяця Росія була дуже наполегливою в цих питаннях. І якщо ми вважаємо членство в ЄС національним пріоритетом України, то приєднання до Митного союзу стало б перешкодою укладенню Угоди про асоціацію, а також набуттю членства в ЄС у майбутньому.

В інших сферах є більше спільних позицій для співпраці. Як вам відомо, в енергетичному секторі Прем'єр-міністр Росії В.Путін висунув пропозицію щодо злиття ВАТ “Газпром” і НАК “Нафтогаз України”. (Слід зазначити, що НАК “Нафтогаз України” становить 6-7% вартості ВАТ “Газпром”). Існує ще одна пропозиція про співпрацю для того, щоб краще керувати українською газотранспортною системою – це створення консорціуму між Україною, Росією та ЄС, що могло б покращити відносини в галузі енергетики, яка є головним джерелом конфлікту між сторонами.

На завершення, хочу сказати, що півтора року тому в Києві майбутній шлях України виглядав як інтеграція до ЄС, і не лише в аспекті економіки, але й у сфері безпеки.

Безумовно було б бажано мати єдиний і дієздатний ЄС з повністю розвинутою політикою безпеки і оборони (те, до досягнення чого нам ще дуже далеко), всеохоплюючу двосторонню угоду про безпеку між США та ЄС, оновлення НАТО.

За сучасної стратегічної ситуації я маю сумніви щодо нинішнього та майбутнього НАТО. Думаю, що НАТО може бути лише частиною колективної оборони, в контексті розширеної двосторонньої угоди безпеки між ЄС і США, справжнього стратегічного партнерства між ЄС і Росією.

Було б ідеально мати Гельсінську угоду про створення єдиного простору безпеки від Ванкувера до Владивостока як результат “Процесу Корфу”, де Україна та інші європейські країни, які не є частиною НАТО або інших безпекових структур, могли б отримати достатні гарантії безпеки, і врешті-решт, ставши членами ЄС, бути політично інтегрованими в цю систему. ■

АРХІТЕКТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ПОГЛЯД З ІСПАНІЇ

Хуліо МОНТЕСІНОС,
*радник Генерального директорату
з питань безпеки Міністерства закордонних
справ і співробітництва Іспанії*

Хотів би зосередитися на проблемах і перспективах архітектури європейської безпеки і викласти нашу точку зору. Розпочну з головного документа іспанського Уряду, затвердженого в червні 2011р., який окреслює іспанську стратегію безпеки. Чому? Тому що таким чином ми могли б задати напрям для подальшого обговорення європейської стратегії безпеки. В тому сенсі, що на основі ідей, які наш Уряд закрив у цьому документі, ми могли б обговорити подальші перспективи архітектури європейської безпеки.

Документ ухвалили в червні, і він ще не був поданий до Парламенту, оскільки був затверджений саме перед літніми канікулами. А зараз Парламент, як ви знаєте, готується до виборів.

Якими є основні положення цього документа, що стосуються безпеки, як їх бачить Уряд? Насамперед, у документі йдеться про те, що **для Іспанії дуже важливо, щоб євроатлантичний простір мав надійне та безпечне середовище.**

Існує кілька базових концепцій досягнення цієї цілі. Відповідно до нашої політики національної безпеки, одна з них полягає у відповідальній взаємозалежності союзників з метою створення і зміцнення багатосторонньої структури та інструментів для забезпечення безпеки.

Для цього, як це визначено в документі, ми повинні дещо поступитися нашими національними інтересами на користь спільних інтересів наших союзників і партнерів у міжнародних організаціях, до яких ми належимо – ЄС, НАТО, ОБСЄ та Організації Об'єднаних Націй. І, звичайно, у нас є двосторонні партнери (поза цими організаціями), які також є важливими для нашої безпеки.

Я почну з ЄС. У документі наголошується, що ЄС є важливим елементом нашої безпеки. Я маю на увазі, що Іспанія дуже чітко налаштована будувати своє сьогодення і майбутнє в ЄС, що є наріжним каменем нашої зовнішньої політики. І тому ми забезпечуємо значну підтримку для зміцнення всіх сфер діяльності ЄС, та особливо – сфери спільної зовнішньої політики, і як частини цього – спільної політики безпеки і оборони.

І в цьому аспекті ми можемо послатися на інший документ, а саме – Європейську стратегію безпеки. Вона була переглянута у 2008р. Сьогодні в Європі йдеться про необхідність її оновлення, про те, що версія 2008р. є вже застарілою.

Іншим суттєвим елементом нашої безпеки є членство в НАТО. Це життєво важливо для забезпечення безпеки в євроатлантичному регіоні. Ми цілком підтримуємо нову Стратегічну концепцію Альянсу, її три напрями: колективну оборону, врегулювання кризових ситуацій та безпеку через співробітництво.

І, звичайно, комплексний підхід до цього питання, особливо, що стосується врегулювання кризових ситуацій, означає, що в усіх його виявах (політичних, цивільних, військових інструментів) цей підхід передбачає взаємодію з міжнародними організаціями та іншими двосторонніми партнерами.

І, нарешті, ОБСЄ. Зазначені документи вимагають посилення і зміцнення структури та формату ОБСЄ, зокрема, заохочення заходів із зміцнення довіри і стимулювання роззброєння та контролю над озброєнням.

Я вже згадував потребу створення і зміцнення багатосторонніх механізмів. Звичайно, в іспанській стратегії безпеки не деталізовано сам процес, і це абсолютно нормально, оскільки це документ загального характеру. Крім того, багато питань ще на стадії розробки.

Але важливо відзначити, що ця концепція, з одного боку, побудови, а з іншого – зміцнення багатосторонніх механізмів. Це, на мою думку, відкриває можливість створення деяких нових механізмів (у разі досягнення згоди), і, звичайно, їх зміцнення. Таким чином, наша стратегія безпеки базується на вже діючих механізмах, але з намаганням їх зміцнювати та, якщо можливо, шукати нові шляхи.

Я згадав посилання в цьому документі на міжнародні організації, до яких ми належимо. І документ визначає деяких партнерів Іспанії, зокрема США (які посідають ключову позицію в НАТО) і Росію. Росія згадується тому, що Іспанія сприймає Росію як стратегічного партнера, так само, як ЄС і НАТО. І тому ми вважаємо, що в нашій структурі безпеки роль і місце Росії є значним. Не лише для Європи, що дуже важливо, але й для євроатлантичного регіону в цілому.

Виходячи з цього, я б сказав, що цей документ, який визначає іспанський підхід до архітектури європейської безпеки, ґрунтується на зміцненні існуючих механізмів безпеки – у відносинах з ЄС, НАТО чи в рамках ОБСЄ, а також з членами цих організацій або членами інших організацій. Тому **ідея полягає в намаганні просувати інтереси, що є спільними для нас,** і спробувати не зважати, наскільки це можливо, на розбіжності, оскільки вони є перешкодами на шляху створення єдиної платформи інтересів.

Я хотів би згадати ще один момент, який, на мій погляд, є особливо важливим для нашої зустрічі. Це той факт, що ми повністю підтримуємо нову концепцію НАТО, зокрема в частині, що стосується України – це повага до вашої політики позаблокового статусу і взаємовигідне співробітництво між НАТО та Україною.

Ми вважаємо, що це має ключове значення як для країн-членів Альянсу, так і для України, і для стабільності та безпеки Європи. А розвиток цих відносин має буде збалансованим і принести користь НАТО, ЄС та Україні. ■

ШУКАТИ ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Олег ШАМШУР,
Надзвичайний і Повноважний Посол України

Хочу висловити свою точку зору з тих питань, що сьогодні обговорюються. Перш ніж стати Послом України в США, я фактично відповідав за відносини і з НАТО, і з ЄС, за двосторонні контакти із західноєвропейськими державами, і це надає мені певне панорамне бачення ситуації.

Я розпочну виступ з останнього питання порядку денного Конференції, відгукнуся на виступ нашого іспанського колеги Ф.Руїза, який нагадав невдалу спробу України приєднатися до НАТО, поділюся деякими думками щодо предмету дискусії – архітектури європейської системи безпеки.

Нагадаю, що одним з ключових аргументів, що висувалися у внутрішній дискусії в Україні під час підготовки до Бухарестського саміту НАТО з боку тодішньої опозиції, а тепер правлячої партії, було те, що з точки зору безпеки Україна отримала б набагато більше користі, якби замість приєднання до НАТО, надавала б більше уваги архітектурі європейської системи безпеки. Зокрема, проекту, висунутому Президентом Д.Медведєвим.

Отже, дискусія на тему архітектури європейської системи безпеки триває вже деякий час. Поштовху до неї було завдано Президентом Д.Медведєвим та “Процесом Корфу”, який наразі вже припинено. У цьому контексті слід також нагадати ініціативу Литви, висунуту нею під час головування в ОБСЄ – “Діалог від В до В”, тобто від Вільнюса до Владивостока. Усі ці кроки – і план Д.Медведєва, і документи Корфу, і литовська ініціатива мають значення та тією чи іншою мірою заслуговують на увагу. Але, водночас, нині дискусія про нову архітектуру, замість створення життєздатної альтернативи, фактично робить більш помітними наявні недоліки в європейському просторі безпеки, не призводячи до будь-яких продуктивних рішень існуючих проблем.

Отже, готуючись до цього виступу, я прочитав статтю Р.Легвольда і вважаю, що його оцінка поточного стану обговорення нової архітектури європейської безпеки відповідає дійсності, хоча вона була написана рік тому. Він пише: “Багато людей закликають до вдосконалення структури європейської безпеки, значно менше тих, хто про це думає, і зовсім мало тих, хто вболіває за це серцем”.

Вважаю, що саме так ситуація наразі й виглядає. Я б сказав, що поточна ситуація викликає ще більший жаль, бо до початку 1990-х реалізація ідеї вільної та єдиної Європи (необов’язково інституційно) з точки зору цінностей та безпеки була в межах досяжного. І фактично, якщо ви порівняєте ту ситуацію з нинішньою, особливо сподівання, що нові незалежні держави так чи інакше еволюціонуватимуть назустріч західним демократичним цінностям, то вони, ці сподівання, на жаль, не справдилися. То було лише причиною. Політика Заходу також не була дуже послідовною, особливо стосовно інтеграції тих нових держав до системи, здатної прискорити їх розвиток і підвищити їх рівень безпеки. І відверто кажучи, поява Росії як нового активного гравця, не сприяла цьому з багатьох причин. Оскільки, як було **офіційно заявлено, однією з цілей російської зовнішньої політики є утворення або відтворення зон привілейованих інтересів**. І я маю віддати росіянам належне, вони чітко і прямо визначили свою позицію. Отже, жодні ілюзії неможливі.

Якщо ви поглянете на це з наукової точки зору, то з’ясується, що навіть можливість створення нової архітектури європейської безпеки фактично стикається з багатьма труднощами.

По-перше, ми стикаємося з численними концептуальними труднощами, маючи на увазі те, що для різних людей такі поняття, які є центральними в дискусії щодо архітектури європейської безпеки, – загальний простір, загальні цінності – фактично означають різні речі. Особливо різні для різних держав. Наприклад, для Росії, яка розмірковує поняттями жорсткої безпеки, і для якої питання політичної безпеки та безпеки середовища є набагато важливішими, ніж людський фактор. Це є концептуальними труднощами.

По-друге, існує значна схильність до недовіри у сприйнятті одна одною різними країнами, я б навіть сказав – різними групами країн. І знову той факт, що багато людей вважають ініціативу Президента Д.Медведева чимось на зразок димової завіси, що має забезпечити Росії зону її привілейованого інтересу, показує, що таке сприйняття відіграє абсолютно негативну та некорисну роль.

По-третє, ускладнюють можливість досягнення широкої згоди з приводу архітектури європейської системи безпеки постійні конфлікти на європейському просторі. Насправді, цікаво те, що, починаючи з 1990-х років більшість конфліктів у Західній Європі, на зразок тих, що відбувались у Північній Ірландії, були більш-менш врегульовані. Навіть, за останніми даними, намітилися шляхи рішення конфлікту в Іспанії.

Ситуація на пострадянському просторі, зокрема, з огляду на масштабні конфлікти у Придністров'ї, Нагорному Карабасі, не лише не покращилася, а й у багатьох випадках погіршилася. Ми не говоримо про заморожені конфлікти, я б сказав, що вони перебувають у стані “гейзера” – викидів час від часу напруженості. І це робить структуру нової архітектури системи безпеки в Європі надзвичайно сумнівною. Але чи можемо ми щось зробити, щоб змінити ситуацію? Апріорі, відповідь на це питання – “так”. Можу зазначити кілька речей, які можна зробити.

Перше. Покращення або реконструювання деяких основних інститутів – ОБСЄ, механізмів співробітництва НАТО-РФ та ЄС-РФ. Це може принести користь. У цьому контексті слід нагадати про нещодавню ініціативу створення комітету ЄС-РФ з питань зовнішньої політики і безпеки та багато інших.

Друге. Пошук домовленості про подолання конкретних та відносно незначних ускладнень, що є досяжним і здатним покращити атмосферу.

Третє. Докладання зусиль щодо зменшення загроз і запобігання їх виникненню, особливо у сферах конфліктів. Тож якщо ви досягнете цієї мети, то ситуація, поза сумнівом, значно покращиться.

Чи можливо це зробити? Відверто кажучи, на цей момент я вважаю це сумнівним. Але чи краще нам здатися? Безперечно, ні. Ми маємо продовжувати дискусію, шукати нові домовленості. Адже я впевнений, що і для **України також є дуже важливим почуватися в безпеці, бути впевненою в тому, що західні країни не відчують спокуси вирішити серйозні проблеми з Росією за рахунок України.** На жаль, ризик такої спокуси все ще існує.

З іншого боку, пострадянські країни, подібні до України, не можуть не перейматися питанням, чому дискусія складається не дуже добре та чому вони не відчувають свою належність до неї? Водночас вони й не беруть у цій дискусії активної участі. Я б хотів, щоб у дискусії стосовно нової архітектури європейської безпеки Україна брала більш активну участь.

Підсумовуючи, я вважаю, що **шанси на утворення нової архітектури європейської безпеки в найкращому випадку приречені**, тож я налаштований вкрай песимістично. Де це залишає Україну? Питання підписання та ратифікації Угоди про асоціацію фактично виходить за рамки двосторонніх відносин між Україною та ЄС. Для України це стане справою дійсного геополітичного вибору. І я б назвав це майже остаточним геополітичним вибором, якщо його буде зроблено. І в Росії цей вибір також дуже добре усвідомлюють. Мірою того, як переговори України з ЄС стосовно Угоди добігали кінця, російська сторона докладала зусиль зі створення альтернативи євроінтеграції для України.

Вкрай важливо не повторити помилку, яку було зроблено на саміті у Стамбулі у 2002р. Я добре пам'ятаю, що Л.Кучма не користувався прихильністю Заходу, тож було вирішено не запрошувати Україну до участі в активному діалозі. І це було помилкою, адже ми пропустили дуже важливу складову циклу, що ускладнило рішення в Бухаресті.

То ж я побоююся, що емоції візьмуть гору незалежно від того, що може відбуватися в Україні у сфері прав людини та демократії (і я, безперечно, не підтримую те, що наразі в ній відбувається), але якщо превалюватимуть емоції і розробку Угоди не буде доведено до кінця, це стане кроком назад не стільки для теперішнього Уряду, скільки для України та для всіх тих українців, які хочуть, щоб Україна на якомусь етапі стала частиною ЄС.

Яким був би найкращий для України план дій? Сьогодні ми розмовляли про позаблоковий статус. Знову багато людей вітають це як альтернативу приєднанню України до НАТО. Проте, не так багато людей розуміють, що означає цей **позаблоковий статус**. Чи підвищив він рівень безпеки для України? Моя відповідь – безперечно, ні. Це **не вирішує проблем безпеки України**.

А що ж би їх вирішило? Звичайно, є представники влади, які просувають офіційну позицію Уряду, але, з моєї особистої точки зору, ми маємо значні проблеми з ЄС і НАТО, з розвитком системи безпеки і оборони. Переконаний, **відповідь на питання безпеки України полягає у співробітництві з ЄС і НАТО**. І знову ж, я вважаю, що мета України має бути досить чіткою, а саме – приєднання до ЄС, навіть якщо це виявиться довготривалим процесом, і, безперечно, приєднання до НАТО – це все ще актуальне питання. Йдеться не лише про безпеку, – ми маємо зрозуміти, що проблеми, які повинні бути вирішені приєднанням до НАТО та до ЄС є однаковими – реформування країни та запровадження демократичних цінностей. Це має враховуватися.

І нарешті, я б хотів сказати, якщо в непередбачуваному майбутньому Україна все ще матиме позаблоковий статус, має бути ясно, що для неї питання створення ефективної стримуючої сили набуватиме більшого значення, ніж раніше. Я не кажу про збільшення армії або озброєнь, але кажу про безсумнівну необхідність підвищення їх ефективності, здатності протистояти загрозам безпеці. І я знову хотів би зазначити, що на мою думку, **співробітництво з НАТО передбачає не лише традиційні ризики, але й подолання нових загроз безпеці**.

І нарешті, стосовно Росії. Поза сумнівом, ми маємо бути реалістами. Ми маємо підтримувати з Росією добрі і продуктивні відносини. Але ми маємо зробити одну примітку – ці відносини не повинні шкодити національним інтересам України. Якщо ж це станеться, то, безперечно, не викличе підтримки з боку українського суспільства. ■

СТРАТЕГІЧНИЙ ВИБІР – ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ

Олексій МЕЛЬНИК,
*співдиректор програм зовнішньої політики та
міжнародної безпеки Центру Разумкова*

Хочу поділитися деякими спостереженнями та стисло прокоментувати окремі питання відносин між ЄС та Україною загалом і проблем безпеки зокрема.

На моє глибоке переконання, для формування порядку денного відносин між Україною та Європейським Союзом необхідно знайти відповіді на кілька важливих питань. Насамперед, Євросоюзу та країнам-членам ЄС потрібно сформулювати для себе відповідь на питання “Чи потрібна Україна Європейському Союзу?”. І, якщо “так”, то “Чому Україна потрібна ЄС? Яким чином вступ України до ЄС відповідатиме національним інтересам, наприклад, Іспанії?”. Питання здається риторичним, але **уряди та народи країн Європи повинні розуміти наскільки важливим є для них і для нас, щоб Україна рухалася в напрямі набуття повноправного членства в ЄС.**

Чітка відповідь на ці питання дозволить уникнути ситуації, коли деякі європейські партнери намагаються розглядати співробітництво з Україною як благодійну акцію. Можливо я й помиляюся, але час від часу виникає таке відчуття. Насправді, якщо одна сторона будує ставлення до іншої, керуючись мотивами винятково благодійності, не маючи власних інтересів, то такий підхід зазвичай не може бути достатньо продуктивним. Відповідно, й українській стороні не варто сподіватися, чи, більше того, вимагати “благодійності” від своїх партнерів. Особливо, якщо ми хочемо, щоб нас сприймали як рівноправних партнерів.

Крім того, абсолютно непродуктивними є взаємні звинувачення партнерів. Далеко не завжди були справедливими претензії ЄС до України стосовно

відсутності реформ, чи закиди українців європейським партнерам стосовно недостатньої уваги до потреб України, або неповаги до неї як до європейської держави. **Важливо не переступати межу конструктивної критики та не втрачати реалізму у формуванні взаємних вимог.** Надмірні претензії і звинувачення призводять до зворотних результатів.

Хотів би зауважити, що в українському суспільстві зростає розуміння того, що ніхто не зможе зробити за нас нашу роботу, наше “домашнє завдання”. Тобто саме ми повинні здійснювати реформи, змінювати ганебні речі – такі, як корупція, що глибоко вкоренилися в українській державі та суспільстві. Водночас, важливо пам’ятати, що можливості громадян впливати на Уряд є дуже обмеженими. Ви знаєте, що важко сподіватися на належну реакцію української влади навіть у випадках, які б мали викликати політичну кризу в будь-якій іншій європейській країні. Українські правителі не звикли надавати належної уваги суспільству, мирним демократичним акціям людей або гострим публікаціям у засобах масової інформації. **Діюча влада не буде нічого робити, доки не відчусь прямої загрози власній безпеці.** Саме тому ми надзвичайно цінуємо зовнішню підтримку громадянського суспільства, зовнішній тиск на нашу владу, який іноді, здається, залишається єдиним дієвим інструментом в Україні.

Хоча, як ми всі знаємо й маємо чергову нагоду пересвідчитися, зовнішній тиск не завжди дає очікуваний результат. Дійсно, сьогодні ми спостерігаємо хворобливу реакцію з боку української влади, яка розглядає справедливі зовнішні вимоги стосовно необхідності дотримуватись європейських демократичних цінностей як загрозу незалежності та суверенітету. Попри все, я впевнений, що на цей час, зовнішній добре виважений тиск залишається сильним і дієвим інструментом позитивного впливу на процеси в Україні.

І, що особливо важливо, **обираючи належний інструмент, намагатися не нашкодити людям, не карати народ за хибні дії влади.** Висловлюючись військовими термінами, **слід використовувати високоточну зброю, а не “килимове бомбардування”.** Тоді буде належний ефект.

Що стосується питань воєнної безпеки, то я впевнений, що нова стратегічна парадигма для України буде й надалі формуватися щонайменше трьома головними чинниками: НАТО, ЄС і Росія. **Україна приречена підтримувати добрі відносини з великим північним сусідом, але, якщо розглядати інтеграційні перспективи, то стратегічним партнером України має бути Європа.**

Навіть після радикальної зміни курсу зовнішньої політики та політики безпеки України, ми маємо стабільний рівень співпраці з Заходом, у т.ч.

регулярні міжнародні військові навчання. Наприклад, дві третини міжнародних навчань у 2011р. були проведені з країнами НАТО та ЄС, і лише третина – з іншими країнами, включно з Росією та іншими членами ОДКБ (Організації Договору про колективну безпеку).

Без сумніву, обидва напрями важливі в цілях зміцнення довіри і безпеки. Але якщо порівнювати практичні резуль-

тати спільних навчань зі східними та західними партнерами, то можна впевнено говорити про реальну перевагу співробітництва із західними партнерами. Один російський сайт, коментуючи останні навчання у форматі ОДКБ, зазначив, що найбільшим досягненням навчань стало те, що навчання відбулися. Такі оцінки є найкращим аргументом у дискусії щодо альтернатив. **ОДКБ як безпекова організація наразі не може претендувати на гідну альтернативу для України.**

Так само не може розглядатись як альтернатива для України російська ініціатива побудови нової архітектури європейської безпеки. Ініціатива Президента РФ Д.Медведева є зрозумілою дуже вузькому колу людей і, схоже, має мало шансів колись матеріалізуватися в якісь конкретні результати.

Отже, **Україні слід зрештою визначитися в координатах Схід-Захід.** Адже проблема стосується не тільки і не стільки воєнної безпеки. Потрібно мати на увазі, насамперед, безпеку людини, тобто набагато ширші аспекти – енергетичну безпеку, економічний розвиток, кліматичні зміни тощо. **Не потрібно робити вибір між НАТО і ЄС, оскільки значна частина країн-членів належать до обох союзів.** Сучасна західна концепція “кооперативної безпеки”, що ґрунтується на партнерстві та спільній відповідальності за регіональну і глобальну безпеку передбачає різні формати участі та, найголовніше, – спрямована проти спільних загроз, а не проти конкретних країн.

Розглядаючи різні аспекти та найкращі можливості забезпечення національної безпеки України, її можливого внеску в європейську безпеку, дедалі більш очевидним стає правильність стратегічного вибору на користь більш тісного співробітництва та інтеграції з Європою. ■

РОЗВИВАТИ ПОЛІТИЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, МІЖЛЮДСЬКІ КОНТАКТИ, ЕКОНОМІЧНУ СПІВПРАЦЮ

Сантьяго КАБАНАС,
*генеральний директор з питань зовнішньої політики,
Європи і безпеки Міністерства закордонних
справ і співробітництва Іспанії*

Для мене велика честь перебувати тут, долучитися до цікавої дискусії в рамках іспансько-українського стратегічного діалогу. Я хочу подякувати директору Інституту міжнародних питань і зовнішньої політики (INCIPE) В.Гаррідо за цю надану можливість. Я ціную таку можливість – зібратися з хорошими старими друзями і з нашими українськими колегами. Я вітаю всіх, хто прибув з України, тому що справді вважаю, що цей третій раунд іспансько-українського стратегічного діалогу є дуже важливим, цінним інструментом. Вітаю вас із тим, що ви робите, і закликаю продовжувати й надалі працювати в цьому напрямі.

Я також дуже радий бачити Посла Іспанії у Києві і Посла України в Мадриді – відмінних професіоналів, які доклали надзвичайних зусиль для розширення і зміцнення двосторонніх відносин між нашими країнами. Крім того, я мав можливість зустрітися в Києві з директором Третього територіального департаменту МЗС України А.Мельником. Ми мали чудову нагоду докладно обговорити двосторонні відносини і співробітництво між ЄС та Україною.

Останніми роками Україна набула особливої ваги і значення в Європейській політиці сусідства і Східному партнерстві.

Дуже скоро, 30 січня 2012р. ми будемо відзначати 20-річчя встановлення дипломатичних відносин між нашими країнами. За ці роки зазначені відносини

стали дуже актуальними для нас з огляду на: (а) добрі політичні відносини; (б) поширені міжлюдські контакти; (в) економічну співпрацю, яку ми сподіваємося зміцнювати.

Дозвольте мені докладно зупинитися на цих трьох аспектах.

Перше. Зростання числа та рівня політичних контактів останніми роками є ознакою хорошого стану наших політичних відносин. Наприклад, лише в 2011р. відбулася

серія візитів. У травні Україну відвідав Держсекретар з питань ЄС Л.Гаррідо. В жовтні Держсекретар з питань освіти М.Бедера Браво перебував у Києві й підписав зі своїм українським візаві протокол з поглиблення співробітництва в галузі освіти. В рамках головування України в Комітеті міністрів Ради Європи в листопаді Україна проводитиме конференцію міністрів країн-членів Ради Європи, відповідальних за місцеве самоврядування. Під час конференції планується заслухати доповідь Віце-президента Іспанії М.Чавеса з проблем і перспектив розвитку місцевого самоврядування і демократії загалом.

Проте, ми повинні працювати для покращення наших відносин. Зокрема, **слід просунутися в переговорах щодо заснування культурних центрів.** І сподіваюся (й це вже відзначалося під час дискусії) ми могли б сприяти розвитку шкіл, де діти вивчають іспанську. Вважаю, це дуже ефективний засіб зміцнення наших відносин, поглиблення взаємної обізнаності щодо культур і мов наших країн.

Друге. Ми не лише добре працювали на офіційному рівні, але й надавали увагу зміцненню міжлюдських контактів, що є ключовим елементом для більш глибокого порозуміння між суспільствами наших країн. З цією метою останніми роками наше Посольство в Києві значно збільшило кількість наданих українським громадянам віз. У 2010р. було видано 28 тис. віз, у 2011р. – понад 40 тис., що означає 30% зростання.

Третє. Що стосується економічної сфери, то **іспанська сторона ставиться дуже позитивно до реформ, що здійснюються в Україні** і підтримує ваші зусилля, спрямовані на покращення загального бізнес-клімату в країні. Також

ми позитивно ставимося до того, що іспанські підприємства беруть участь у великих проектах інфраструктури та енергетики, де наші компанії є світовими лідерами. Ми переконані, що це матиме кумулятивний ефект і зміцнюватиме інтерес іспанських інвесторів в Україні.

Наша підтримка українських реформ у рамках ЄС виявлялася, зокрема в тому, що іспанська сторона впродовж багатьох років надавала пропозиції щодо реалізації твінінгових проектів. Я хочу підкреслити, що зараз ми виграли два таких проекти в Україні. Перший твінінговий проект, де Іспанія є провідною стороною, – це проект допомоги національній Комісії з питань регулювання зв'язку України. На реалізацію проекту буде виділено €1,3 млн. Другий проект – спрямований на підтримку імплементації нормативних стандартів ЄС у сфері аеропортів та аеронавігаційного обслуговування. Цей проект коштуватиме €1,7 млн.

Я переконаний, що збільшення кількості іспанських твінінг-проектів в Україні буде дуже ефективним засобом розвитку позитивного, передбачуваного і стабільного бізнес-клімату, що зміцнюватиме двосторонні відносини.

На завершення. Дозвольте мені привернути увагу до четвертого аспекту, який може бути дуже корисним і консолідувати іспансько-український стратегічний діалог. Іспанія, яка є членом ЄС з 1986р., твердо переконана, що кращою гарантією українського прогресу є її інтеграція до ЄС. **Для нас свого часу ЄС також був метою. Це був шлях до модернізації нашої країни та шлях до добробуту наших громадян.**

Ми дуже вітаємо схожі думки наших українських колег, які здійснюють процес внутрішніх реформ. Це принесе користь як Україні, так і ЄС.

Ми сподіваємося побачити прогрес у процесі реформування, що покращить сприйняття ЄС внутрішньої ситуації в Україні, зокрема, судових процесів щодо опозиції. Саме вони є ключовим елементом у цьому сприйнятті.

Нас надихає рішучість, яку ми почули від наших українських колег. Ми розуміємо – будуть труднощі. Нагадаю, Іспанії довелося також долати труднощі на шляху до ЄС. Але, йдучи цим шляхом, ви можете розраховувати на наше розуміння та підтримку. ■

СТАТТЯ

УКРАЇНА-ЄС: ШЛЯХ ДО ПОЛІТИЧНОЇ
АСОЦІАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Пілар МЕНДЕС,
заступник генерального директора
з питань Східної Європи та Центральної Азії
Міністерства закордонних справ
і співробітництва Іспанії

Відомо, що розширення ЄС 1 травня 2004р. спричинило історичні зміни для Євросоюзу та його нових сусідів у політичній, географічній й економічній площинах. З того моменту ЄС і Україна мають спільний кордон, і їх політична та економічна взаємозалежність, як безпосередніх сусідів, посилюється. Це розширення дало ЄС та Україні можливість виробити більш тісні взаємовідносини, що виходять за рамки звичайної співпраці, в напрямі поступової економічної інтеграції і поглиблення політичної співпраці. ЄС та Україна сповнені рішучості зміцнювати свої відносини і підтримувати стабільність, безпеку та добробут. Цей підхід ґрунтується на спільних цінностях, партнерстві і сприяє подальшому розвитку нашого стратегічного партнерства.

Якщо поглянути на наше недавнє минуле, то слід зазначити, що Україна пройшла довгий шлях після здобуття незалежності в 1991р. Україна була першою країною СНД, що в 1994р. підписала Угоду про партнерство і співробітництво (УПС) з ЄС, і стала 37-ю країною-членом Ради Європи 9 листопада 1995р. Ці 20 років незалежності країна завжди будувала свій шлях до демократії, ринкової економіки та підвищення рівня життя.

Іспанія теж пройшла цей шлях на етапі трансформації під час становлення демократії, поки не стала 12-м членом ЄС у 1986р. **Ось чому Іспанія почувається близькою Україні і завжди готова поділитися своїм досвідом з нашими європейськими колегами.**

Коли 10 країн Центральної і Східної Європи стали членами ЄС у 2004-2007рр., в ЄС зрозуміли, що йому слід уважніше подивитися на своїх східних сусідів. Так виникла Європейська політика сусідства, спрямована на підтримання тісніших відносин з країнами на його східному кордоні.

У рамках Європейської політики сусідства ЄС на пражському саміті у травні 2009р. вирішив підсилити свій внесок – було створено особливий вимір

Європейської політики сусідства для подальшої підтримки процесу реформування східноєвропейських країн. Цим новим виміром є Східне партнерство, що має бути доповненням Середземноморського Союзу, забезпечивши інституційну платформу для обговорення візових угод, угод про вільну торгівлю і стратегічне партнерство із сусідами ЄС. Його географія охоплює Вірменію, Азербайджан, Грузію, Молдову та Україну. Східне партнерство має розширити Європейську політику сусідства, оскільки орієнтація лише на наших південних сусідів може створити обмежене уявлення про таку політику. Вони доповнюють одна одну – і **покращення взаємин з нашими сусідами на Сході означає також покращення наших взаємин з Півднем.**

Нещодавно ЄС і його східні партнери провели саміт Східного партнерства у Варшаві, де країни ЄС підтвердили співпрацю із східними сусідами і зробили нові кроки. На цьому саміті ми побачили, як багато вже зроблено: у країнах-партнерах здійснено політичні й економічні реформи, відносини між ЄС і його східноєвропейськими партнерами суттєво поглибилися. Торговельна та економічна взаємодія ЄС з його східноєвропейськими партнерами є міцнішою, ніж будь-коли, тривають переговори стосовно угод про асоціацію, що передбачають також поглиблені і всеохоплюючі зони вільної торгівлі, за прикладом України. Інші угоди про асоціацію обговорюються з Молдовою, Грузією, Азербайджаном і Вірменією. Водночас сторони також рухаються в напрямі полегшення пересування на всьому європейському континенті.

Діалоги щодо безвізового режиму було розпочато з Україною і Республікою Молдова. Що ж до інших східних партнерів, то триває імплементація Угоди про оформлення віз та реадмісію з Грузією. Подібні угоди планується укласти з Республікою Вірменія і Республікою Азербайджан.

Після цього стислого вступу щодо Європейської політики сусідства і Східного партнерства, де важливість України для Східного партнерства зазначалася на річному саміті ЄС-Україна, доречно перейти до нинішнього стану відносин ЄС-Україна. На мій погляд, слід розглянути євроінтеграцію України з точки зору двох різних інструментів: (а) Угоди про асоціацію (а також поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі); (б) діалогу ЄС-Україна про лібералізацію візового режиму.

Розпочнемо з Угоди про асоціацію. **Трансформація України впродовж останніх 20 років – це реальне досягнення.** Реформування великої і складної системи врядування, побудова ринкової економіки і проведення населення через ці трансформації було непростим завданням.

Як сказав Комісар з питань розширення та Європейської політики сусідства Ш.Фюле: “ЄС хоче бачити Україну ближчим партнером”. І для досягнення цієї мети ЄС обговорює з Україною Угоду про асоціацію, зокрема, її складову – поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ). Ці два інструменти – наріжні камені відносин Східного партнерства.

Угода про асоціацію

Відносини між ЄС та Україною ґрунтуються на Угоді про партнерство і співробітництво (УПС), що набула чинності в 1998р. Переговори про всебічну, амбітну та інноваційну “нову посилену Угоду” між ЄС і Україною були започатковані в березні 2007р. Відтоді були підготовлені три спільні звіти про результати переговорів. Вони були представлені на самітах ЄС-Україна в Києві у 2007р. та 2009р., а також у Парижі у 2008р. На паризькому саміті лідери ЄС і України домовилися, що нову посилену Угоду слід назвати Угодою про асоціацію, і що вона має оновити спільну інституційну базу ЄС-Україна (тобто УПС), сприяючи поглибленню відносин у всіх сферах, а також зміцнюючи політичну асоціацію та економічну інтеграцію зі взаємними правами й зобов’язаннями. Вона **передбачає чітку та дієву відданість ключовим цінностям демократії – правам людини та верховенству права**, яких має дотримуватися Україна, а також усі країни ЄС. Ось чому ЄС так уважно стежить за триваючими судами над опозиційними політиками.

Угода про асоціацію, яку обговорювали впродовж цих останніх років і яка замінює Угоду про партнерство і співробітництво, охоплює чотири основні сфери діяльності: політичний діалог, зовнішня політика та політика безпеки; питання судочинства, свободи та безпеки; економічна й секторальна співпраця; створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі.

З початку переговорів у 2007р. було проведено 19 пленарних раундів і 18 переговорних раундів щодо ПВЗВТ. Було досягнуто попередньої згоди в перших двох сферах і з більшості питань економічної і секторальної співпраці. Приєднання до Світової організації торгівлі 16 травня 2008р. дало новий імпульс переговорам про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі.

Більша частина цієї роботи вже зроблена, залишаються лише окремі аспекти, в яких обидві сторони мають досягти компромісу. Це – преамбула тексту Угоди¹; переговори про безвізовий режим і питання ринку праці та міграції; ратифікація Статуту Кримінального суду (що залежить від конституційної реформи в Україні).

Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі

ЄС рішуче виступав за членство України в СОТ, яке вона отримала 16 травня 2008р. На базі такого членства ЄС та Україна негайно почали переговори щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. ЄС завжди вірив, що членство в СОТ може зіграти ключову роль у підтримці економічних реформ в Україні, особливо в умовах перехідної економіки. Приєднавшись до СОТ, Україна отримує вигоду від доступу до ринків усіх членів СОТ

¹ Зокрема, у преамбулі тексту ЄС пропонує наступну новелу: “Визнаючи, що спільні цінності, на яких побудовано Європейський Союз, передбачені Статтею 2 Договору про Європейський Союз, а саме – повага до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та дотримання прав людини, включно з правами осіб, які належать до меншин, – також лежать в основі поглиблення політичної асоціації і економічної інтеграції, що передбачено цією Угодою”.

і зобов'язується забезпечити стабільне торговельно-інвестиційне середовище, що заохотить торгівлю та інвестиції. Останній раунд переговорів між ЄС та Україною відбувся 19-23 вересня 2011р. Як частина наступної Угоди про асоціацію, ПВЗВТ має розширити доступ України до європейського ринку та заохотити подальші європейські інвестиції в Україну.

ЄС – головний торговельний партнер України, на нього припадає близько третини її зовнішньої торгівлі. ЄС вважає, що **тісніша економічна інтеграція** (у загальному контексті політичної асоціації) **може бути ключовим фактором економічного зростання в Україні.**

Якщо поглянути на цифри, то можна побачити, наскільки важливою є ця Угода для обох сторін: Україна в рейтингу торговельних партнерів ЄС у 2010р. посідає 23 позицію з обсягом торгівлі €29 млрд. Хоча торгівля ЄС з Україною становить лише 1% її торгівлі зі світом, але ЄС важливий для України, оскільки його частка складає 30% її загальної торгівлі. Одразу за ним іде РФ (25%) і далі, з великим відривом, Китай – лише 5%. Ці цифри ілюструють економічну та політичну залежність України від її сусідів (ЄС і Росії) і дозволяють припустити, що зона вільної торгівлі з ЄС була б дуже позитивним здобутком для України.

У якості прикладів доречно навести деякі цифри і факти, що підтверджують ці слова.

Торгівля товарами. Експорт ЄС до України у 2010р. складав €17,3 млрд., а імпорт ЄС з України – €11,4 млрд.

Основні статті українського експорту до ЄС – залізо, сталь, гірничорудна продукція, сільськогосподарська продукція, машини й механізми. В експорті ЄС до України переважають машини й механізми, транспортне обладнання, хімічна та сільськогосподарська продукція.

Український експорт до ЄС значно лібералізувався завдяки Загальній системі преференцій (ЗСП), наданій ЄС Україні в 1993р. У 2010р. рівень використання ЗСП сягнув досить високої позначки – нею було охоплено 72,2% продуктів. Із €2,15 млрд. пільгового імпорту за ЗСП до ЄС, Україна посідає 12-е місце серед найбільш ефективних користувачів цієї системи.

Прямі іноземні інвестиції. ЄС наразі – найбільший іноземний інвестор в Україну (інвестиції ЄС в Україну, станом на 2008р., сумарно сягнули €19,8 млрд.). З 2007р. по 2008р. сумарні прямі іноземні інвестиції з 27 країн ЄС в Україну зросли більш ніж на 10%. У 2009р. інвестиції ЄС в Україну склали €3,4 млрд.

ЄС також є найбільшим донором України. Допомога, надана лише Європейським співтовариством з 1991р., склала приблизно €2,8 млрд., а допомога Україні з національних бюджетів за останні роки зросла втричі. Це включає макрофінансову допомогу та підтримку за такими спеціальними бюджетними статтями, як “Європейська ініціатива з питань демократії та прав людини” (*European Initiative for Democracy and Human Rights, EIDHR*), “міграція і притулок”, “довкілля”. Єврокомісія також щороку робить внесок до Українського

науково-технологічного центру (УНТЦ), спрямований на нерозповсюдження технологій і досвіду, пов'язаного зі зброєю масового ураження.

Отже, в бюджетний період 2007-2013рр. інструмент Європейської політики сусідства (*ENPI*) замінив програму *TACIS*. Бюджет *ENPI* на цей період становить близько €12 млрд., з яких €494 млн. призначено для України.

Крім того, Україна має право на “горизонтальні інструменти”, що охоплюють країни, незалежно від регіону, а саме:

Інструмент стабільності – новий інструмент протидії кризам і нестабільності у третіх країнах і транскордонним викликам, включно з ядерною безпекою і нерозповсюдженням, боротьбою з контрабандою, організованою злочинністю і тероризмом;

Макрофінансова допомога. ЄС надав макрофінансову допомогу Україні у вигляді позики на суму до €500 млн. Допомога сприяла виконанню відповідної програми, узгодженої Урядом України з Міжнародним валютним фондом, щоб допомогти країні під час глобальної кризи.

У рамках нової зони вільної торгівлі має бути започаткований новий етап економічних відносин ЄС з Україною.

Діалог про лібералізацію візового режиму

Розглянувши Угоду про асоціацію і Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, можна перейти до другої теми – діалогу про лібералізацію візового режиму.

Візовий діалог ЄС-Україна, спрямований на визначення умов для безвізових подорожей громадян України до ЄС, започатковано 29 жовтня 2008р. У своїх висновках щодо Східного партнерства від 25 жовтня 2010р. Рада ЄС попросила Комісію підготувати проект Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України, який визначив би всі технічні умови, що їх Україна має виконати перед можливим запровадженням безвізового режиму. План дій привітали лідери ЄС та Україна на саміті ЄС-Україна 22 листопада 2010р. Він зосереджується на короткострокових візах та окреслює дорожню карту необхідних удосконалень української політики стосовно контролю кордонів, міграції та притулку в Україні.

Зміст. План дій містить попередні орієнтири в політиці (законодавстві і плануванні), що має прокласти шлях до виконання більш конкретних завдань – ефективного і стабільного здійснення відповідних заходів у кожному з наступних чотирьох блоків:

- (i) безпека документів (у т.ч. запровадження біометричних даних);
- (ii) боротьба з нелегальною міграцією, включно з реадмісією;
- (iii) громадський порядок і безпека;
- (iv) зовнішні відносини та фундаментальні права.

Улітку в Україні та Польщі відбудеться чемпіонат Європи з футболу 2012р. Для мінімізації ризиків для безпеки на Євро-2012 важливим є виконання всіх технічних критеріїв. План дій передбачає:

- впровадження біометричних даних;
- вилучення з обігу паспортів, що не відповідають спеціальним вимогам;

- посилення заходів боротьби з нелегальною міграцією;
- кращий контроль кордонів;
- наближення законодавства про притулок до міжнародних стандартів у цій сфері;
- поглиблення судової співпраці у сфері боротьби з організованою злочинністю, наркоторгівлею і торгівлею і людьми.

Етапи. План дій виконується у два етапи. **На першому етапі** Україна ухвалює необхідні законодавчі акти та національні програми у сферах, охоплених візовим діалогом.

На **другому етапі** Єврокомісія, разом з країнами-членами ЄС оцінює виконання згаданих вище законодавчих актів.

Рішення про перехід до другого етапу приймає Рада ЄС на підставі звіту Єврокомісії про виконання українською стороною заходів, передбачених першим етапом Плану дій. Коли ці критерії будуть виконані, Єврокомісія зможе запропонувати Європарламенту та Раді скасувати короткострокові візи для українських громадян. Таким чином, **швидкість руху до безвізового режиму значною мірою залежатиме від швидкості виконання відповідних вимог Україною.**

Ми щиро вітаємо схвалення 22 квітня 2011р. **Національного плану з виконання Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України.** Національний план – це дорожня карта комплексних реформ у міграційній, візовій та інших сферах політики України з метою створення сприятливих умов скасування віз для короткострокових поїздок українських громадян до країн-членів ЄС. Національний план містить детальний перелік заходів, де чітко зазначені відповідальні відомства й терміни виконання відповідних завдань.

Характеризуючи ситуацію, станом на 8 липня 2011р., Комісія презентувала свій перший звіт про результати виконання Україною її Плану дій. Звіт відзначає прогрес у прийнятті законів у таких сферах, як контроль кордонів, міграція, боротьба з корупцією і відмиванням грошей, боротьба з наркоторгівлею, захист персональних даних. Слід також сказати, що в деяких інших галузях, таких, як захист документів, притулок, боротьба з організованою злочинністю, торгівля людьми та боротьба з дискримінацією, належить зробити ще багато.

Звіт Комісії щодо виконання Україною її Плану дій з лібералізації візового режиму

ПРОГРЕС	ЗАЛИШАЄТЬСЯ ЗРОБИТИ
• Контроль кордонів	• Захист документів
• Контроль міграції	• Притулок
• Боротьба з корупцією	• Боротьба з організованою злочинністю
• Боротьба з наркоторгівлею	• Торгівля людьми
• Захист персональних даних	• Боротьба з дискримінацією
• Відмивання грошей	

Повні наступні звіти будуть презентовані до кінця 2011р., після ухвалення Україною решти законів та оціночних робіт, які мають здійснити служби Комісії.

Спрощення міжлюдських контактів, за умов забезпечення фундаментальних прав і зміцнення верховенства права, разом із судовою співпрацею, є ключовими чинниками зближення наших суспільств та економік за збереження безпеки і стабільності в межах наших кордонів.

Іспанія вважає діалог про безвізовий режим дуже корисним інструментом відносин ЄС-Україна. Прикладом може слугувати той факт, що наше Посольство в Києві значно збільшило кількість віз, отриманих громадянами України останніми роками. У 2010р. ми видали 28 тис. віз, а у 2011р. – понад 40 тис. віз.

Інша технічна допомога ЄС Україні

Крім згаданої вище *ENPI*, Україна з 2007р. отримала доступ до нових форм європейської технічної допомоги. Зокрема, додаткова допомога заради реформ у сфері гармонізації законодавства і створення інституційних можливостей надається у вигляді експертних консультацій в рамках Інструмента технічної допомоги та обміну інформацією (*Technical Assistance and Information Exchange, TAIEX*). Крім того, країни-учасниці могли надавати технічну та експертну допомогу в рамках проектів *TWINNING*. Тим часом, 22 листопада 2010р. було підписано Протокол УПС щодо доступу України до програм ЄС, що відкрило Україні шлях до участі у програмах Євросоюзу.

У цьому зв'язку слід згадати, що після кількох років подання проектів ми виграли перші два іспанських проекти *Twinning* в Україні. Перший проект, де Іспанія є провідною країною, має допомогти Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, на що буде виділено €1,3 млн. Другий стосується “Підтримки впровадження норм і стандартів ЄС у сфері аеропортів та аеронавігаційного обслуговування”, на що буде виділено €1,7 млн.

Слід звернути увагу й на інші інструменти. Зокрема, маємо згадати зовсім нові інструменти допомоги, такі, як Інвестиційний фонд сусідства (*Neighborhood Investment Facility, NIF*) із загальним бюджетом близько €700 млн. на період 2007-2013рр. і Фонд управління (*Governance Facility*) з річним бюджетом €50 млн. Кошти *NIF* виділяють у формі позик для підтримки економічних реформ та інфраструктурних проектів.

З початком Східного партнерства у 2009р. технічна допомога ЄС Україні й іншим країнам-партнерам має зрости. Крім фондів *ENPI*, для східних партнерів (€250 млн. на 2010-2013рр.) у 2013-2020рр. буде надано ще €350 млн.

Висновок

Завдяки конструктивній роботі обох сторін, переговори стосовно Угоди про асоціацію добре просуваються, що веде до спільного її розуміння. І ЄС, і Україна підтверджують бажання вивести свої відносини на новий рівень політичної асоціації та економічної інтеграції, що має ґрунтуватися на спільних принципах демократії, верховенства права та поваги до прав людини.

Україна має потенціал відігравати ключову роль у Європі, і для цього вона має скористатися нинішніми можливостями. Угода про асоціацію включно з поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі та діалог про лібералізацію візового режиму є ключовими інструментами, що сприяють якісному й кількісному розвитку відносин ЄС-Україна. Ці міцні й тісніші відносини, що ґрунтуються на спільних принципах, матимуть важливе значення для обох наших народів. ■

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄС: ДУМКИ ТА ОЦІНКИ ЕКСПЕРТІВ

Експертні опитування з проблем зовнішньої політики, що регулярно проводяться Центром Разумкова, дають можливість визначити загальні позиції і прогнози фахівців з важливих зовнішньополітичних питань, динаміку їх оцінок. Ряд таких досліджень присвячено проблемам співробітництва України та ЄС.

Ця тематика є вкрай актуальною сьогодні з багатьох причин, зокрема тому, що вийшов на “фінішну пряму” складний багаторічний переговорний процес щодо укладення між Україною та ЄС Угоди про асоціацію включно з поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі. Водночас, ускладнився діалог Києва і Брюсселя через внутрішньополітичні проблеми в Україні.

У цьому контексті становлять інтерес результати останнього за часом експертного опитування Центру Разумкова, проведеного в рамках довгострокового проекту “Українсько-Іспанський стратегічний діалог. Україна на шляху до ЄС: здобутки, проблеми, перспективи”¹.

Під час опитування експерти оцінювали стан і перспективи співробітництва України з ЄС, зокрема, прогнозували, коли набуде чинності Угода про асоціацію і буде запроваджений між Україною і ЄС безвізовий режим на короткострокові поїздки. Респонденти також характеризували ефективність зовнішньої політики керівництва країни на ключових зовнішньополітичних напрямках. Становить інтерес також оцінка українсько-іспанських відносин.

Результати проведеного опитування дають підстави для наступних висновків.

¹ Експертне опитування проведене Центром Разумкова 10-25 жовтня 2011р. Опитано 110 експертів – народні депутати України, представники центральних і регіональних органів виконавчої влади, державних і неурядових дослідницьких структур у Києві та регіонах України, ЗМІ.

Окремі оцінки порівнюються з результатами попередніх експертних опитувань, проведених Центром Разумкова у 2006-2010рр. та опублікованих у журналі “Національна безпека і оборона” (2008р. №6; 2009р. №4; 2010р. №№2, 4).

Європейська інтеграція України

Україні потрібно вступити до ЄС. Таку позицію поділяють абсолютна більшість (90,9%) експертів. Число респондентів, переконаних у необхідності приєднання до ЄС, помітно зросло, порівняно з результатами попереднього (травень 2010р.) експертного опитування (79,3%). Отже, є підстави констатувати наявність майже повного консенсусу серед представників експертного співтовариства України стосовно перспектив євроінтеграції. Слід також додати, що протягом останніх опитувань (2010-2011рр.) стабільна більшість респондентів висловлюють переконання у тому, що членство в ЄС зміцнило б безпеку України.

Темпи наближення України до ЄС є незадовільними. За період дослідження з грудня 2006р. по жовтень 2011р. експерти незмінно критично оцінюють темпи інтеграції України до ЄС, хоча останнє опитування засвідчило певне зменшення негативних оцінок. Очевидно, що на темпи наближення країни до ЄС впливають як внутрішньополітичні процеси в Україні, так і складні трансформаційні процеси в самому ЄС.

Інтерес ЄС у співробітництві з Україною оцінюється як досить прагматичний. Ієрархія оцінок експертів за період з грудня 2006р. по жовтень 2011р. кардинально не змінилася. На їх думку (за результатами останнього опитування), інтерес ЄС насамперед сфокусований на українському ринку для товарів ЄС (79,1%), транзиті російських енергоносіїв (78,2%), розвитку демократії і ринкових реформ в Україні (65,5%), спільній боротьбі з нелегальною міграцією (63,6%). Помітно збільшилася частка опитаних, які вважають, що ЄС зацікавлений у виведенні України з-під впливу Росії. Традиційно найбільш скептично експерти оцінюють зацікавленість ЄС в імпорті української продукції.

Укладення Угоди про асоціацію з ЄС відповідає національним інтересам України, але існує чимало проблем на цьому шляху. Левова частка (86,4%) респондентів переконані в тому, що Угода відповідає національним інтересам країни. Проте, на думку експертів, її укладенню найбільшою мірою загрожує насамперед внутрішньополітична ситуація в Україні (80,9%). Далі зі значним відривом – недовіра до нинішнього керівництва країни (42,7%), вплив Росії (38,2%), загальне критичне ставлення до України окремих країн ЄС (38,2%). Є підстави припустити, що загрозливий “внутрішньополітичний фактор” значною мірою пов’язаний із т.зв. “справою Ю.Тимошенко”, що отримала гучний негативний міжнародний резонанс.

Відзначені експертами загрози, очевидно, визначають їх досить обережне прогнозування можливого часу набуття чинності Угодою про асоціацію. Майже чверть (23,6%) опитаних експертів вважають, що Угода набуде чинності лише після 2014р., а 34,5% – вагаються з відповіддю. 38,3% – переконані в тому, що документ стане чинним протягом 2012-2014рр.

Опосередкованим свідченням проблемності ситуації як довкола Угоди, так і в цілому у відносинах Україна-ЄС є й те, що майже навіпіл (45,5% – “за”,

42,7% – “проти”) поділилися відповіді експертів стосовно доцільності наполягання української сторони на внесенні до цього документа положення про перспективу членства України в ЄС.

Запровадити безвізовий режим між Україною та ЄС вдасться, але питання – коли? Половина (50%) респондентів переконані, що візовий режим вдасться скасувати в середньостроковій перспективі (3-5 років). 10,9% оптимістів вважають, що це вдасться зробити протягом найближчих 1-2 років. 21,8% експертів відносять вирішення цього питання на довгострокову перспективу – 5-10 років.

Оцінки зовнішньої політики України

Нинішня зовнішня політика України є недостатньо ефективною. Експерти переважно критично характеризують ефективність дій керівництва країни на світовій арені. Задовільно респонденти оцінили лише забезпечення миру і стабільності в регіоні, розвиток відносин з РФ.

На думку експертів, незадовільними були дії влади щодо створення позитивного міжнародного іміджу країни, забезпечення зовнішніх умов для внутрішнього суспільно-політичного, економічного розвитку, захисту громадян за кордоном. Також неефективним було забезпечення розвитку відносин з ЄС і США, інтеграції до світового економічного та культурного простору.

Проголошення України позаблоковою державою загалом не призвело до покращення ситуації на ключових зовнішньополітичних напрямках. Більшість експертів переконані, що цей крок: (а) не зміцнив безпеку країни; (б) не покращив її імідж; (в) не зміцнив вплив України на забезпечення безпеки в Європі; (г) не сприяв розвитку відносин з ЄС та США. Лише на одному напрямі – “відносини з Росією” – вдалося покращити ситуацію.

Привертає увагу й те, що протягом лютого 2010р. - жовтня 2011р. стабільна більшість експертів відзначають відсутність надійних зовнішніх гарантій незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України.

Україна, скоріше за все, – маловпливова європейська держава, що знаходиться в пошуках свого місця у світі. Таку характеристику найчастіше обирали експерти під час опитувань (лютий 2010р., жовтень 2011р.). Водночас, значна частка опитаних характеризують Україну як державу “буферної зони” між Європою та Азією. Привертає увагу й той факт, що різко зросло число тих, хто оцінює Україну як країну, що перебуває під впливом Росії.

Українсько-іспанські відносини

Нинішні відносини України з Іспанією є ні добрими, ні поганими. Саме так більшість (72,7%) експертів оцінюють контакти Києва і Мадрида. Співвідношення оцінок “добрі” та “погані” становить 15,5% і 0,9%, відповідно. Проте, кожен десятий експерт утримався від відповіді.

Цю картину доповнюють думки експертів стосовно ставлення Іспанії до євроінтеграційних прагнень України. Половина (50,9%) опитаних експертів переконані, що ставлення Іспанії є нейтральним. Позитивним його вважають лише 10% респондентів, а негативним – 12,7%. При цьому слід зазначити, що дещо менше третини експертів вагалися з відповіддю на це питання.

Можна припустити, що однією з причин цього є брак інформації про розвиток українсько-іспанських відносин. За оцінками респондентів, українські ЗМІ нездовільно інформують про стан і перспективи українсько-іспанських відносин. Більшість (79,1%) експертів вважають, що такої інформації дуже мало, лише 2,7% опитаних задовольняє рівень інформування про контакти між двома країнами.

Іспанія – позитивний образ. Картину експертних асоціацій дуже важко звести до єдиної узагальнюючої характеристики. В найбільш загальних рисах Іспанія для респондентів – це насамперед туристична країна з багатогранною історією, культурою, традиціями, відома своїми досягненнями у спорті. На думку експертів, – це динамічна європейська країна, що позбулася тоталітарного минулого, де живе “емоційний, чесний і відвертий народ”. Також Іспанія асоціюється з країною зовнішньої трудової міграції українців.

Слід привернути увагу до широкого історико-культурного асоціативного ряду. Зокрема, експерти називають відомих діячів культури та мистецтва, яких подарувала Іспанія світу – Веласкес, Гауді, Гойя, Далі, Ель Греко, Лорка, Лопе де Вега, Пікассо, Сервантес та ін.

ВИСНОВКИ

В українському експертному середовищі існує консенсус щодо необхідності вступу України до ЄС. При цьому фахівці відзначають низьку ефективність євроінтеграційного курсу країни – на їх думку, темпи наближення України до ЄС є незадовільними. Однією з причин цього є внутрішні проблеми в Україні.

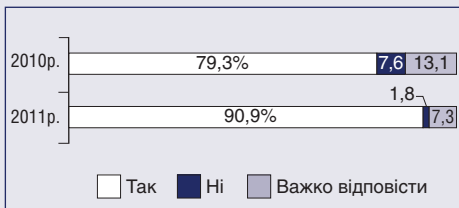
Інтерес ЄС у співробітництві з Україною досить прагматично зорієнтований насамперед на транзит російських енергоносіїв, український ринок для товарів ЄС.

Експерти переконані, що укладення Угоди про асоціацію з ЄС відповідає національним інтересам України, але загрожувє цьому процесу насамперед ситуація всередині України.

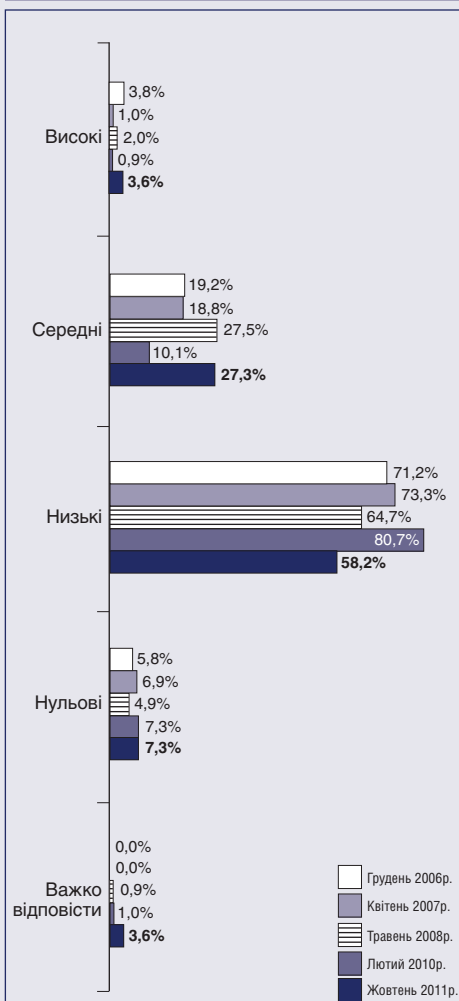
Нинішня зовнішня політика України на ключових зовнішньополітичних напрямках є малоефективною. Зокрема, проголошення України позаблоковою державою загалом не призвело до покращення ситуації. В очах експертного співтовариства Україна асоціюється насамперед з мало-впливовою європейською державою, що перебуває в пошуках свого місця у світі.

Українсько-іспанські відносини оцінюються в експертному середовищі досить обережно. Відзначається дефіцит інформації про розвиток відносин між країнами. Загалом, у експертів Іспанія викликає позитивні асоціації.

Чи потрібно Україні вступити до Європейського Союзу?
% опитаних експертів

Як би Ви оцінили темпи інтеграції України до ЄС?
% опитаних експертів

Чи зацікавлений ЄС у співробітництві з Україною?
У чому цей інтерес полягає в першу чергу?***
% опитаних експертів

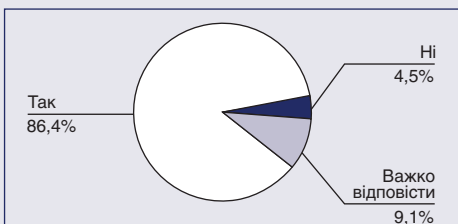

* Експертам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.
** Експертам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

Якщо б Україна була членом ЄС, чи зміцнило б це її безпеку?
% опитаних експертів

Чи відповідає національним інтересам України укладення Угоди про асоціацію з ЄС включно з поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі?
% опитаних експертів

Що найбільшою мірою загрожуватиме укладенню між Україною та ЄС Угоди про асоціацію?*
% опитаних експертів

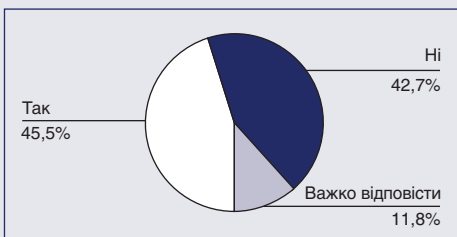
Внутрішньополітична ситуація в Україні	80,9
Недовіра до нинішнього керівництва України	42,7
Вплив Росії	38,2
Загальне критичне ставлення до України окремих країн ЄС	38,2
Проблеми всередині ЄС	20,9
“Втома” ЄС від розширення	17,3
Розбіжності в позиціях ЄС та України	16,4
Соціально-економічні проблеми в Україні	15,5
Світова фінансово-економічна криза	9,1
Інше	4,5
Важко відповісти	0,0

* Експертам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

Коли Угода про асоціацію України та ЄС (після підписання і ратифікації) набуде чинності?
% опитаних експертів

Чи є сьогодні доцільним наполягання української сторони на внесенні до Угоди про асоціацію положення про перспективу членства України в ЄС?
% опитаних експертів

Коли вдасться запровадити безвізовий режим на короткостроковій поїздки між Україною і ЄС?
% опитаних експертів

Наскільки Ви згодні з наведеними оцінками нинішнього місця України у світі?

% опитаних експертів

	Згоден		Скоріше згоден		Скоріше не згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2010р.	2011р.	2010р.	2011р.	2010р.	2011р.	2010р.	2011р.	2010р.	2011р.
Маловпливова європейська держава, що знаходиться в пошуках свого місця у світі	33,0	33,6	53,2	50,9	9,2	10,9	1,8	3,6	2,8	0,9
Держава "буферної зони" між Європою та Азією	11,0	20,0	40,4	37,3	27,5	23,6	13,8	13,6	7,3	5,5
Країна, що знаходиться під впливом Росії	4,6	14,5	33,9	47,3	47,7	27,3	9,2	6,4	4,6	4,5
Невпливова країна "третього світу" з невизначеною зовнішньою політикою	7,3	14,5	27,5	27,3	28,4	23,6	33,9	30,0	2,9	4,5
Держава - "міст", що з'єднує Європу та Азію	3,7	6,4	24,8	21,8	34,9	35,5	24,8	30,0	11,8	6,4
Країна, що знаходиться під впливом Заходу	1,8	2,7	32,1	21,8	53,2	48,2	5,5	20,9	7,4	6,4
Впливова європейська держава	2,8	1,8	3,7	7,3	40,4	29,1	45,0	57,3	8,1	4,5

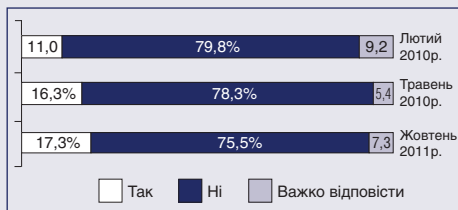
Якою мірою нинішня зовнішня політика України забезпечує...?* середній бал

Мир і стабільність у регіоні	3,2
Розвиток відносин з РФ	3,1
Розвиток взаємовигідних партнерських відносин з країнами-сусідами	2,9
Інтеграцію до світового економічного простору	2,9
Безпеку країни, її суверенітет, територіальну цілісність	2,8
Спрощення візових режимів для громадян України, оптимізацію процедур прикордонного контролю	2,8
Розвиток відносин з ЄС	2,8
Розвиток відносин зі США	2,6
Інтеграцію України до світового інформаційно-культурного простору	2,5
Надійний захист громадян України за кордоном	2,2
Сприятливі зовнішні умови для розвитку суспільства, держави, національної економіки, підвищення рівня конкурентоспроможності країни	2,2
Позитивний міжнародний імідж країни, вплив та авторитет у світовому співтоваристві	2,0

* За п'ятибальною шкалою від 1 до 5, де "1" означає, що зовсім не забезпечує, а "5" – забезпечує повною мірою.

Чи має сьогодні Україна надійні зовнішні гарантії незалежності, суверенітету та територіальної цілісності?

% опитаних експертів

Законом України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" (липень 2010р.) Україна проголошена позаблоковою державою. Чи сприяв цей крок покращенню ситуації на наступних напрямках?

% опитаних експертів

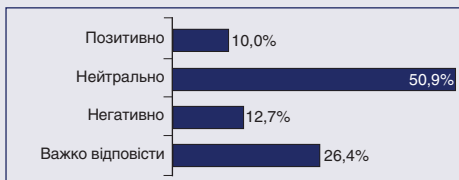
	Так	Скоріше так	Скоріше ні	Ні	Важко відповісти
Розвиток відносин з Росією	10,9	49,1	20,9	10,9	8,2
Зміцнення безпеки країни, її суверенітету, територіальної цілісності	9,1	20,0	20,9	42,7	7,3
Зміцнення внутрішньо-політичної стабільності	8,2	30,9	27,3	24,5	9,1
Розвиток відносин з ЄС	5,5	15,5	32,7	34,5	11,8
Покращення іміджу, підвищення авторитету на світовій арені	4,5	16,4	27,3	41,8	10,0
Зміцнення впливу України на забезпечення безпеки на європейському континенті	4,5	12,7	25,5	50,9	6,4
Розвиток відносин зі США	3,6	19,1	26,4	40,9	10,0

Як Ви оцінюєте нинішні відносини України з Іспанією?

% опитаних експертів

Як ставиться Іспанія до євроінтеграційних прагнень України?
% опитаних експертів

Як українські ЗМІ інформують про стан і перспективи українсько-іспанських відносин?
% опитаних експертів

З чим насамперед у Вас асоціюється Іспанія?*

% опитаних експертів

Туризм, відпочинок, весільна подорож	18,2	Веласкес	1,8
Футбол	17,2	Візові проблеми	1,8
Корида	16,4	Країна, в якій затишно живеться і працюється середньому класу	1,8
Багата історія, культура, традиції	9,1	Опера "Кармен"	1,8
Заробітчани/українська трудова міграція	9,1	Іbero-американська культура	1,8
Антоніо Гауді	8,2	Спортивні досягнення	1,8
Диктатор Франко	7,3	Лопе де Вега	1,8
Сальвадор Далі	6,4	Кіно, Педро Альмодовар	1,8
Вирішення власних проблем з використанням можливостей ЄС	6,4	Вірогідність повторення проблем, що їх має Греція	1,8
Фламенко	6,4	Хемінгуей	1,8
Мігель де Сервантес Сааведра, Дон Кіхот і Санчо Панса	6,3	Адвокат розвитку південного виміру Європейської політики сусідства за рахунок східного	0,9
Море, океан	5,5	Барселона	0,9
Громадянська війна в 1930-х роках, "No pasaran!"	5,4	Блакитна дивізія	0,9
Країна, яка позбулася тоталітарного минулого	5,4	Герцог Альба	0,9
Проблема басків	4,5	Гренада	0,9
Конкіста і Реконкіста	4,5	Ескоріал	0,9
Пакт Монклоа	3,6	Європейська держава-член ЄС	0,9
Федеріко Гарсія Лорка	3,6	Канари	0,9
Емоційний, чесний і відвертий народ	3,6	Кортес	0,9
Пікассо, "Герніка"	3,6	Країна з привабливим інвестиційним кліматом	0,9
Динамічна держава зі значним економічним потенціалом	2,7	Легенда про Сіда	0,9
Король Хуан Карлос, самобутня конституційна монархія	2,7	Мадрид	0,9
Сонячна земля	2,7	Мандарини	0,9
Червоне вино	2,7	Приклад для України	0,9
Христофор Колумб	2,7	Притулоч для колишніх мафіозі із СРСР, СНД	0,9
Гойя	2,7	Сепаратизм	0,9
Ель Греко	2,7	Толерантне суспільство	0,9
Оливки	2,7	Фієста	0,9
Інквізиція	1,8	Спрощення видачі віз для громадян України	0,9
Іспанська мова	1,8	Ортега-і-Гассет	0,9
Каталонія	1,8	Нестабільність зони євро	0,9
Музей Прадо	1,8	Паелья, хамон (іспанська кухня)	0,9
Піренеї	1,8	Сапатеро	0,9
Аграрна країна, що годує всю Європу	1,8		

* На це питання експертам не пропонувалося варіантів відповіді. Експерти могли назвати кілька варіантів відповіді.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ГРОМАДСЬКА ДУМКА

Важливою складовою досліджень Центру Разумкова у сфері зовнішньої політики є моніторинг громадської думки, що здійснюється з 2000р. Його результати дозволяють визначити динаміку геополітичних орієнтацій громадян, їх оцінки рівня та перспектив співробітництва України з іншими державами світу, міжнародними організаціями.

Під час опитувань респонденти визначають пріоритети зовнішньої політики держави, оцінюють ефективність дій влади на ключових зовнішньополітичних напрямках.

Останнє за часом дослідження проведене в жовтні 2011р. в рамках проєкту “Українсько-Іспанський стратегічний діалог. Україна на шляху до ЄС: здобутки, проблеми, перспективи” і стосувалося насамперед очікувань громадян від інтеграції України до ЄС. Респонденти характеризують продуктивність євроінтеграційної політики керівництва держави, оцінюють характер та перспективи співробітництва з ЄС.

Досить цікавою є картина відповідей на питання: “З чим насамперед у Вас асоціюється Іспанія?”. Також досліджувався рівень поінформованості громадян України про Іспанію.

Узагальнені результати дослідження та окремі порівняння з попередніми даними моніторингу дають підстави для наступних спостережень і висновків¹.

¹ Використані результати опитувань, що проводилися соціологічною службою Центру Разумкова з лютого 2000р. по жовтень 2011р. Опитування здійснювалися в усіх областях України, Києві та АР Крим за багатоступеневою випадковою вибіркою із квотним відбором респондентів на останньому етапі, що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками (регіон проживання, тип і розмір населеного пункту, вік, стать). Теоретична похибка кожної вибірки не перевищує 2,3%. Останнє за часом дослідження проведене 29 вересня - 4 жовтня 2011р. (опитано 2 009 респондентів віком від 18 років).

Геополітичні орієнтації громадян України

Динаміка результатів опитувань з лютого 2000р. по жовтень 2011р. свідчить, що громадяни України віддають перевагу двом зовнішньополітичним напрямам: відносинам з ЄС і РФ. При цьому, якщо протягом останніх років (2006-2010рр.) пріоритет переважно віддавався російському напрямку, то у 2011р. спостерігається “послаблення” проросійської орієнтації громадської думки. Ще в лютому 2011р. частка тих, хто вважав, що пріоритетним для України повинен бути розвиток відносин з Росією, переважала частку респондентів, які вважали пріоритетним європейський напрям, однак, починаючи з квітня 2011р., частки перших і других статистично значимо не відрізняються.

Геополітичні орієнтації мають виразний регіональний характер: на Заході країни домінує європейська орієнтація; на Півдні і Сході – проросійська; в Центрі ситуація постійно змінюється². Так, якщо в листопаді 2009р. 50,9% жителів Центрального регіону віддавали перевагу розвитку відносин з Росією, і лише 25,9% – відносинам з країнами ЄС, то в жовтні 2011р. ситуація була кардинально іншою: 47,7% жителів регіону вважали пріоритетним розвиток відносин з ЄС і лише 29,1% – з Росією.

Відмінності зовнішньополітичних орієнтацій значною мірою зумовлені як культурно-цивілізаційною, національно-етнічною, конфесійною специфікою регіонів, так і активним використанням теми зовнішньополітичних орієнтацій в політичній боротьбі.

Внаслідок цього рівень підтримки того чи іншого напрямку зазнає помітних коливань, залежно від внутрішньополітичної ситуації. Так, зниження проросійських зовнішньополітичних орієнтацій протягом 2011р. може бути пояснене певним розчаруванням громадян в ефективності курсу на налагодження рівноправних партнерських відносин з Росією, що було одним з основних гасел В.Януковича і Партії регіонів під час президентської виборчої кампанії.

Істотно відрізняються геополітичні орієнтації представників різних поколінь. Європейський напрям частіше, ніж російський, підтримують ті, кому менше 50 років, а ті, кому більше 50 років, частіше підтримують російський напрям.

² Використовується наступний розподіл територій за регіонами: **Захід**: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області; **Південь**: АР Крим, Севастополь, Миколаївська, Одеська, Херсонська області; **Схід**: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області; **Центр**: Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області.

Оцінка характеру та перспектив відносин України і ЄС

Відносини України з ЄС більшість (54,6%) громадян характеризують як нестабільні, ще 15,4% вважають їх поганими і лише 14,3% – добрими. Значною мірою це пов'язано з низькою оцінкою темпів інтеграції України до ЄС – 13% охарактеризували їх як “нульові”, 47,8% – як низькі. Як “нульові” або низькі темпи євроінтеграції оцінюють як більшість тих, хто вважає, що Україні потрібно вступати до ЄС (сумарна частка тих, хто вважає їх “нульовими” чи низькими, становить у цій групі 55,9%), так і переважна більшість (77,6%) тих, хто вважає вступ до ЄС недоцільним.

Нестабільність відносин України з ЄС значною мірою пов'язана з непослідовністю євроінтеграційної політики української влади, що відбивається у громадській думці: більшість (55,2%) громадян України вважають цю політику непослідовною і невиваженою, непрозорою (59,5%), неефективною (62,6%), незрозумілою для суспільства (62,1%), а відносна більшість (46,5%) – також і незрозумілою для країн ЄС.

Оцінюючи, чим Україна цікава для Європейського Союзу, найчастіше опитані називали зацікавленість в українській робочій силі (48,9%), у транзиті енергоносіїв до країн ЄС (48,6%), у ринку для товарів ЄС (46,8%) та у природних ресурсах України (46,6%).

Значно меншою мірою, на думку громадян, виражений інтерес до інтелектуального, наукового потенціалу (26%), до обмеження російського впливу (20,3%), до імпорту української продукції (15,6%), до допомоги Україні в боротьбі з нелегальною міграцією, міжнародною злочинністю, тероризмом (15,5%), у зміцненні безпеки і стабільності на європейському континенті (13,4%), до військового потенціалу України (11,2%), її національної культури, традицій, історії (6,1%).

Що стосується того, чим ЄС цікавий для України, то найчастіше респонденти називають його фінансові ресурси (42%), ринок для українських товарів (35,3%), а також систему врядування, демократичні норми, правила і стандарти життя (35%). 28% опитаних називають інноваційні технології, 25% – імпорт продукції країн ЄС, 20% – європейську систему безпеки, 17,6% – можливість виходу з-під впливу Росії, 16% – його інтелектуальний, науковий потенціал. Рідше українці зацікавлені в ЄС як у постачальнику робочої сили (12,5%), природних ресурсів (12%), у культурі, традиціях та історії країн ЄС (8,1%).

Найчастіше серед країн ЄС, відносини з якими є найбільш важливими для України, респонденти називають Німеччину (57,5%), Польщу (42,2%), Францію (31,2%). 21,1% назвали Італію, 15,4% – Велику Британію, 9,7% – Чехію, 6,1% – Іспанію (кожну з інших країн назвали менше 5% опитаних).

50% респондентів зазначили, що для них важливим є безвізовий в'їзд до країн ЄС. Частка тих, для кого безвізовий режим є важливим зростає із зниженням віку опитаних – від 26,3% серед тих, кому 60 і більше років, до 68,5% серед молоді віком до 29 років.

Серед громадян України переважає позитивне ставлення до вступу України до Європейського Союзу. Дані всіх опитувань, проведених протягом останніх років, засвідчили переважання частки прихильників вступу до ЄС порівняно з часткою противників (за даними останнього за часом опитування, їх співвідношення становило 51,2% і 30,3%, відповідно).

Орієнтації щодо вступу до Європейського Союзу істотно відрізняються залежно від регіону проживання і віку респондентів. За даними жовтневого 2011р. опитування, якщо жителі Заходу та Центру частіше виступають за вступ України до ЄС, то жителі Півдня країни – частіше проти, а на Сході частки прихильників і противників вступу до ЄС статистично значимо не відрізняються.

Чим молодші респонденти, тим частіше вони виступають за вступ до ЄС. Якщо серед респондентів віком від 18 до 29 років вступ до ЄС підтримують 63%, то серед опитаних віком 60 років і старших – 40,8%.

Роблячи вибір інтеграційного напрямку між вступом до ЄС та вступом до Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану, відносна більшість (43,7%) опитаних підтримують вступ до ЄС (за вступ до Митного союзу виступають 30,5% опитаних).

Відносна більшість (44,1%) респондентів вважають, що найближчими роками характер відносин між Україною та ЄС не зміниться. При цьому, якщо в листопаді 2010р. частка тих, хто вважав, що вони покращаться, у шість разів переважала частку тих, хто дотримувався думки, що вони погіршаться (30,7% і 5,1%), то в жовтні 2011р. ця перевага стала лише триразовою (22,8% і 7,3%, відповідно).

Рівень поінформованості громадян України про Іспанію

Рівень поінформованості громадян України про Іспанію є низьким. Саме так його оцінили 50,1% респондентів, ще 22,2% не мають про цю країну жодної інформації. Лише 20,9% оцінили власний рівень поінформованості як середній і 1,4% – як високий.

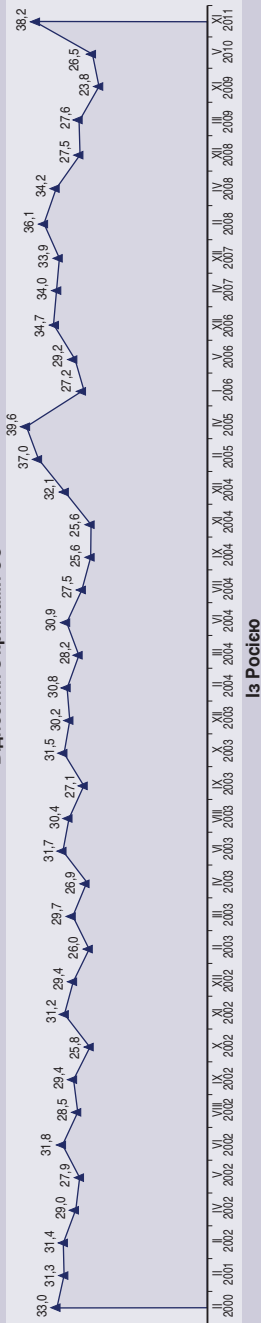
Відповіді на питання: *“З чим насамперед у Вас асоціюється Іспанія?”* виявилися досить очікуваними. Домінують дві асоціації: “коридра” (18,3%) і “відпочинок, курорти, море” (17,1%). Відносно часто ця країна також асоціюється з футболом (9,7%), з танцями, музикою, традиціями, архітектурою, мовою (8,8%). Окремо слід відзначити таку асоціацію як “розвинута демократична країна” (6,4%) і асоціацію з українськими заробітчанами в Іспанії (8,7%). Також привертають увагу відповіді, пов’язані з історією і культурою Іспанії.

Узагальнюючи наведене, можна стверджувати, що зовнішньополітичні орієнтації громадян України пов’язані з вибором між двома стратегічними напрямками – європейським і російським. Цей вибір здійснюється як під впливом соціокультурних стереотипів, що домінують у різних регіонах і серед представників різних генерацій, так і під впливом перебігу внутрішньополітичних процесів в Україні. Остання обставина переважно і зумовлює динаміку громадської думки з цього питання.

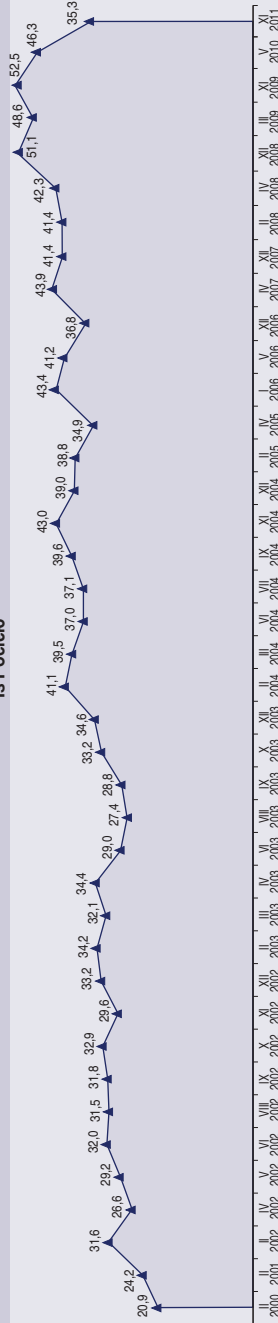
Який напрям зовнішньої політики має бути пріоритетним для України?

% опитаних

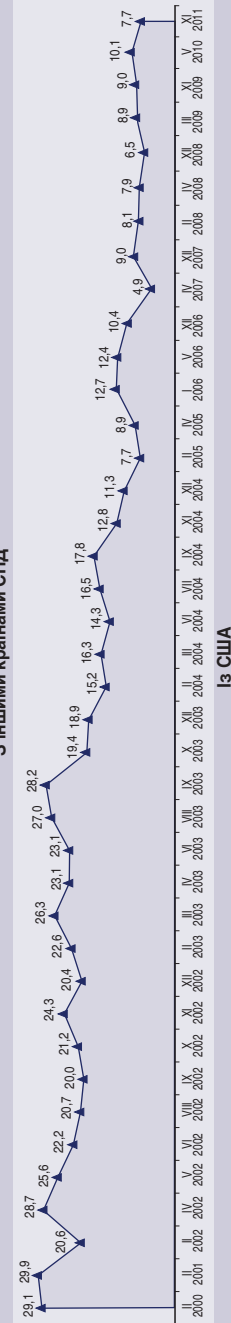
Відносини з країнами ЄС

Із Росією

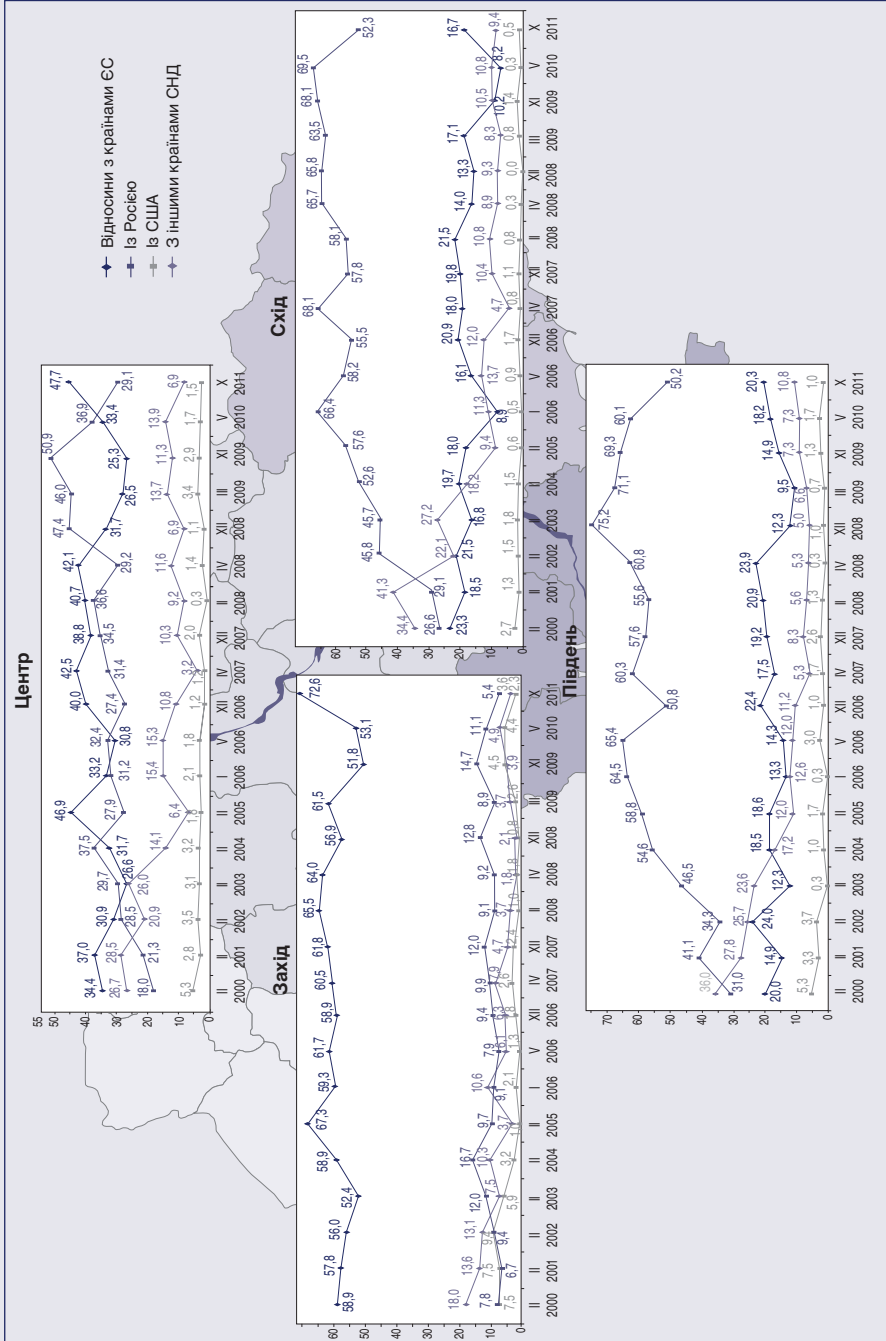
З іншими країнами СНД

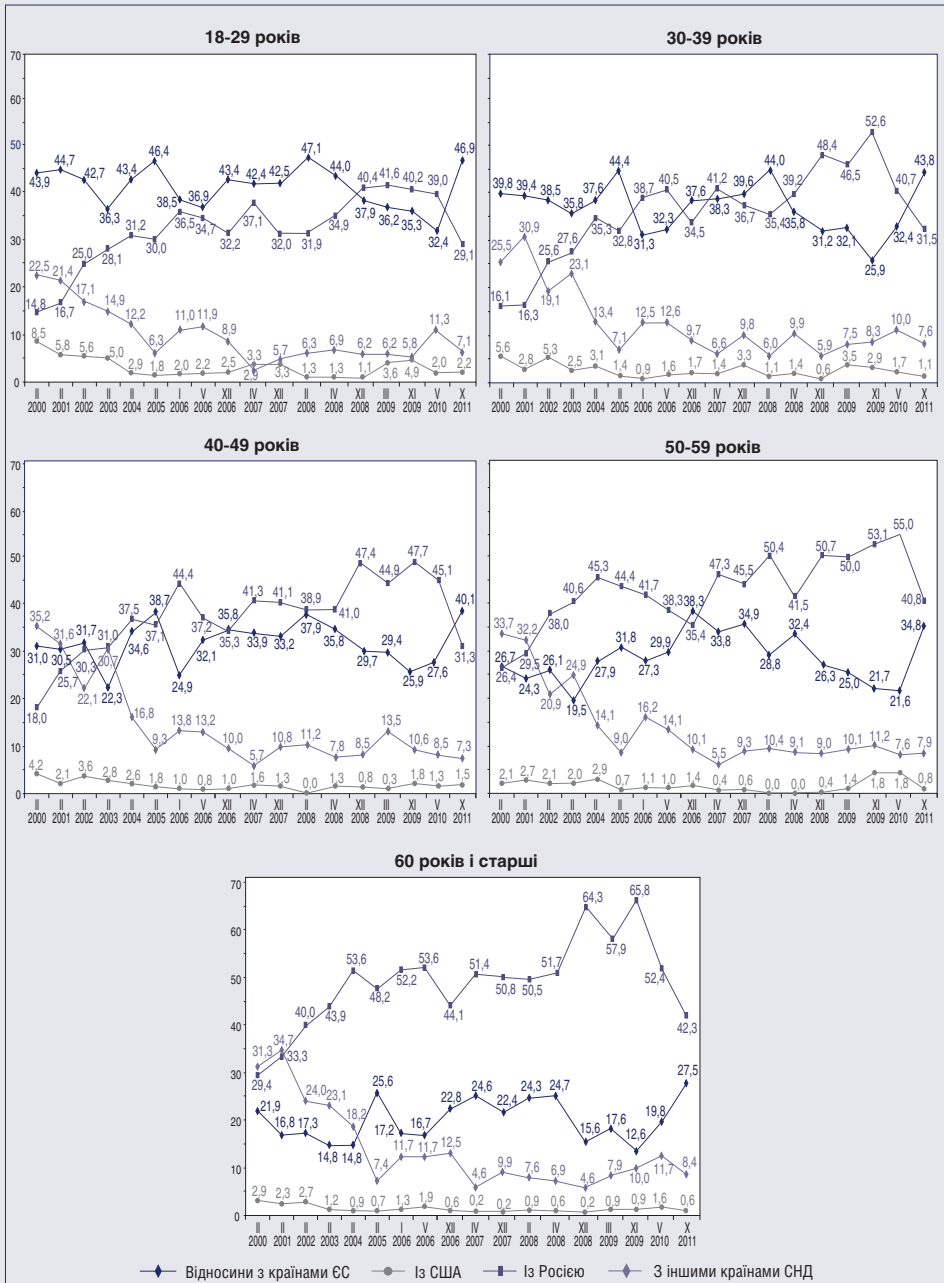
Із США

Який напрям зовнішньої політики має бути пріоритетним для України?
% опитаних

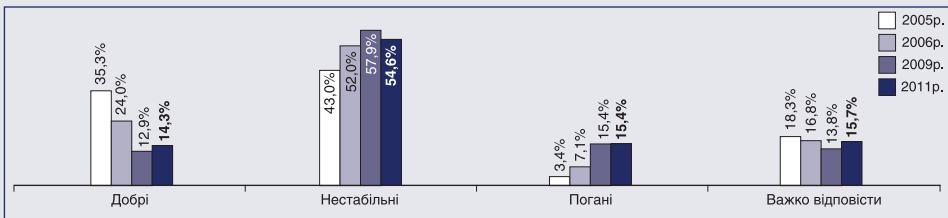
Який напрям зовнішньої політики має бути пріоритетним для України?
% опитаних

■ ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

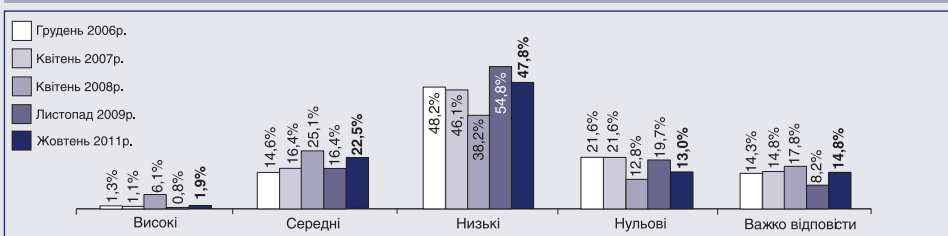
Як Ви оцінюєте нинішні відносини України з ЄС?

% опитаних

Як би Ви оцінили темпи інтеграції України до ЄС?

% опитаних

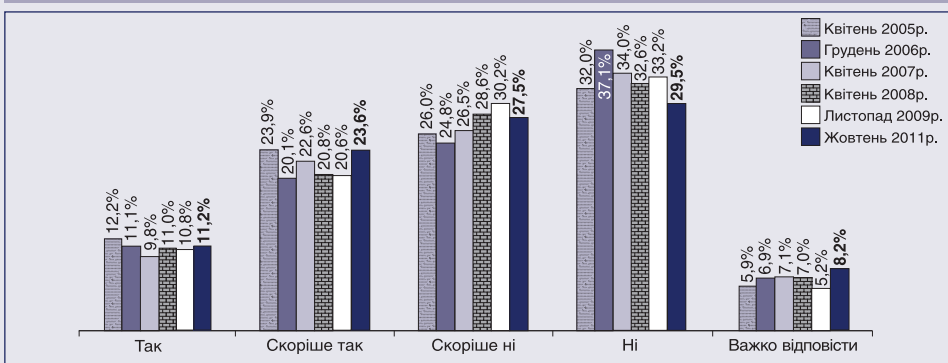
Якою є євроінтеграційна політика нинішнього керівництва України?

% опитаних

Чи відчуваєте Ви себе європейцем, відчуваєте свою належність до культури й історії європейського співтовариства?

% опитаних

Чим Україна є цікавою для ЄС?*
 % опитаних

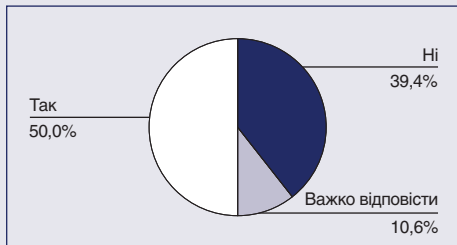
Робоча сила	48,9
Транзит енергоносіїв до країн ЄС	48,6
Ринок для товарів ЄС	46,8
Природні ресурси	46,6
Інтелектуальний, науковий потенціал	26,0
Обмеження російського впливу	20,3
Імпорт української продукції	15,6
Допомога у боротьбі з нелегальною міграцією, міжнародною злочинністю, тероризмом	15,5
Допомога у зміцненні безпеки і стабільності на європейському континенті	13,4
Військовий потенціал	11,2
Україна не цікава ЄС	8,7
Національна культура, традиції, історія	6,1
Важко відповісти	9,8

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

Чим ЄС є цікавим для України?*
 % опитаних

Фінансові ресурси	42,0
Ринок для українських товарів	35,3
Система врядування, демократичні норми, правила і стандарти життя	35,0
Інноваційні технології	28,3
Імпорт продукції країн ЄС	25,0
Європейська система безпеки	20,0
Можливість виходу з-під впливу Росії	17,6
Інтелектуальний, науковий потенціал	16,0
Робоча сила	12,5
Природні ресурси	12,0
Культура, традиції, історія країн ЄС	8,1
ЄС не цікавий для України	6,8
Важко відповісти	11,7

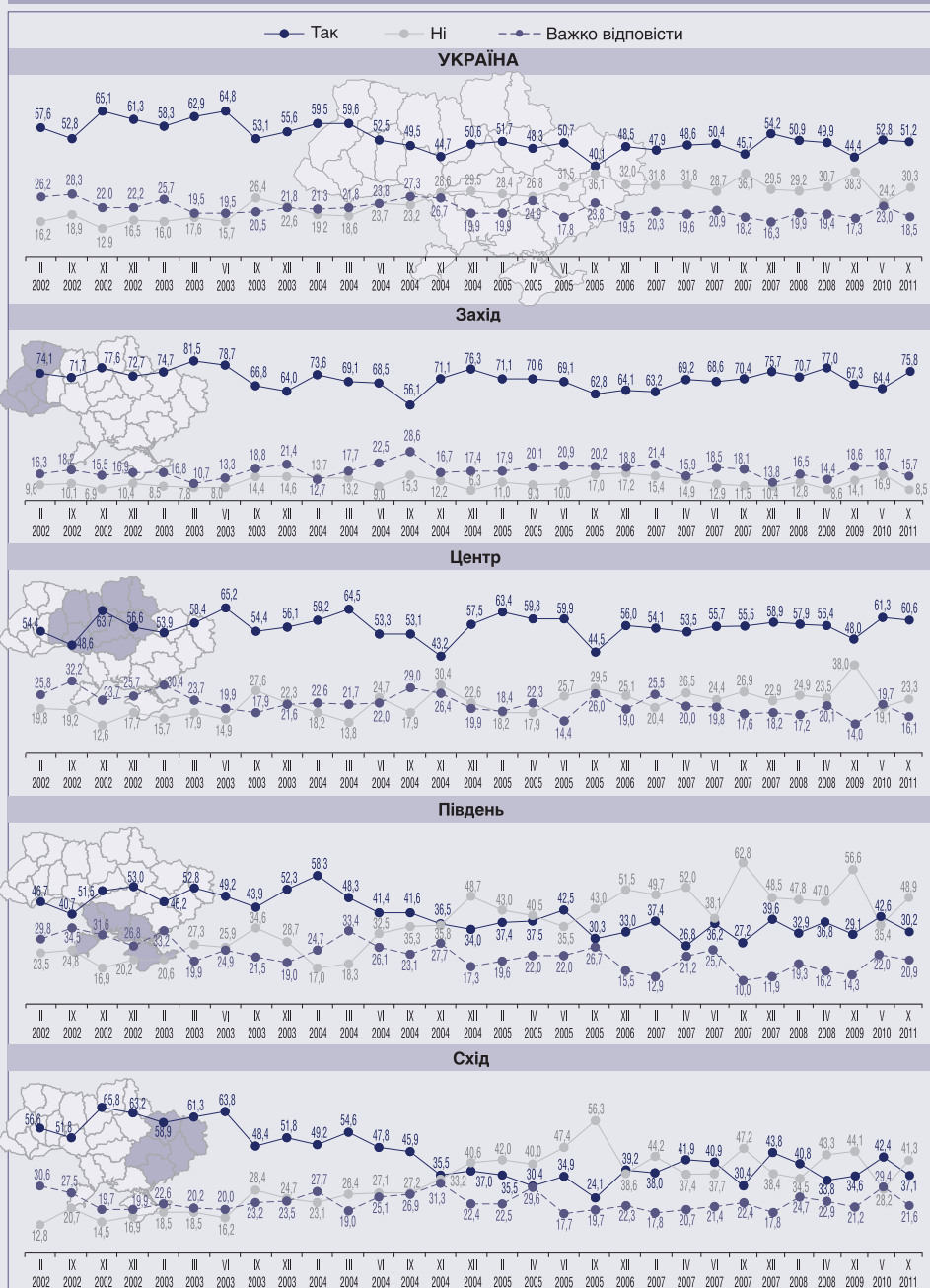
* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

Чи важливо для Вас безвізовий в'їзд до країн ЄС?
 % опитаних

Країни ЄС, відносини з якими є найбільш важливими для України*,
 % опитаних

Німеччина	57,5
Польща	42,2
Франція	31,4
Італія	21,1
Велика Британія	15,4
Чехія	9,7
Іспанія	6,1
Угорщина	4,1
Швеція	3,5
Болгарія	3,1
Греція	2,9
Австрія	2,5
Румунія	2,4
Нідерланди	2,2
Литва	1,9
Португалія	1,8
Бельгія	1,5
Словаччина	1,5
Латвія	1,1
Фінляндія	0,9
Данія	0,6
Естонія	0,4
Словенія	0,3
Кіпр	0,2
Ірландія	0,1
Мальта	0,1
Люксембург	0,0
Названі країни, які не є членами ЄС	11,3
Важко відповісти	13,7

* Респондентам пропонувалося назвати три країни.

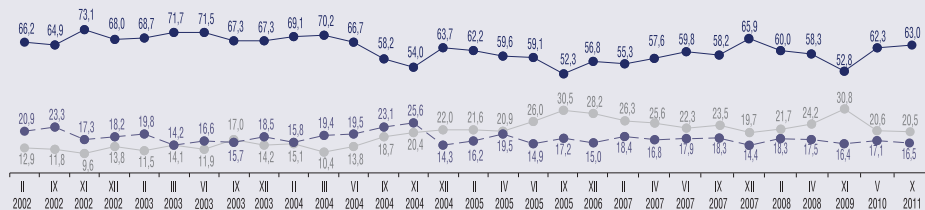
Чи потрібно Україні вступити до ЄС?
% опитаних

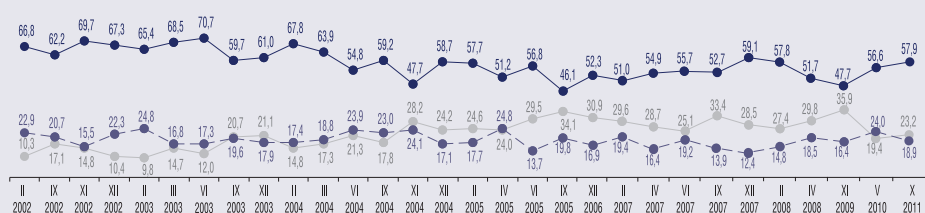
Чи потрібно Україні вступити до ЄС? % опитаних

—●— Так —●— Ні —●— Важко відповісти

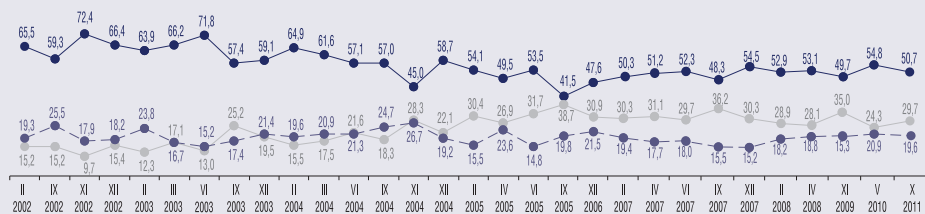
18-29 років

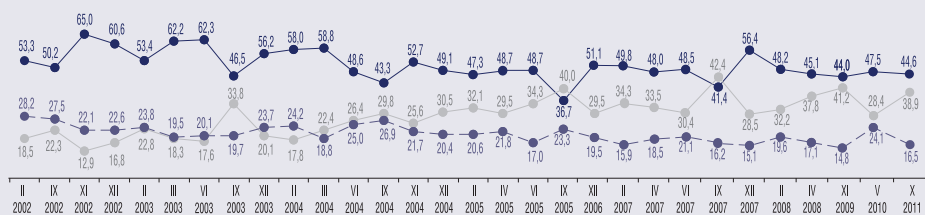
30-39 років

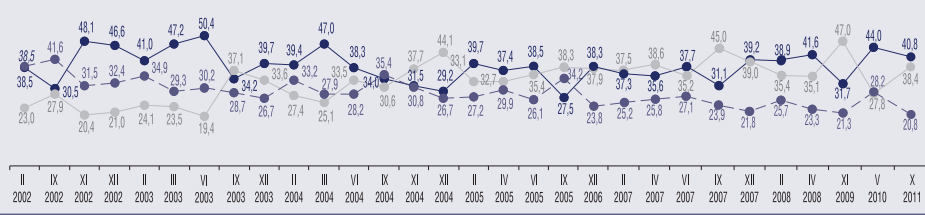
40-49 років

50-59 років

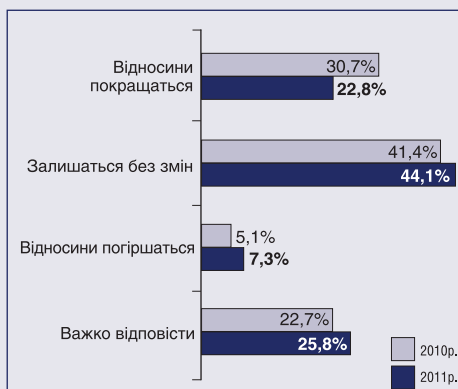

60 років і старші

■ ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Як би Ви оцінили перспективи розвитку відносин України і ЄС найближчими роками? % опитаних

Яким інтеграційним напрямом має йти Україна? % опитаних

Як Ви оцінюєте рівень своєї поінформованості про Іспанію? % опитаних

З чим насамперед у Вас асоціюється Іспанія?*

% опитаних

Корида	18,3
Відпочинок, курорти, море	17,1
Футбол	9,7
Танці, музика, народні традиції, архітектура, мова	8,8
Українські заробітчани	8,7
Розвинута демократична країна	6,4
Мандарини, апельсини, виноград	5,9
Оливки, маслини	2,5
Мадрид	1,9
Кухня	1,4
Барселона	1,4
Екологія, природа, клімат	1,3
Криза, дефолт	1,3
Країна Європейського Союзу, європейська країна	1,3
Історія та література	1,0
Вино	0,6
Мачо, конкістадори, пірати, красиві дівчата	0,5
Страйки, акції протесту	0,4
Христофор Колумб, географічні відкриття	0,3
Сервантес, "Дон Кіхот"	0,3
Громадянська війна	0,3
Баски	0,2
Сальвадор Далі	0,2
Високий економічний рівень	0,2
Король Іспанії, монархія	0,2
Невлаштованість	0,1
Парк Антоніо Гауді	0,1
Трубадури	0,1
Кава	0,1
Опера "Кармен"	0,1
Еспаньйола	0,1
Єзуїти	0,1
Кастаньєти	0,1
Одяг	0,1
Бої помідорами	0,1
Католицька країна	0,1
Країна, яка подолала авторитарне минуле	0,1
Жодних асоціацій	5,3
Важко відповісти	15,6

* На це питання респондентам не пропонувалося варіантів відповіді. Респонденти могли назвати кілька варіантів відповіді.

RAZUMKOV CENTRE

INCIPE

INSTITUTO DE CUESTIONES
INTERNACIONALES Y
POLÍTICA EXTERIOR

THE SPANISH-UKRAINIAN STRATEGIC DIALOGUE

Ukraine's Path to the EU: Problems, Achievements and Prospects

This project was supported by the International Renaissance Foundation

Kyiv – 2012

Project team leader: **Valeriy CHALYI**

Editors of the Ukrainian part: **Mikhail PASHKOV, Alla CHERNOVA,
Liudmyla SHANGINA**

Editor of the English part: **Valeriya KLYMENKO**

Layout: **Oleksandr SHAPTALA**

This book represents the materials developed for the third stage of a long-term project initiated by the Razumkov Centre and the International Affairs and Foreign Policy Institute (INCIPE), with the support of the International Renaissance Foundation.

The publication contains the key speeches delivered by the participants at the Conference “The Spanish-Ukrainian Strategic Dialogue. Ukraine’s Path to the EU: Problems, Achievements and Prospects”, which was held on 20 October 2011, in Madrid. The results of the expert survey and the nationwide survey, conducted by the Razumkov Centre, are also presented in the publication.

The materials are provided in Ukrainian and English languages.

The publication is aimed at evaluating ways to develop the Spanish-Ukrainian cooperation and analysing problems and prospects of the EU-Ukraine relations during the negotiation process on the Association Agreement and visa-liberalization dialogue. Complex issues in creation of a new European security architecture are highlighted.

The book will be useful for parliamentarians, governmental officials, journalists, independent experts, students of international relations and everyone, who is interested in problems and prospects of Ukraine’s EU integrations and the development of Spanish-Ukrainian relations.

Reprinted or used materials must refer to the publication.

Photos: *Ukrinform* – p.98; *i.domik.net* – p.104; *www.spainbusiness* – p.117;
i.obozrevatel.ua – p.129; *image.goodvin.info* – p.130; *ua.for-ua.com* – p.132

Address of the Razumkov Centre:

2nd Floor, 16 Lavrska Street

Kyiv, Ukraine, 01015

Tel. (+380-44) 201-11-98

Fax. (+380-44) 201-11-99

ISBN 978-966-7272-92-0

© The Razumkov Centre, 2012

© “Zapovit” Publishing House, 2012

CONTENTS

KYIV-MADRID: A DIALOGUE LOOKING INTO THE FUTURE.....	84
CONFERENCE PRESENTATIONS	
“SPANISH ELEMENT” OF UKRAINE’S INTEGRATION	
<i>Valeriy CHALYI.....</i>	<i>90</i>
SOLVING PROBLEMS TOGETHER AND MOVING FORWARD	
<i>Jose Rodriguez MOYANO.....</i>	<i>93</i>
FURTHER STRENGTHENING OF UKRAINIAN-SPANISH RELATIONS	
<i>Anatoliy SCHERBA.....</i>	<i>97</i>
DEVELOPING INTER-PARLIAMENTARY COOPERATION	
<i>Luis FRAGA.....</i>	<i>100</i>
WORKING TOGETHER TO INCREASE WELL-BEING AND PROSPERITY OF EUROPE	
<i>Andriy SHEVCHENKO.....</i>	<i>103</i>
PROTECTING FUNDAMENTAL HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS	
<i>Francisco FONSECA.....</i>	<i>106</i>
TOWARDS EUROPEAN NORMS AND STANDARDS	
<i>Natalia SHAPOVALOVA.....</i>	<i>109</i>
THE PROCESS AND PROSPECTS OF EUROPEAN INTEGRATION	
<i>Andriy MELNYK.....</i>	<i>113</i>
BUILDING SINGLE SECURITY SPACE	
<i>Francisco RUIZ.....</i>	<i>118</i>
EUROPEAN SECURITY ARCHITECTURE: A VIEW FROM SPAIN	
<i>Julio Nunez MONTESINOS.....</i>	<i>122</i>
FINDING WAYS TO INCREASE NATIONAL SECURITY	
<i>Oleh SHAMSHUR.....</i>	<i>124</i>
UKRAINE’S STRATEGIC CHOICE IS EUROPEAN INTEGRATION	
<i>Oleksiy MELNYK.....</i>	<i>128</i>
DEVELOPING POLITICAL COOPERATION, INTERPERSONAL CONTACTS, ECONOMIC COOPERATION	
<i>Santiago CABANAS.....</i>	<i>131</i>
ARTICLE	
UKRAINE-EU: PATH TOWARD POLITICAL ASSOCIATION AND ECONOMIC INTEGRATION	
<i>Pilar MENDEZ.....</i>	<i>134</i>
UKRAINE’S RELATIONS WITH THE EU: EXPERT OPINIONS AND ASSESSMENTS.....	141
UKRAINE’S FOREIGN POLICY AND PROSPECTS FOR THE EUROPEAN INTEGRATION: A PUBLIC OPINION PERSPECTIVE.....	149

KYIV-MADRID: A DIALOGUE LOOKING INTO THE FUTURE

The Spanish-Ukrainian strategic dialogue on Ukraine's European integration, problems and prospects of Ukraine's foreign policy, bilateral relations and other related international issues was launched in Madrid, in November 2008. It is when the International Affairs and Foreign Policy Institute (INCIPE, Spain) and the Razumkov Centre held a seminar **"The Spanish-Ukrainian Strategic Dialogue: Ukraine, the European Union and NATO"**. The initiative has been supported by the foreign ministries of Ukraine and Spain.

Participants of the first seminar were informed on the priorities of Ukraine's foreign policy, situation and prospects of cooperation with the EU and NATO, Ukraine-Russia relations. The parties exchanged their opinions on ways of deepening bilateral cooperation between Spain and Ukraine in the context of Ukraine's European and Euro-Atlantic integration.

It should be noted that the events held under the long-term project by the Razumkov Centre and INCIPE are actively supported by our traditional partner – the International Renaissance Foundation.

The international conference **"Ukraine in the European Security System: Challenges and Prospects"**¹ held in Kyiv in June 2010, was the next stage of the Spanish-Ukrainian strategic dialogue.

The conference was attended by the MPs, representatives of the Ukrainian Government and relevant ministries and departments, the Presidential Administration, representatives of the National Security and Defence Council of Ukraine, representatives of foreign embassies and members of governmental and non-governmental research institutions. The Spanish side was represented by members of the Spanish Parliament, the Ministry of Foreign Affairs and Cooperation of Spain, the Ministry of Defence and experts from the leading research institutes – INCIPE and CIDOB.

The conference saw a fruitful discussion on: new approaches to strengthening stability and security in Europe; the problems and prospects of relations

¹ Based on the results of the sociological research, the Razumkov Centre presented the informational and analytical materials at the International Conference. The selection includes: analytical material "Ukraine in Coordinates of Global and European security", the results of nationwide and expert opinion surveys. The conference materials were published in the National Security and Defence journal No. 4, 2010.

in Russia-Ukraine-NATO/EU relations triangle; and the potential of EU-Ukraine partnership.

The Spanish EU Presidency, at that time, contributed to the development of the Spanish-Ukrainian dialogue and, in the context of a joint search for solutions to the global and regional security challenges, brought into focus the issues of Ukraine.

The third stage of the Spanish-Ukrainian strategic dialogue was the conference “Ukraine’s Path

to the EU: Problems, Achievements and Prospects” held in Madrid in October 2011.

The conference objective was: to bring the problems, achievements and prospects of Ukraine’s European integration course to the attention of the international community; to search for ways and mechanisms to intensify contacts with the EU, in particular to increase productivity and dynamics of negotiations on the Association Agreement and visa liberalization.

The event was attended by experts from Ukraine and Spain and representatives of international organizations. In particular, the Ukrainian side was represented by: Anatoliy Scherba (the Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to Spain), Oleh Shamshur (the Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine), Andriy Shevchenko (the MP), Andriy Melnyk (the Director General of the Third Territorial Directorate General of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine), Valeriy Chalyi (the Deputy Director General of the Razumkov Centre) and Oleksiy Melnyk (the Co-director of Foreign Relations and International Security Programmes of the Razumkov Centre).

The Spanish side was represented by: the Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Spain to Ukraine – Jose Rodriguez Moyano; representatives of the Ministry of Foreign Affairs and Cooperation of Spain – Santiago Cabanas, Pilar Mendez, Julio Nunez Montesinos; the Vice President of the Commission on Foreign Affairs of the Spanish Senate – Luis Fraga; the Director of the EU Commission Representation in Spain – Francisco Fonseca; the expert of the Institute for Strategic Studies of the Ministry of Defence of Spain – Francisco Ruiz; the senior researcher of FRIDE – Natalia Shapovalova; the Secretary General of the INCIPE – Jose Pedro Sebastian de Erice; and the director of the INCIPE – Vicente Garrido.

The conference saw a discussion on: the development of the Spanish-Ukrainian relations; problems and prospects of the EU-Ukraine cooperation in the context of negotiations on the Association Agreement and visa liberalization dialogue; issues in formation of a new European security architecture.

Summarizing the results of the discussion several key points should be outlined.

First. The Spanish and Ukrainian participants emphasized the growing importance of the Spanish-Ukrainian relations in the process of Ukraine's European integration. The partnership between Kyiv and Madrid was one of the main themes on the conference agenda. The participants indicated an upward trend in contacts between two countries in various spheres.

In particular, the political and diplomatic contacts, inter-parliamentary cooperation in the humanitarian sphere have intensified. The Spanish side has made an effort to simplify visa procedures for the Ukrainian citizens². In their presentations, the Spanish participants noted that the increase in people-to-people contacts, Madrid's willingness to facilitate Ukraine's accession to the EU and Spanish companies entering the Ukrainian market led to the fact that thoughts on Spain's biased attitude toward Ukraine's European integration are gradually disappearing. At the same time, Ukraine no longer considers a slightly cautious position of Spain as an obstacle on its way to the EU.

Several speeches emphasized that regarding the European integration Spain can share a vast experience on the successful implementation of institutional and economic reforms and modernization of internal infrastructure according to the EU criteria.

Currently, there is an ongoing work on coordinating interests and addressing problems that hinder further development of relations. During the discussion, it was emphasized that countries have a significant potential for further cooperation.

Speaking on the situation and prospects of Spanish-Ukrainian contacts, the conference participants focused, in particular, on the following aspects.

The main problems that hinder further development of cooperation between the countries are concentrated mainly in Ukraine. First of all, these are the problems with democracy.

During the discussion, the parties agreed on the need to: a) carry out political reforms and form an efficient multiparty system; b) ensure efficient fight against corruption that is a threatening phenomenon in the country, c) ensure a stable legal and judicial system adapted to European standards and rules; d) facilitate to the maximum the development of civil society, middle class, support of small and medium businesses; e) create an effective open economy, reduce tax and administrative pressure on businesses and establish a productive dialogue between the government and business community.

² In particular, according to Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Spain to Ukraine Jose Rodriguez Moyano, the Spanish side doubled the number of visas for tourists arriving to Spain in 2011. Now Ukrainians can get a visa in five days and the Embassy issues multivisas for longer periods. Ukrainians will be issued around 50,000 visas in 2011. For more details see presentation by Jose Rodriguez Moyano on p.93.

The participants extensively emphasized problems in ensuring secure environment for foreign investors in Ukraine. In particular, it was stated that a number of Spanish companies operating in Ukraine suffer from the bureaucratic pressure, lack of investor rights, defective business infrastructure – these are the major obstacles to development of business cooperation between two countries.

According to the Ukrainian and Spanish experts in order to expand and strengthen Kyiv-Madrid partnership it is necessary to enhance cooperation in various fields: economy and trade, energy, humanitarian, transport, security etc³. The increased use of Ukraine's potential in bilateral cooperation in these areas would strengthen relations between two countries and accelerate Ukraine's European integration.

Second. The conference participants focused largely on problems and prospects of Ukraine's European integration. Experts of both countries expressed a number of proposals on how to intensify Ukraine-EU relations in different spheres. It should be emphasized that the meeting took place during the final stage of negotiations on the Association Agreement. However, the EU's Action Plan on visa regime liberalization for Ukraine is still being implemented. These issues were actively discussed during the debate.

Speaking about the current state and prospects for development of contacts between Brussels and Kyiv, the participants stressed that internal and external problems stand on the way of Ukraine's European integration course.

The external problems comprise the EU's focus on its internal problems, the negative impact of the global financial crisis, and the "Russian factor", with Russia actively trying to keep Ukraine under its sphere of influence.

The role and influence of Russia was mentioned in several speeches. The Russian side has persistently put forward proposals for Ukraine to join the Customs Union. In fact, concluding the Association Agreement with the EU, or joining the Customs Union is the strategic choice for Ukraine between two different development models. Ukraine's accession to the Customs Union would mean blocking the Association Agreement and joining the area of Russia's influence. At the same time, the experts emphasized the importance to develop equitable and mutually beneficial relations with Russia, particularly in the economic sphere.

The internal problems are the inefficiency of social and economic reforms, corruption, erosion of judicial system, government alienation from the society, curtailment of democratic processes. The latest factor, according to the most participants, has the most crucial impact on relations with the EU.

Ukraine's image in Europe has deteriorated significantly that may negatively affect the understanding of Ukraine's realistic chances to join the community

³ In particular, during the discussion it was emphasized that use of alternative energy sources and the Spanish experience in the construction of LNG terminals is very important for Ukraine. In this context, in September 2011, Socoin Ingeniería y Construcción Industrial (Socoin) won the tender for preparation of technical documentation for the future construction of LNG terminal in Ukraine.

of democratic and prosperous European countries. During the discussion the Spanish partners expressed a concern that political processes in Ukraine have a negative impact on the EU-Ukraine relations. There is an increasing threat of stagnation of Ukraine's European integration course.

Some participants were concerned that not only the Association Agreement, but other areas of Ukraine's EU integration process might be affected as a result of this process. In particular: a) political dialogue at the highest level may be limited and the EU support to the Ukrainian government will be reduced; b) dialogue on visa liberalization regime for Ukraine may be jeopardized; c) the EU assistance and involvement in modernizing the Ukrainian transit system may be reviewed that will have a negative impact on Ukraine's integration into the European energy market.

As most of the speakers said, the implementation level of relevant European standards in Ukraine will determine the atmosphere and prospects for dialogue with the EU.

Third. Kyiv and Madrid are interested in further development of cooperation in security sector to increase security and stability in the European region. Discussing problems of forming the European security architecture, the experts emphasized a great number of failed efforts and initiatives. In particular, the "fading away" of the Corfu process and a decreasing interest in the draft agreement on the European security, put forward by the Russian President Dmitry Medvedev.

During the discussion, the experts outlined a number of issues in European security area. In particular, they emphasized: a) conceptual difficulties, including different interpretations of the key security concepts – common space, common values; b) conflictogene situations in the European region i.e. the "frozen" conflicts that occasionally escalate; c) distrust different countries or different groups of countries have toward each other; d) absence of a clear strategy in relations between NATO and the EU; e) divergent positions of the key players on central security issues, for example between the US and Russia on location of missile defence system in Europe; f) lack of unity in the EU i.e. major European states have different strategic cultures; g) general decline of interest and low level of discussion on security issues.

Under these conditions, it is necessary to rethink the processes occurring in the region, to search for adequate responses to challenges and threats, effectively use the available resources and modernize the existing cooperation mechanisms.

Speaking about ways of strengthening security on the continent, the experts emphasized the need to strengthen the unity and capacity of the EU, to develop its defence and security policy, to update NATO and to conclude a comprehensive security agreement between the US and the EU. It is also important to modernize the OSCE and to renew NATO-Russia and EU-Russia cooperation mechanisms. It is necessary to persistently seek an agreement when overcoming common problems, make joint efforts to reduce and prevent threats – all these will improve the nature of multilateral security cooperation.

The experts also actively discussed the non-aligned status of Ukraine. Especially the fact that few people in Ukraine understand what the non-aligned status actually means. Moreover, the experts doubted that Ukraine's security has increased after the declarations of the non-aligned status. It was emphasized that if in an unforeseen future Ukraine continues to have such a status, then the creation of an effective deterrent force and the ability to confront security threats will become more important than ever.

Under these conditions, according to the experts, a possible format of Ukraine's relations with NATO is the continuation of a constructive partnership with the Alliance on issues of common interest in various fields.

The results of the Razumkov Centre's sociological research represented an additional interest at the Conference. According to the results, almost all the Ukrainian citizens have a positive attitude toward Ukraine's accession to the EU. However, the majority of respondents described Ukraine's relations with the EU as unstable. This instability is largely related to inconsistency and poor efficiency of Ukraine's European integration policy. Still, the level of general knowledge on Spain, among the Ukrainians, is low.

In presentations, the participants also mentioned the results of the Razumkov Centre's expert survey. In fact, there is a consensus in the Ukrainian expert community on the importance for Ukraine to join the EU. However, the experts note low efficiency of the country's European integration course. In their opinion, Ukraine's pace of getting closer to the EU is unsatisfactory. One of the reasons is internal problems in Ukraine.

According to the experts, the Association Agreement with the EU meets Ukraine's national interests, but the domestic developments in Ukraine threaten this process.

It should be noted that the experts' opinions on the Ukrainian-Spanish relations are ambiguous. There is a lack of information about relations between two countries. Nevertheless, the experts share positive associations regarding Spain. In general, Spain is primarily perceived as a tourist destination with rich history, culture, traditions, which is known for its achievements in sports. Spain is also viewed as a dynamic European country, which overcame its authoritarian past and where "emotional, honest and sincere people" live.

It is hard to disagree with the participants of the Conference that the continuation of the Spanish-Ukrainian strategic dialogue will facilitate the development of contacts between Kyiv and Madrid at the non-governmental level, will increase the interest and awareness of Spain regarding the problems Ukraine is facing today, including the security sphere and enhance joint efforts to address important foreign policy issues.

The Spanish-Ukrainian strategic dialogue will further remove artificial stereotypes and promote cooperation between expert communities of Ukraine and Spain as well as to generate favourable conditions for Ukraine's progress on its path to the EU. ■

CONFERENCE PRESENTATIONS¹

“SPANISH ELEMENT” OF UKRAINE’S INTEGRATION

Valeriy CHALYI,
*Deputy Director General of
the Razumkov Centre*

Today’s conference is another step in the long-term project “The Spanish-Ukrainian Strategic Dialogue”, implemented by Razumkov Centre (Ukraine) and the International Affairs and Foreign Policy Institute (INCIPE, Spain) with the support of the International Renaissance Foundation. I shall remind that this project was launched in 2008, when we held the seminar on Ukraine, EU and NATO in Madrid, initiated by the Embassy of Ukraine in Spain and supported by the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine and the Ministry of Foreign Affairs and Cooperation of Spain.

Over these years Ukraine, Spain and the world, as a whole, have undergone fundamental changes. **The international community has faced new challenges and threats; there are ongoing complex and controversial geopolitical and geoeconomic changes of dramatic nature.** These processes are the subject of our joint discussion, joint analysis by expert communities of Ukraine and Spain.

We understand that such cooperation and exchange of ideas are important not only at official, but also at expert level. These contacts help to enhance the European dialogue on the issues of Ukraine’s European integration, to improve the efficiency of its European integration course, to draw attention of the international community to Ukraine.

So I would like to thank our Spanish partners, especially INCIPE, for providing an active support to Ukraine on its way to the EU. This support is crucial to accomplish our European aspirations. I hope that the “Spanish element” of Ukraine’s European integration will continue to strengthen.

¹ The Conference on “Ukraine’s Path to the EU: Problems, Achievements and Prospects” was held on 20 October 2011, in Madrid.

Presentations are prepared in a concise way in accordance with the transcripts of speeches and in the same order as they were delivered at the Conference.

We need the support of Spain today, when the EU is focused on its domestic issues and problems in other parts of the world. This is understandable. But Ukraine and other Eastern Partnership countries want to succeed on the road to European integration and, of course, **we are interested in Spain paying attention not only to the Southern direction, but also to the Eastern.**

In this context, I would like to give an example of Switzerland which, being a non-EU member state, strongly supports the European integration projects with Ukraine and provides the financial assistance.

It is not accidental that today’s meeting is dedicated to the most important topic – problems, achievements and prospects of Ukraine’s integration into the European community. In this context, I would like to focus on some important aspects.

First. Ukraine entered the final stage of negotiations on the Association Agreement, including deep and comprehensive free trade area. This document will mark a new level of cooperation with the European Union, a new format of European integration. Currently, the First Vice Prime Minister of Ukraine, Andriy Klyuyev holds negotiations in Brussels with European counterparts to agree upon the text of this document. It is very important to provide the conditions for ratification of the agreement at the EU-Ukraine Summit in December. In this context, Spain’s attitude and support are certainly very important for us. So, once again, I shall emphasize that **we need to actively promote the Ukrainian-Spanish contacts at different levels, expand the humanitarian cooperation.**

Today, Ukraine undergoes a difficult stage of transformation. The situation is greatly complicated by the escalation of internal problems, the impact of the global financial crisis. Overcoming these negative factors will take time that we, unfortunately, sometimes tend to lose.

It is obvious that **domestic issues are the main obstacles on the path to the EU.** These very problems determine the nature, content and atmosphere of the dialogue between Brussels and Kyiv. However, it is also evident that we should form the medium-term strategy for Ukraine’s European integration in parallel with addressing current problems in relations with the EU.

Second. Visa Facilitation Agreement is an important element of the Ukraine-EU relationship. Nowadays the parties are very close to making the decision on listing the non-governmental organizations of Ukraine among the categories of persons, using the relevant benefits. This is a step forward in the visa dialogue with the EU.

Another important aspect is the implementation of the Action Plan on Visa Liberalization, adopted by the parties at the last EU-Ukraine Summit (in November 2010). However, some politicians in Ukraine say that, if the EU preserves “visa barriers”, then perhaps we should return to the visa regime that existed before 2005, when the EU citizens needed a visa to travel to Ukraine. In my opinion, this step is unlikely to be productive.

It is clear that the visa liberalization regime is a very popular issue for the Ukrainian society. It should be noted that **the situation with visas has improved recently**. The number of multi-entry visas (1-2 months) issued to the Ukrainians is constantly growing. However, problems with the long-term Schengen visas remain to be solved. Therefore, it is the main subject for further negotiations on visa liberalization regime.

Third. Development of trade and economic contacts with the EU is an important aspect of the European integration of Ukraine. Obviously, for the moment, the situation with the European investors leaves a lot to be desired. **There are a lot of problems with doing business in Ukraine i.e. corruption, judicial system, land system, currency regulations, customs regulations, technical barriers to trade.** There is also an urgent need to introduce the practice of a continuous constructive dialogue between authorities and business community.

In conclusion, I would like to draw attention to an important moment. Citizens of Ukraine and representatives of the expert community have been indirectly involved in our dialogue. The materials prepared for the Conference by the Razumkov Centre contain the results of two surveys – the expert survey and the nationwide survey.

I would like to point out just one more thing that reflects the specific interest the Ukrainian citizens have in the EU. When we asked why the EU is interesting for Ukraine, the respondents mentioned the financial resources, market for Ukrainian goods (a free trade area will enable to achieve this goal), as well as the governance system, democratic norms and standards of living.

I think our Spanish partners will find it interesting to know what the Ukrainians think of Spain, how they assess the bilateral relations, and what an ordinary Ukrainian citizen associates with Spain. I hope that the results of the sociological studies will help to understand better the situation and prospects of cooperation between Kyiv and Madrid.

I was really impressed by the fact that Spain is highly ranked in the list of the EU countries, relations with which, as defined by our citizens, are essential for Ukraine. Spain is ranked seventh, which is significantly higher compared to the neighbouring states, with whom Ukraine has traditionally developed close contacts and relationships. This, in my opinion, shows a great potential of the Ukrainian-Spanish partnership.

I am sure that the third stage of the strategic dialogue is an important component of contacts at the expert level between Ukraine and Spain. ■

SOLVING PROBLEMS TOGETHER AND MOVING FORWARD

Jose Rodriguez MOYANO,
*Ambassador Extraordinary and
Plenipotentiary of Spain to Ukraine*

It is a pleasure to be here today, in Madrid, participating in the third meeting between the Razumkov Centre and INCIPE. I congratulate both institutions for giving us an opportunity to get to know each other better, which is a basis for developing relations between our two countries.

Ukraine is a great European country with a great future, and **Spain, in its foreign policy, has made a big bet to see Ukraine as European, democratic and prosperous country in Europe.** This can help us to tackle the present challenges we have on the continent and in the world. And even though the present time is not a very easy one, yet we should keep in mind that the future will be much brighter, than it might seem now. I am sure this discussion will bring many issues to light and we will see the many things that we can do together with Ukraine, because **we want to have Ukraine closer to Europe, closer to the EU, and closer to Spain.**

I think we should understand that relations between Spain and Ukraine are well-based on the path chosen by Ukraine as a European country, which is striving towards the EU membership. *Firstly*, that reinforces bilateral relations between the countries and means that Ukraine has made a big historic choice for its future as a future member of the EU.

Secondly, the image that Spain does not really support this path taken by Ukraine has been disappearing. Ukraine has already understood that Spain does not stand in the way of Ukraine's EU integration. **Our message to Ukrainians is: in the process of getting closer to the EU, you have to go through deep reforms.** It is not the Soviet Union, it's the European Union. And, I think, the Ukrainian authorities understand that.

Thirdly, **reforms should be made** not because Ukraine wants to be an EU-member, **but because Ukraine, itself, needs to reform.** Even, if the country does not continue moving towards the EU integration, it has to undergo the reforms.

I can say that Ukraine, during the last 20 years of independence, have made a great effort – it have gone through a difficult transformation from a communist-minded political system and a centralized economy to a country with a stronger national identity, which is politically and economically more open.

Having a common national project for Ukraine, based on a national identity, can help this country go through reforms and we can help Ukraine in this process.

I tell my Ukrainian friends that they should look at the EU, not wondering what they can get from the EU (at the time, when the EU is having a lot of problems and is in a deep economic crisis), but what Ukraine can offer the EU in a positive sense. What you can really do for the EU and not to bring the EU more problems, than it already has.

You need to undergo political reforms, which mean real democracy, in a sense that political parties are stable, abide to the rule of law, fight against corruption, and do not change laws every time they need it, especially the electoral laws.

With these reforms **we would be able to say that you are moving toward the system, which is acceptable at the EU.** The same applies to the economy, which means an open economy, low corruption level (which is a real problem in Ukraine), less bureaucracy, and more opportunities for small and medium enterprises that often suffer from a lot of pressure and corruption. And they ought to succeed, because if not, Ukraine will not have a middle class, which is the basis for democracy.

Another interesting question is the issue of identity. Ukraine is a country with divergent eastern and western parts. It does not mean that the East is Russian, and the West is European, – no. It is not that simple. One thing that I have found out, when travelling to some regions of Ukraine, is that there are a lot of people, who do not speak Ukrainian, they speak Russian. Russian is widely spoken in the East and the South of Ukraine.

So the issue is not about building a society or identity *against* someone. It is about building an identity, which is suitable, both for eastern and western parts of Ukraine. That is a guarantee that Ukraine will be a democracy. And if Ukraine wants to succeed as a country you need to compromise. You cannot rule Ukraine from Kyiv without taking into account interests of the West or interests of the East of Ukraine.

There is another issue important for Ukraine – the role of the oligarchy in political and economic life. There might be things misunderstood by the Ukrainian public, by majority of Ukrainians. There is a feeling that everyone, who has a lot of money, earned it illegally, because in twenty years it is impossible to earn so much money as some people have in a legal way. However, Ukraine's big business is also a guarantee that the country will continue to exist and be able to manage the future, to have its own destiny, because these businesses are going to defend their interests set in Ukraine.

For Ukraine, it is not about choosing between the East and the West. Ukraine has to co-exist with both the East and the West, since you have developed strong ties in both directions. Therefore, you should state clearly that choosing is not an option for you. However, if Ukraine wants to be open and competitive, both politically and economically – that is the European choice.

Going back to the discussion on bilateral relations, I think we have made a good progress in certain areas. We have reinforced political contacts between our governments. For instance, this year, five Secretaries of State from the Spanish Government have visited Ukraine. We expect this cooperation will continue next year. I would like to underline some separate moments.

First. In the cultural and educational sector we have two goals. One is to open the Cervantes Institute in Kyiv, which is very important. Anything you do in Ukraine regarding the promotion of Spanish culture is very welcome. Spain is considered as culturally developed and very much admired by Ukrainians. At least, they are willing to learn Spanish and to know more about Spain. Therefore, opening of the Cervantes Institute in Ukraine will be very welcomed by the Ukrainian people. However, the crisis in Spain stays on a way of opening the institute. Therefore, we are now negotiating a legal agreement on the establishment of cultural centres as soon as there will be appropriate conditions for their opening.

The second goal is to reinforce those schools in Ukraine, where children are taught in Spanish as first and second language. There are almost thirty schools of this kind in Ukraine, and recently the Secretary of State for Education, during a working trip to Ukraine, visited two of them. Hopefully, that is the beginning of a fruitful cooperation between the two Ministries of Education. It is admirable to see ten-twelve year old children, who play in the Spanish theatre or sing Spanish songs without an accent! That is great.

Second. There are a lot of things we can do in the economic sphere together with Ukraine. There are Spanish companies already established in Ukraine, but not that many. Some of them are big ones, but there are others, which are making a lot of effort to remain in the country. The problem is that Ukraine needs to modernize its transport, communication and energy infrastructure, including the alternative energy, where Spanish companies are the world leaders. And they can cooperate in many aspects with Ukraine.

There are some good prospects at the moment. But there are also problems, which Spanish companies (as well as other European companies) face in Ukraine, related to bureaucracy, but mostly, to corruption. And we are fighting, almost daily, to help these companies survive. And, if finally we have a free trade area and a commitment from the Ukrainian government to strengthen the rule of law that will make a big difference, because there are lot of projects Spanish firms could develop in Ukraine. (We have won two EU financed Twinning projects in Ukraine).

Third. This year we have doubled the number of visas for tourists coming to Spain, and it is not only because of what happened in North Africa, but also to develop a certain perception among the Ukrainians that visas are not a problem in order to go to Spain.

Now, the Ukrainians get visas in five days and we are giving multi-visas for longer time periods. We are now promoting Spain as a tourist destination, where middle-class people can also go, because for the time-being they perceived Spain as a resort for rich people only. And that is not the case. Therefore, this year, we will have issued more than 50,000 visas to Ukrainians.

We, in Spain, really want the Ukrainians to have an opportunity to travel around Europe with no visas required. We really want to tell our companies: “Come to Ukraine, there are plenty of opportunities, it is a beautiful country, and there are people, who are prepared and ready to work and there is security for investments”. We would like to tell them that. And, of course, we could tell that we want to have Ukraine in the EU now. But let us be realistic. Let us put it safe.

For instance, about visas: we already have a road map with the EU. And there are two phases, the legislative and implementation phase. You need to go through serious reforms in order to get a free visa regime with the EU. These reforms are important.

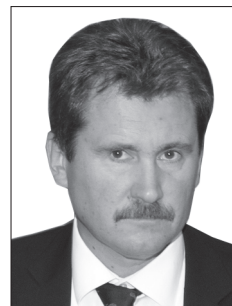
You know that in Ukraine you can get a person with two, three or four passports and that is not secure. We also need to have more cooperation on border control. **We need you to have a policy for refugees and asylum seekers that is more open.** We are not against free visa regime, but there are certain things you have to do, even for your own sake.

Spanish people, who invest in Ukraine, face many difficulties. How can I tell Spanish businesses to come and invest money, if these difficulties prevail and they can lose their investments? And I’m not the only one to have such an opinion. There is a list of European companies and European embassies with different problems. So, we want problems to be solved to have more security for foreign investments. And, of course, all that is very important in influencing how we look at your perspective in the European Union. As I said before, **there is no short way to get to the EU.** You have to go through reforms, and we tell you that as friends: if you want to belong to a club with certain political and economic rules, you are not going to get into that club unless you abide by the rules. And **the perspective for the time being**, and I really regret it, **is not very positive.**

Finally, our conference has shown that Spain and Ukraine can do a lot together.

Ukraine, in its path to the EU, can fully rely on the support of Spain. I am confident that Ukraine will be able to successfully overcome problems, because you have a beautiful country with wonderful people. ■

FURTHER STRENGTHENING OF UKRAINIAN-SPANISH RELATIONS

Anatoliy SCHERBA,
*Ambassador Extraordinary and
Plenipotentiary of Ukraine to Spain*

My colleague, Ambassador Moyano has just presented a substantial information about the interaction between our two countries on the issue of European integration. In my turn, I would like to take this opportunity to present my point of view on development of the Ukrainian-Spanish relations in the light of Ukraine's European choice.

It would not be an exaggeration to say that **Spain is one of Ukraine's main partners and friends in Europe.** Following 20 years, after the establishment of diplomatic relations, our countries do not seem to be so distant, as they were in the early 1990s. Spain overcame a difficult path of integration, turning from a peripheral European country into the influential member of the European Union, whose voice is taken into consideration in Brussels and other European capitals. Ukraine, at the same time, is still searching for its place in an integrated Europe.

In this area the Spanish side has a vast experience to share – successful implementation of institutional and economic reforms, upgrading internal infrastructure according to the EU criteria, adaptation of national agricultural sector to the EU common agricultural policy, etc.

The European Union and the EU development model have been and remain the choice of the Ukrainian people and a guideline for social transformations of Ukraine as a European state, which has clearly declared its European choice.

In recent years the issue of European integration has been the key point during Ukraine's talks with almost all countries in the European continent, including Spain.

In particular, this issue was discussed when the Minister for Foreign Affairs Miguel Angel Moratinos visited Ukraine in 2007 and 2009; during the visits of Foreign Ministers Arseniy Yatsenyuk and Petro Poroshenko to Spain in 2007 and 2010; and also during the last visit of Kostyantyn Gryshchenko to Spain in 2011.

I would like to note that not only political declarations, but also real international instruments

rule the EU cooperation issues between our countries. I mean the Memorandum on bringing Ukraine closer to the EU, signed between the two foreign ministries in 2007.

Due to this document and our goodwill, and in accordance with annual plan of cooperation, we managed to do a lot. The consultations on European issues with the participation of the State Secretary for the EU Diego Garrido were held in Kyiv, in May, where young Ukrainian diplomats were able to get a first-hand experience on how the European diplomacy works, during the training practice at the Ministry of Foreign Affairs and Cooperation of Spain, in Madrid.

We all witnessed the recent historical events in the Middle East and North Africa, where Spain has made a great effort to bring those countries closer to democracy. However Spain's interest in the Eastern Europe is still quite low. **Spain supports the EU membership perspective of Turkey and Western Balkan states, but unfortunately is not ready yet to consider Ukraine's European integration.**

Today, the European perspective of Ukraine is discussed a lot. Some countries support Kyiv's EU aspirations, some don't. I would like if Spain, which quite recently has made its own path to the EU, understood better the European aspirations of Ukraine. We all know that the EU decision on recognition of Ukraine's European perspective does not mean the automatic granting of the candidate country status. In order to reach that stage, Ukraine would still need to go through a lot of years of hard work, aimed at reforming the country and bringing it closer to the EU standards.

At the same time, I would like to mention the positive changes in the visa dialogue that have been reached in recent years. Several years ago the Ukrainians in Spain were often considered to be the potential illegal migrants. Today, my compatriots have proved they are well integrated and work successfully in various sectors of economy in Spain.

The proofs, in this regard, can be the Royal Decree

(191/2011 dated 19.08.2011) “On the abolition (cancellation) of the position of the labor and immigration counselor of the Embassy of Spain in Ukraine” (created in 2007 to contribute to the control of large migration flows), the conclusion of numerous contracts between Ukrainian and Spanish businessmen and the cooperation in the field of international adoption. Hereby, **for the first time the Government of Spain recognized in a legislative act that Ukraine does not represent any migration risk for Spain**, and the migration flows between our countries have been regulated and kept under control.

The increase in number of tourists from Ukraine, coming to Spain on vacation, also signals positive changes in the visa and migration spheres.

Our countries could also cooperate efficiently in the field of equipping the state border, organizing the checking points, passport and visa issues in order to contribute to implementation of the EU Action Plan on Visa Liberalization. As you probably know, on 20 September 2011, the Joint EU Committee of the General Cortes of Spain adopted the Resolution on the development of Ukraine-EU relations. The parliamentarians asked the Spanish Government to contribute to Ukraine’s approximation to the EU institutions, by taking into consideration Kyiv’s progress in following the European values. I think Spain’s attention paid to the Ukrainian question is a good sign, which makes us optimistic about the future.

Next year Ukraine and Spain will celebrate the 20th anniversary of establishing diplomatic relations. I am confident this momentous event would provide a significant impetus to further development of bilateral relations between the two great European countries – Ukraine and Spain. ■

Conference, 20 October 2011, Madrid

DEVELOPING INTER-PARLIAMENTARY COOPERATION

Luis FRAGA,
*Senator, Vice President of the Foreign Affairs
Commission of the Spanish Senate*

Presence at this meeting is a big honour and an excellent opportunity to get to know more about each other and to start building better relations between Spain and Ukraine together. I think, we should continue doing this every year, because such meetings could develop into a kind of Spanish-Ukrainian forum. And, in this sense, I think, the Razumkov Center and INCIBE are the organizations that could achieve an agreement on how to organize the Spanish-Ukrainian forum, which could incorporate not only the people who are present here, but also experts from other different sectors.

In my opinion, the only way to organize such type of a forum is to incorporate representatives from universities, independent writers, journalists, artists. All that will help to achieve a convergence of both societies. In this sense, I think, the Spanish-Ukrainian forum that might be created in future would be an important initiative jointly created by the Razumkov Centre and INCIBE.

Now, about the bilateral relations. They are very good, as they have never been before. And one of the key factors in this these very good bilateral relations between Ukraine and Spain is that two ambassadors – the Spanish Ambassador to Ukraine, Mr. Moyano and the Ukrainian Ambassador in Spain, Mr. Scherba – have not only done a really good job, but they have been emotionally attached to what they were doing. This emotional attachment is the reason these bilateral relations are so good right now.

But there are other reasons too. First of all, something nobody has written about before – there are many similarities between Ukraine and Spain. The first very obvious similarity is that both countries have similar population. The number of population is approximately the same. The same applies to the size of our countries. Well, Ukraine is slightly bigger, but the sizes are comparable. That is obvious.

However, there is another similarity I would like to stress – both countries, are the threshold countries between the spaces of civilization. We all remember the book by Samuel Huntington, where he considered that the world is divided into the spheres of civilization. For example, he mentioned Russia was the one. As we know, he was not very original, because he was copying Toynbee and Spengler.

Nevertheless, in his book about the clash of civilizations he missed the point that there are also countries located between these spheres of civilizations – at the space, where these civilizations overlap.

And Spain is a typical case between South America and Europe and also Ukraine is an overlap between the big Russia and Europe. Moreover, I would say, both are the European countries and both are part of Europe, and that is the reason, I think, Ukraine should become a member of the EU. I am totally convinced about that. I think, the Association Agreement between Ukraine and the EU is already good, but the EU integration would have been much better, although difficult, as we all know.

So the similarity between Spain and Ukraine is that both countries are threshold countries between two big spaces of civilizations. I think that is something that is missed in many analyses.

There are a lot of other similarities. We both have historical similarities. And both have a tradition of immigration. I mean, there are a lot of people who immigrate in Ukraine, but what about Spain? Well, 20 years ago Spain had more than two million Spanish people living abroad. So, that is another similar point.

There are also other similarities, both positive and negative. And the negative similarity we have been sharing **in recent years that there is some kind of a political polarization, a deterioration of the common political being in both countries.** I mean the level of bad style politics has increased. Unfortunately, that is also a similarity. And I would even say that **weak institutional frameworks are another negative trend, shared by both countries.** There are people, who might be surprised that I say this about Spain. But that is the case. If we consider the current Parliament, I would say, it is one of the weakest Parliaments in Europe. So when it comes to giving lessons to other countries, I am very careful, and I try not to give lessons to any country in the world.

In tourism, I think, the situation is very good. However the situation could be improved, if the EU decides to do something to avoid visas with Ukraine. In my opinion, it was a very intelligent decision that Ukraine took to cancel visas for the EU citizens travelling to Ukraine. It has improved the tourism in Ukraine. (If you compare it to Russia, percentage-wise, there are more people going to Ukraine than to Russia). Such a development is also going to improve the psychological perception in both countries. So, in tourism, a lot of progress has been made.

The progress is also being made in bilateral relations between businesses, which could be further improved, if the Spanish companies start to perceive Ukraine as a state with juridical security. Unfortunately, that is not the case at the moment.

And with good reason, I know many Spanish companies and businessmen, who tried doing business in Ukraine and failed, because they found themselves in a jungle. **If there is no better investment climate**, I think, **the Spanish companies are going to be very reluctant to invest in Ukraine** and that is going to damage the bilateral relations. We should be aware of that.

One more thing, I would like to stress, that is not very well-known are the Parliamentary relations. What happened between Ukraine and Spain was a kind of novation created. We have created a new concept in Ukraine on political cooperation at a level of the Parliament. Possibly, it is not that interesting for you to know what has been happening in the Parliaments, but theoretically the Parliament is one of the biggest institutions in the country. And the bilateral inter-Parliamentary relations between countries are normally built on the so-called friendship groups. These friendship groups are created in the Parliament. Its members are elected by the parties, often by choosing a friend, who might be a specialist in watches or in agriculture, but does not know anything about the country. So this does not work. That is the first point. And the second point is that they don't have the money.

Therefore, what we did for Ukraine was to create a new concept, which is based not on a friendship group, but on a working group. After the creation of a working group in Ukraine, there was a very organized meeting with the Ukrainian authorities, and we worked on common issues in the energy sector and also on difficult issues, such as the Tymoshenko issue, and relations with the EU.

And the last point. The next week, a resolution on Ukraine is going to be balloted in the European Parliament. If this resolution is too harsh, its going to be bad for all of us. Nevertheless, I believe, **Ukraine should become a member of the EU** and, I think, the Association agreement is a good agreement. ■

WORKING TOGETHER TO INCREASE WELL-BEING AND PROSPERITY OF EUROPE

Andriy SHEVCHENKO,
*Chairman of the Verkhovna Rada Committee
on Freedom of Speech and Information*

Some experts today have outlined the similarities between our countries and I would like to continue on a little bit. The Razumkov Centre has provided us with materials, which reveal an impressive sociological data. The two key things that Spain is associated with, in the eyes of Ukrainians, are football and tourism. This is interesting. However, the similarities are much deeper and broader than that.

In Ukraine, the people would have this discussion about what civilization we belong to – whether it is the European or the Eurasian civilization. When I come to Spain, I understand that probably we belong to the Mediterranean civilization, which means that the process is as important as the result.

When we look at the portfolio of our bilateral relations, we totally understand that we enjoy the process, enjoy the communication, but sometimes we are low on pragmatic and practical results. And, as a newcomer to this wonderful forum, I would probably limit myself to mention three developments, which happened over the last year.

Firstly, the developments on the Association Agreement, including deep and comprehensive free trade area. One year ago, we were still very optimistic about completing the negotiations. This year, all of us are concerned and are brainstorming on how to rescue the Agreement, how to save it. If we think about it, **all the problems associated with the Association Agreement lie inside of Ukraine.**

Obviously, the key problem is a major meltdown of democracy that we have been observing in Ukraine. Not going into the details, we can just mention all the political repressions, censorship, ban on street protests – something we have not seen in Ukraine for many years. I think all of that, together with the Tymoshenko case as well as other instances of political repressions, are the key problems for signing the Association Agreement.

Today, I represent the political party of Yulia Tymoshenko and, using this opportunity, I would like to thank our Spanish friends for staying committed to democracy in Ukraine and for their moral and political support, which is crucial under these circumstances.

Nevertheless, I would hate to see that all these problems might be used to stop negotiations between Ukraine and the EU. And, if you read the Ukrainian newspapers, you would see the headlines, for example – punish Yanukovich, not the Ukrainians.

I am not a diplomat, therefore I will continue with this very direct language, when I talk to our European friends. I think **it is very important to punish those people, who really undermine Ukraine's European path**, but not the Ukrainian people.

We should brainstorm on how we can use all the possible tools to influence Ukraine after the ratification of the Association Agreement, and not instead of ratifying the Agreement.

Secondly, there are two other very practical developments, which happened in 2011. There is a new sphere of Ukrainian interest in Spain related to the alternative sources of energy and the Spanish experience in building LNG terminals. Most of us know that, in September, Socoin was chosen to produce the technical documentation for the future construction of LNG terminal in Ukraine. This is a very good sign that such a strong player has won the tender. I think there are good chances that the Spanish partners would be able to contribute to this issue in the future.

The second practical economic issue we share is the upcoming land reform in Ukraine. You know that the Ukrainian government has declared the creation of a free agricultural land market in the nearest future. Taking into consideration that some Ukrainian agricultural products, like sunflower oil or grain have already found its way to the Spanish markets, I consider this is a good investment opportunity for our Spanish partners. However, corruption is the key risk here. **There is a huge concern that the Ukrainian authorities might use their tools to keep the competitive foreign investors out of this whole process.**

So I think **it is crucial** for both the Ukrainians and the Europeans to make sure **that the process of land reform**, which is probably the biggest economic issue in Ukraine for the next several years, **will be transparent and all the competitive investors might come to Ukraine to take part in this process.** (I really hope that some very unpleasant and unfortunate examples, like the Uralita case, will never happen again). All of our foreign investors should feel safe in Ukraine. There is a great desire inside of Ukraine, both in the government and opposition, to make sure that all the investors can work safely in the country.

Summing up, I would like to say, that all of that would be easier to achieve, if we go ahead with our European integration initiatives and the Association Agreement, in particular.

When you travel from Krakow to Ukraine or from Budapest to Uzhgorod, there is nothing, which can justify this divide in Europe. I think one cannot justify why the young Poles, or the Hungarians can benefit from all these wonderful opportunities, which exist from Warsaw to Lisbon, and the Ukrainians cannot.

Representing the European nation, I would like to say, that in order to solve the problems we have in Ukraine, we should go ahead with major European negotiations and, I think, our two countries with 46 million populations can really contribute a lot to increasing well-being and prosperity in Europe together.

I think what most of the Ukrainians would like to hear from our Spanish friends is a very clear message on their future inside of the European Union. Once again, I would like to go back to the data provided by the Razumkov Centre. When the Ukrainian experts were asked about Spain's attitude towards Ukraine's EU-integration, 10% of respondents said the attitude is positive, 13% – negative. At the same time, 77% of experts thought the Spanish attitude was either neutral or they were not able to identify Spain's position on Ukraine's integration in the EU. I think, the Ukrainians would like to see a much more clear position on the Spanish side. ■

PROTECTING FUNDAMENTAL HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS

Francisco FONSECA,
*Director of the European Commission
Representation in Spain*

First of all, I remember the first person, who explained to me the need Europe has in Ukraine was Lord William Wallace, the former President of Chatham House. He explained that Ukraine is deeply European and an essential partner for the EU. He said that, at the moment of independence the Ukrainian Parliament adopted a resolution concerning the foreign policy priority of Ukraine, which is the membership in the EU. This resolution of 1993 seems to be very interesting.

I am very happy to learn that today we have provisionally finished the negotiations on a Deep and Comprehensive Trade Area. I am happy, because in the sphere of economic cooperation the things are running well. Although I had some fears.

In the last years our bilateral trade has become particularly important. Export from Ukraine to Europe is approximately estimated at €11.5 billion, and export volumes from the EU member states to Ukraine are estimated at €17 billion. And the numbers are increasing. The best explanation is foreign direct investment. There are now around €20 billion of European investment in Ukraine. And, in the last five years, it has been increasing by more or less 10 percent. So Ukraine is a solid economic partner. And, I think, the end of negotiations on the deep and comprehensive free trade area is the best demonstration.

Concerning the negotiations I take the official position of the European Commission, which was presented in the working paper published in May 2011. I think we are in a process of tensed economic reforms. I think you have undertaken impressive actions in renewing contract with IMF. In relation to your comprehensive economic programme, you have achieved significant solutions to

fiscal consolidation. You have an excellent public procurement law and, may be, that is not a thing to be said, but the European Commission is quite happy with Ukraine's gas sector reforms.

Of course, there are all kinds of obstacles, but you really need to improve the situation, to fill the gaps in legal security environment. Our businessmen say that they continue to have difficulties, for example, to understand the different tax levels (VAT in particular) or to understand the implementation of customs code. But we are negotiating to solve that, and I am confident we will find a solution.

After these good news, let me open kind of a window to real political problems. You said you need to conclude the Association Agreement, which provides the same benchmark, the same standard given to any other candidate country. And you are right. A good Association Agreement, a well-developed Neighbourhood Policy provides with important future perspectives. You know that the Article Eight of the Lisbon Treaty and the Neighbourhood Policy are trying "to fix" the European border by making it possible to have an intermediate status, while the doors to EU remain open.

Therefore, you need to implement an Agreement with high standards. And in this regard, I must confess, at a technical level we continue to have concerns. The High Representative, Catherine Ashton, in the European Parliament on 12 October 2011 said that: "2011 was to had been a year of unparalleled opportunity and development in EU-Ukraine relations".

We feel that in 2011 we have lost the speed of cooperation at the political level. And that is relevant, because the charm of the Neighbourhood Policy is not to merely sign an Association Agreement, but to establish a Pan-European space with shared values. Therefore, the political dialogue does not represent a classic discussion with the Council of Europe, or OSCE. It is more than that. **It represents the capacity to establish a mutual trust system, a circulation of persons, a circulation of people, a space with shared values and unified judicial mechanisms to solve trans-border conflicts.**

And in my opinion, in these areas we continue to have problems. According to the European Commission, in 2011 Ukraine (I quote) has experienced deterioration of respect for fundamental freedoms (freedom of the media, freedom of assembly and general democratic standards). We are happy that you have understood the international message and the critique, concerning the elections of 2010 and are correcting your electoral code in order to solve that. But that should not be done for glory. It is very important to successfully finish these negotiations in the best way for both parties.

Why is it so important? **Because you need to demonstrate, to show in practice, that we share these values.** How to demonstrate that?

In addition to visa liberalization, which is a technical issue, there is also a question of mutual trust. We have to be sure, whether the administrations are delivering visas professionally. And there is a real window of opportunity here. For me, visa liberalization is not only to be sure that you pay 25 Euro and receive visa in 48 hours etc. Visa liberalization is more than that in political terms. It is an entry into a space of students, seasonal and highly skilled workers.

In my opinion, that is the real visa liberalization. And, I think, you have the right to benefit from this space. Moreover, these interpersonal links would help to strengthen the links between Ukraine the EU even more.

One last word concerning the four pillars – the question of justice and fundamental rights. Ukraine is willing to become a central partner for the EU. I remember, that was said (correct me, if I'm wrong) at the Paris Summit in 2008. However, if you want to be a central partner, the question of justice and fundamental rights is very important. You have been seriously criticized by the European Court of Human Rights because your average implementation level of the decisions issued by the European Court of Human Rights is really low.

As a matter of fact, you know, the EU is now joining the European Convention on Human Rights. We will be a part of the system probably by the end of 2012. It is a matter of ratification, including the ratification by Ukraine as a member of the Council of Europe. For us, the decisions taken at the European Court in Strasbourg is a primary law. Therefore, there is an excellent opportunity for us to show how to really find solutions to these central questions.

Also you know we have serious concerns not only in relation to corruption, but more with respect for the rule of law, including criminal investigations and prosecutions. For example, the law, which weakens the power the Supreme Court has been highly criticized by the European side. But I know, in December 2010 you removed the Head of Internal Security Services from membership in the High Council of Justice. For us, that is a good step.

Do not forget that since 1991, only on financial assistance the EU has spent more than €2.5 billion. That is the proof that we want to ensure Ukraine's path into the European space. You know, that only in the period 2007-2010 we have spent more than €400 million on financial assistance and we, again, are going to spend another €400 million in 2013. So, the real will to help is there.

Today, you have finished negotiations on the free trade area, and your foreign policy priority – to enter the EU – is the best way to ensure that. The EU's idea is to help you, but you have to help us help Ukraine. ■

TOWARDS EUROPEAN NORMS AND STANDARDS

Natalia SHAPOVALOVA,
Senior Researcher of FRIDE

It was expected that 2012 would be the year of European Ukraine, because Ukraine together with Poland will be co-hosting European championship. It was also expected that the Association Agreement would be signed by the end of this year and the ratification process would start in 2012. Now, it seems that all these developments are under threat. And, basically, some said that the whole process of Ukraine's European integration is under threat. I am asking, how come this could happen when both sides, the European Union and the Ukrainian government, have put so much effort and time in the negotiation process and so many preliminary steps have been made? How come that the very moment the Agreement has to be signed such a conflict happens in Ukraine and in the EU-Ukraine relations? Basically we are talking, may be, about the largest conflict in bilateral relations since the Orange revolution in 2004.

I will try to answer the question: why the Association Agreement has become a stumbling block between the EU and Ukraine. First of all, the spirit and the shape of the Association Agreement was meant to be similar to the EU's agreements with those countries that joined the EU in 2004 and 2007, as well as to those agreements, signed with the Balkan countries, which also had a membership perspective.

Although the Association Agreement with Ukraine is without an explicit membership perspective, the EU's fundamental values and democratic principles are the basis of this agreement. Moreover, some chapters of the Agreement directly refer to things like electoral democracy, the rule of law, fundamental freedoms and human rights. **This agreement also should contain an article on civil society** and to be the first European agreement signed with European third countries to contain such an article.

Even before the start of negotiations, the EU attached democratic conditionality to the process. Back in 2006, the first debate was on the new agreement to substitute the Partnership and Cooperation agreement. It was expected that Ukraine would start negotiating on the new agreement with the EU after it held fair and free elections in 2006. When the negotiations started, it seemed that Ukraine was developing into a fully fledged democracy. The parliamentary elections were not only free and fair, but also the opposition party, the Party of Regions, won the elections and formed the Government. And Victor Yanukovich, who is now the President of Ukraine, was the Prime Minister.

The system worked for the sake of democracy, since it was a system of checks and balances and there was no single party, single power in Ukraine to control the political system. And then, Ukraine wanted to be a member of the EU and voted for a very ambitious agreement called the Association Agreement, which would include a political association with a reference to Ukraine's membership perspective. Initially, inside the EU there was some resistance to call this agreement the Association, but in the end the decision was made to name it like that. And now we can see that, basically, the EU continues to apply this democratic conditionality towards Ukraine.

At the time the negotiations are to be closed, the EU says that unless they see a fair and transparent trial over the Tymoshenko's case and other members of the Parliament, this agreement is under threat. Basically, the EU is acting as a normative actor, which puts democratic principles ahead of other considerations.

It is important the EU treats Ukraine as a country that is seeking the EU membership perspective, while applying the Copenhagen criteria towards Ukraine. This approach diverges from the approach taken by the current Ukrainian authorities. They seem to regard the Association Agreement mainly as a tool for free trade, economic integration and for attracting investments to Ukraine. There is an impression that for the Ukrainian government this agreement is rather about doing business with Europe than about converging with European democratic standards.

And these differences and imperceptions about what the common values are, and how the both side apply them, threaten the conclusion of the Association Agreement. Even if the Agreement is signed as it has been planned, still, this misperception of values will be the major obstacle to its full implementation.

Just one comment, as to how this conflict is presented in Ukraine and Europe. **In Ukraine, the ruling party said that it is about one person, which stands as an obstacle to conclusion of the Association Agreement, namely Mrs. Tymoshenko.** She is now in prison and the EU blackmails Ukraine. So, it is about preserving Ukraine's independence.

Obviously, that is not true. After **the current party came to power in 2010 we saw a gradual regression of democracy, political competition and respect for political freedoms**. During this conference, there was a mentioning of local elections in Ukraine last year. I could also provide with another example, when the political system of Ukraine was changed from the parliamentary republic to the presidential republic by a single decision of the Constitutional Court without any discussion inside the country.

Basically, Ukraine-EU crisis has not started from Tymoshenko imprisonment. There was a series of previous developments, where the EU did not take a very strong position, although there were a number of statements made by the EU officials. What does this situation mean for Ukraine? I would like to present you with two possible scenarios.

The pessimistic scenario. It's about the possible end of Ukraine's EU integration process. After the crisis started some of the Ukrainian high level officials warned that Ukraine may go "East" in the direction of the Customs Union with Russia, if the agreement will not be signed in future. So far it seems to be mainly a trick to push the EU to sign the Agreement. Geopolitically, Ukraine is not interested in leaning too much towards Russia, because it will require losing its independent bargaining position in relations with a stronger neighbour.

There is also domestic opposition to this move. According to the recent sociological poll, made by the Razumkov Centre, there are more Ukrainians who support Ukraine's membership in the EU than in the Customs Union with Russia, Belarus and Kazakhstan (44% against 31%). When it comes to big Ukrainian businesses (and they are, basically, an engine behind the negotiations on a free trade area), they are interested in expanding to EU markets, since the Russian policies even within the Customs Union are highly protectionist. Moreover, Ukraine's eventual participation in the Customs Union will require revising the conditions of WTO membership, which may damage trade with other countries. Nevertheless, the risk of **rapprochement with Russia remains because the current government is losing its popularity and, if it happens, will be looking for external sources of legitimacy**. Russia can provide this source, given that political systems of Ukraine and Russia are converging again.

Since May 2010 (interestingly enough, it coincided with signing of the Kharkiv Agreements) Victor Yanukovich's personal popularity has been gradually decreasing. When in 2010 almost 40% of respondents declared their full support for Yanukovich, this number dropped to 10% in October 2011. The share of those, who do not support the President, doubled from 26% to 54%. The same happened to popularity of the Party of Regions. It dropped from 40% in April 2010 to 16% in May 2011.

There is another threat that is being discussed now. It is not only the Association Agreement that may suffer, but also other processes of Ukraine's EU integration. For example, the political dialogue at a higher level may be reduced; the EU aid to the Ukrainian government may be diminished or suspended. I am not an expert on visa liberalization, but I will refer to our Ukrainian colleague Aleksandr Sushko that even the visa liberalization process is under threat. According to the Ukrainian visa liberalization action plan, the visa regime is conditional upon a number of steps, including human rights and fundamental freedoms linked to the movement of persons, judicial cooperation in criminal matters and law enforcement cooperation, which requires independence of judiciary and law-enforcement agencies in Ukraine.

Equally, the EU assistance and participation in modernization of Ukrainian gas transit system may be revisited and it will have a negative impact on Ukraine's integration into the European energy market. To sum up, according to this scenario, if the Agreement is not signed, the very process of Ukraine's EU integration may stop.

The optimistic scenario. Even if the Association Agreement is signed this year, or somewhat latter, the problem is that the situation with democracy in Ukraine will continue to be a highly conflictual issue in the EU-Ukraine relations. First of all, the Association Agreement focuses on fundamental freedoms and human rights, which is a political element and its conditionality is mostly about economic integration. For example, the opening of the EU market to Ukrainian producers will depend on Ukraine's government implementation of regulatory and legislative approximation. It means that in the long-term the EU will have more leverage on Ukraine in increasing trade links and people-to-people contacts. **Today**, however, **the democracy in Ukraine is under threat**.

Moreover, the Agreement, as we envisaged, heavily relies on the top-down approach to democratization. Taking into account that Ukraine does not have an accession perspective (the conditions in Ukraine are very different from those in Central European countries i.e. Poland and Czech Republic in the 90s), it will not be enough to promote democratization of Ukraine. The "bottom-up" approach is needed.

Summing up, I would consider the optimistic scenario as a realistic one because, I believe, both Ukraine and the EU are interested in the Agreement. Now, there are discussions in Ukraine that the Association Agreement should be, at least, technically concluded. Basically, the message is that **people should not suffer from what is going on in the Government**. I think we should focus on a long-term approach, which will promote the democratization of Ukraine, since it does not solely depend on the Association Agreement. The process is much more complicated. Certainly, more support to the broadest layers of society is needed i.e. the support to the middle-classes, small and medium enterprises and so on. ■

THE PROCESS AND PROSPECTS OF EUROPEAN INTEGRATION

Andriy MELNYK,
*Director General of the Third Territorial Directorate General,
Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*

I would like to thank for the kind invitation to participate in this important bilateral forum that has already gained its own dynamics.

In my remarks, I intend to touch upon three things. *First*, I will provide a concise assessment of the negotiations process with respect to the Association Agreement, including the deep and comprehensive free trade area or, in diplomatic language, DCFTA. *Second*, I will briefly evaluate Ukraine's progress on the realization of the National Plan on Implementation of EU-Ukraine Action Plan on visa liberalization. And *third*, I will dwell upon what Spain can possibly do to facilitate Ukraine's European integration and why it is in Madrid's national interest to do so.

We have arrived at a crucial stage in relations between Ukraine and the European Union. There are two major goals to be achieved. *First*, finalizing negotiations on the Association Agreement, signing and then ratifying it. And, *second*, switching to the implementation phase of the Visa Liberalization Action Plan.

Association Agreement. We welcome the progress reached in negotiations on the Association Agreement over the last rounds. We have a very ambitious agenda before us, be it in terms of internal reforms or greater convergence between Ukraine and the EU. Actually, Ukraine and the European Union have never been closer in terms of the final deal on the Association. **This document** will not only cement our bilateral relations. It **will define Ukraine's future, which undoubtedly lies in the EU: its standards and norms, its principles and democratic foundations.**

The Ukrainian leadership is strongly committed to finalizing the negotiation process as soon as possible. Yet, it is obvious that the last step is often the most difficult one. With negotiations of this kind, the most sensitive and important issues are left for the very last moment. There are still a few outstanding questions to be resolved at the political level. The most crucial issue is Ukraine's European perspective.

It would be a logical and an adequate EU response to Ukraine, which takes on commitments to approximate a huge dossier of the EU legislation. Under the future Association Agreement we will commit ourselves to the obligations proportionate to those of the EU candidate countries without, however, receiving the appropriate financial support. Nevertheless, Ukraine is ready for this sacrifice. The European perspective for Ukraine is not only a matter of principle. It is also a matter of necessary practical mechanisms needed for successful transition towards European standards. It would also be a powerful message justifying Ukraine's efforts to implement difficult and painful reforms. **We are ready to look for compromises with regard to possible formulations.**

I agree with my colleague, who represents the NGO sector, Natalya Shapovalova, emphasizing that "the accession carrot continues to be a strong motivation for the partner countries to take up new commitments in many areas of integration ... The enlargement incentive remains the main foundation of the EU's soft power in the Eastern neighbourhood".

Generally, we do not consider the Association Agreement as a gift to Ukraine, but rather as a comprehensive roadmap of the European Union towards Ukraine with more democracy, more respect for human rights and the rule of law. This Agreement is as beneficial to Ukraine as it is to the EU, including the European businesses. Some even consider it to be of greater benefit for the EU as compared to what Ukraine and Ukrainian businesses will receive in the short run. We very much look forward to the next and hopefully the last 20th round of negotiations that will take place in the next days in Kyiv.

Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA). We consider it as a central instrument of our integration towards the EU as well as one of the key factors to achieve sustainable economic growth of Ukraine. We fully share a constructive and balanced spirit at the negotiations on the DCFTA, which helped us to achieve a substantial progress. The Ukrainian side welcomes the results of the last round of DCFTA negotiations held a month ago. It is very likely that our delegations will be able to clear the last unsettled issues within the next weeks.

Among the issues that still need to be resolved at an expert level is the abolition by Ukraine of export duties on some categories of goods. The Ukrainian side is

considering to eliminate export duties on such sensitive goods as sunflower seeds, metal scrap or leather materials after a ten year period. Simultaneously, it is proposed to introduce a special protection mechanism (the so-called trigger) envisaging surcharges in cases when the agreed export volumes are exceeded.

Another outstanding issue is the abolition of import duties on certain goods, first and foremost cars. It is proposed that it should be conducted gradually according to a scheme 10+3+2. Thus, it is considered that there might be a 10 year transition period during which import duties will be lowered to a 3 year trigger mechanism, depending on the volumes of imported cars. In two subsequent years this mechanism might function according to the injury base principles with respect to Ukrainian car makers.

And there are also some trade related issues in the energy sphere that still need to be agreed upon at an expert level. We are confident that **with a common will all these unresolved issues will be successfully settled and pave the way for finalizing the Agreement.**

Visa Liberalization. We are grateful to our Spanish partners for facilitating (during the EU presidency of Spain in the first part of 2010) the elaboration of the Action Plan on Visa Liberalisation for the Ukrainian citizens. This Action Plan was adopted at the Ukraine-EU Summit in Brussels. In order to proceed with implementation of this important document, in April 2011, the President of Ukraine approved a respective National Plan.

Its fullest realization is a top priority for the Ukrainian Government. In the meantime, Ukraine has successfully implemented a vast majority of criteria, envisaged by the first legislative phase of the Action Plan. These efforts were not left unnoticed by the European Commission and were positively assessed last month in the First Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan.

Our achievements are: Ukraine's accession to 4 major international conventions (i.e. against human trafficking) and the adoption of 12 important laws (i.e. on the protection of personal data or on combatting of corruption). We have established a State Migration Service. For the completion of this phase we just need to approve a couple of additional documents, like the National Anticorruption Strategy, the Strategy on Combating Discrimination, the Action Plan on Biometrics as well as to sign agreements with EUROPOL and EUROJUST. Our aim is to complete the first phase of the Action Plan by the end of 2011 which seems quite realistic. We hope that the results of this work will allow us to swiftly move to the second implementation phase of the Action Plan that would create objective preconditions for introducing a visa-free regime for Ukrainians.

Even though our paramount attention is devoted to the Action Plan, Ukraine also concentrates efforts to ensure proper implementation of the existing Ukraine-EU Visa Facilitation Agreement. We welcome positive trends with respect to Spain. The number of refusals reduced to 3% last year. Nevertheless, there are still certain deviations from the provisions of the Visa Facilitation Agreement that also concern our Spanish partners.

First, embassies of the EU member-states require additional documents supporting the purpose of travel for some categories of applicants, covered by the Agreement, which is not in line with the provisions of the Article 4 of the VFA. The necessity to collect significant number of additional documents, including their officially authenticated translations, leads to the situation that the real costs of visa significantly exceeds 35 Euro.

Second, according to Article 9 of the EU Visa Code an appointment shall, as a rule, take place within a period of two weeks from the date when the appointment was requested. However, delays of up to 1,5 months in obtaining an appointment for lodging of an application directly at the embassy have been noted.

Third, the number of multiple-entry visas issued to Ukrainian citizens (from 1 to 5 years) is inadequately low, even for travelers with positive travel history. This results in hidden inflation of visa costs for Ukrainian citizens who are forced to pay visa fees several times while receiving multiple-entry visas with limited terms of validity (from 6 months to 1 year).

Eastern Partnership. Ukraine welcomes the results of the Warsaw Summit, even though we have expected that it would give a more ambitious political signal to Ukraine and other partners with European aspirations. Unfortunately, it was not possible to agree upon a compromise formula regarding the European perspective.

Ukraine welcomes the fact that the Warsaw Summit has recognized visa liberalization as one of the most important aspects of the Eastern Partnership. We believe that all the steps in the context of facilitation and liberalization of visa regime between the EU and individual Partners should be based purely on the basis of an unbiased evaluation of Partner's progress in ensuring conditions for well-secured mobility.

The Eastern Partnership remains complementary to the existing bilateral contractual relations between Ukraine and the EU. Ukraine is looking forward to engage intensively in drafting a Roadmap on further Eastern Partnership implementation. The next Multiannual Financial Framework of the EU for 2014-2020

shall provide an adequate support to the Eastern Partnership. We fully realize that both eastern and southern dimensions are of great importance for the EU. But we also have to keep in mind that the aspirations of eastern and southern EU neighbours are quite different.

Bilateral cooperation. Last but not least, I would like to touch upon the question why Ukraine, as a part of the enlarged EU, will be important for Spain, and what we should do bilaterally to move Ukraine's European prospects forward.

The Ukrainian side appreciates the readiness of our Spanish partners to provide practical assistance in the process of getting closer to the EU. We have positive experience of implementing a bilateral Memorandum of cooperation on Ukraine's rapprochement towards the EU signed in 2007. We are satisfied that this year we could reestablish the practice of internships for young Ukrainian diplomats at the Spanish Foreign Ministry.

However, **an essential precondition for moving Ukraine into the focus of the Spanish foreign policy lies in strengthening of economic ties.** Spain remains one of the largest economies in the world, which is export-oriented and belongs to Top-10 biggest foreign investors, according to UNCTAD. At the same time, the amount of Spanish investments in Ukraine's economy is marginal (around 60 mln. USD).

That is why the Ukrainian government has been taking measures to improve conditions of doing business, reduce the number of controlling bodies and the number of economic activities, which are subject to licensing. But we have to do much more to make Ukraine more attractive for Spanish enterprises. **One of the most promising fields of interaction is energy.** We welcome the fact that it was the Socoin Company from Spain that has recently won a tender for an LNG terminal feasibility study in Ukraine. It is quite logical, since it is Spain that has unique expertise in this field.

Miguel de Cervantes once said: "Never stand begging for that which you have power to earn". Summing up, I would like to

assert that **Ukraine has both the will and the power to earn the EU membership.** And I hope that our Spanish friends and partners will help us in this truly historic endeavour. ■

BUILDING SINGLE SECURITY SPACE

Francisco RUIZ,
*Analyst of the Spanish Institute for Strategic Studies,
Ministry of Defence of Spain*

It is a pleasure to participate in the third round of the Spanish-Ukrainian strategic dialogue. This is the second time I take part in this event. In June 2010, I had a great experience to attend the debates between the Ukrainian participants, exchanging opposite views on the developments that were going on at that time.

Of course, you remember, in February 2010, the Presidential elections in Ukraine, when Victor Yanukovych won the elections against Tymoshenko. In March his first foreign visit was not to Moscow, but to Brussels, where he met the EU leaders, but not the Secretary General of NATO – also an important point.

Then, in April, we had the Kharkiv Agreements between Russia and Ukraine, extending the presence of the Black Sea Fleet till 2042 in exchange on 30% discount on Russian gas. Therefore, that time was right to discuss these issues. The name of the last year panel was Ukraine-Russia-NATO/EU triangle relations. And well, what I did back then was to study the relations between NATO and the EU.

Sometimes we talk about the West as a single bloc, but **NATO and the EU are different organizations and different countries, which have complex strategic relations among themselves.** And the situation has not changed in the last years.

And then I studied the relations the West, as a bloc, has with Russia, which, of course, have a great influence on Ukraine. And then I studied different options on how to integrate Ukraine in the Euro-Atlantic security architecture. We were talking about the neutrality status, NATO membership, CSTO membership and so on. I said it then, and I would still say the same thing – **NATO membership was a political gamble of the Orange Revolution leaders.** But it proved to be impossible both due to the position of some key NATO members i.e. Germany and France, which at the Bucharest Summit refused to guarantee NATO membership action plan for Ukraine. But also the membership perspective was very harmful for Ukraine's relations with Russia.

According to the Razumkov Centre's poll, only 20% of the Ukrainian population would have voted in favor of NATO membership, if there were a referendum. And about 60% percent would have voted against it. So, this topic that polarizes the society has been discarded at the moment.

In relation to the membership in the Collective Security Treaty Organization. The President of Russia Dmitry Medvedev, during his visit to Kyiv, said it was up to Ukraine to decide whether to take this step or not. But, I think, it would also polarize the society and would harm the relations between Ukraine and the rest of Europe.

Therefore, the third option would be to declare itself as a non-bloc country, to give up the accession process to NATO or CSTO, and to continue moving towards the EU membership. The EU membership (in addition to free trade and visa liberalization), after the entry into force of the Lisbon treaty, will place Ukraine under the umbrella of the mutual defence clause. Actually, in July 2010, entering into force the principles of domestic and foreign policy of Ukraine secured Ukraine's non-bloc status and removed the provision of NATO membership from the Law on Principles on National Security of Ukraine.

Some words on the West-Russia-Ukraine triangle and its evolution, since July 2010. Well I am almost pessimistic about it. And the evolution of the common security and defense policy, created by the Lisbon treaty, is very worrying. The new tools of the common security and defence policy and the creation of European External Action Service, the role of the High Representative (the Commission is quite limited and we could blame Catherine Ashton), but I think it is very difficult to get a single voice, when the main countries in the Union have very different strategic cultures. We could have observed that during the Libyan crisis, with Germany on one side, and Britain and France on the other.

Then we also have the French-British agreement on defence and security cooperation signed in November 2010. This is a very good example of what could have been done as a reinforced cooperation, but it was agreed outside of the EU framework. Also, the EU took a low-profile stand on the Libyan crisis. Therefore, right now, it seems that all the EU members are focused on the economic crisis. Only a few people are talking about security and defence.

In relation to NATO. As you know, in November 2010 we got a new Strategic Concept, which in some way represents a deception, especially concerning relations between NATO and the EU. For NATO, the EU-NATO partnership is yet another partnership among others, not a special one. Even considering that 21 countries belong to both organizations, there is no clear-cut strategy for relations with the EU. There are talks about operations and coordination, but not the strategic dialogue. (Also, due to unresolved problems between Turkey and Cyprus).

There are also talks about creating modest but robust civilian capabilities. During the elaboration of the new Strategic Concept, the talks were about Berlin

initiatives that could be the use of civilian capabilities of the EU by NATO. Finally, NATO decided to duplicate those capabilities. So, **the cooperation is not going in a good way.**

Additionally, I consider that there is a clear deception in the US about the role of Europe in security and defence. At this point, I have to mention the speech by Robert Gates, the former US Secretary of Defence, in June 2011, in Brussels. He was really harsh when talking about the Europeans, about compromise within the Alliance and our own security. And, I think, that was a turning point in the attitude of the American administration.

Related to relations of Russia with the West, as a bloc, there was a reset, first in relations with the US, and then with NATO, when during the Lisbon Summit, the NATO-Russia Summit took place. There are a lot of points to cooperate on, but the most important is anti-missile defense system. At the moment no agreement has been reached. I think, it is going to be very difficult to get an agreement on this topic, because the sides share different opinions on the issue.

Talking about the EU – Russia relations, the sides still do not have a new partnership and cooperation agreement; they still have the one of 1994, which entered into force in 1997. And I think **that is the key for strategic relations between the EU and Russia to have the Partnership and Cooperation Agreement** that should incorporate the previous agreement on creating common economic spaces. It could be also important to include the new Energy Charter Treaty.

In relation to Ukraine. Even considering the rejection by Ukraine of its NATO membership aspirations during the Presidency of Viktor Yanukovych, NATO-Ukraine contacts have been very intense during the last year. The National Programme of 2010 was accomplished by 74%, compared with 68% in 2009. The format of Ukraine's relation with the Alliance is the continuation of constructive partnership on issues of mutual interest. And, it seems, that is **a way the country has taken to discard membership, but to cooperate as much as possible in the areas of common interest.** And, I consider, the same could be done with CSTO in some cases.

Ukraine's ambitions, both to integrate with the EU and to become a regional player are very valuable. But, it has become clear, that is not possible without having good relations with Russia. Close historical, political and economic links make the threat of relations between the two countries indispensable. According to the poll conducted by the Razumkov Centre, the Ukrainians support the deepening of relations both with Russia and the EU (even considering the difference between the country's regions).

There are many things that Ukraine, as a linchpin state in that area, and the most important state in the Eastern Partnership could do to improve the overall European security. The proposals were to participate in the debate about the new security treaty put forward by the President Dmitry Medvedev and

the Corfu Process. However, the Corfu Process seems to end at the Astana Summit and, today, nobody is talking about that treaty. Also, in March, we are going to have a new President in Russia, and I do not know, if the initiative put forward by the President Medvedev is going somewhere.

Ukraine, geographically, is in a very important position to provide the strategic support for the joint theater missile defence of US, NATO and Russia.

However, as I have previously said, at the moment there is a lack of agreement between Russia and NATO, so it is difficult to know how Ukraine could cooperate. Of course, we had the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe, which was suspended by Russia in 2007 and the adapted treaty of 1999, which never entered into force. Also, there is a conception of the new Energy Charter for Europe. These are the key points in relations between Russia, the West and, of course, Ukraine. The same assumption applies to the role of the key moderator in all frozen conflicts in the Eastern Europe (especially the Transnistria conflict, in Moldova).

I also consider that Ukraine should resist pressure from Russia related to the membership in CSTO and the Customs Union. The last month Russia was actively insisting on these issues. And, if we consider that the EU membership is Ukraine's national priority, an integration into the Customs Union would be an obstacle to concluding the Association Agreement and, of course, to becoming an EU member in the future.

In other areas, there is more common ground for cooperation. In the energy sector, as you know, the Russian Prime Minister Vladimir Putin made a proposal for merging Gasprom and Naftogas of Ukraine (considering that Naftogas represents 6-7% of Gasprom value). There is another proposal for cooperation to better manage the Ukrainian transit network. It will be a joint venture between Ukraine, Russia the EU and that could improve energy relations that have been the primary source of conflict between the parties.

As a conclusion, I would say that one and a half years ago, in Kyiv, the only way ahead for Ukraine seemed to be the EU integration, not only in economic terms, but also in terms of security.

Obviously, it is desired to have the united and capable EU with a fully developed defence and security policy (something that we are very far from getting), bilateral comprehensive security agreement between the US and the EU and an updated NATO.

In the current strategic environment I have doubts about the present and the future of NATO. I think NATO could represent only the collective defence part of a broader bilateral security agreement between the EU and the US and a real strategic partnership between the EU and Russia.

It would be perfect to have the Helsinki agreement establishing a single security space from Vancouver to Vladivostok, as a result of the Corfu process, where Ukraine and other European countries, which are not members of NATO or other security structures, could get enough security guarantees, and to eventually become politically integrated in the system, as they become the EU-members. ■

EUROPEAN SECURITY ARCHITECTURE: A VIEW FROM SPAIN

Julio Nunez MONTESINOS,
*Adviser of the Directorate General for Security,
Ministry of Foreign Affairs and Cooperation of Spain*

I would like to concentrate and to share our perspective on the European security architecture. I would start with the document the Spanish government approved in June 2011, which is the Spanish Security Strategy. Why? In that way, we can set the ground for further discussion of the European Security Strategy, in a sense, that building up from ideas that our government had put forward in this document, we could think about our perspectives concerning the European security architecture.

The document was approved in June, and it has not been represented to the Parliament yet, because it was approved just before the summer break. And, at the moment, as you know, the Parliament is preparing for the elections.

What are the main points of this document, concerning the security as the government sees it? First of all, the document says that **for Spain it is crucial that the Euro-Atlantic space has a climate and an environment, which is safe and secure.** And there are several basic concepts, regarding this objective and, in relation with our national security policy, one of them is responsible interdependence with allies, in order to build and strengthen multilateral frameworks and instruments to guarantee security.

In order to achieve that, as it is defined by the document, we have to depart from our national interest towards the common interests of our allies and partners in the international organizations, which we belong to – the EU, NATO, OSCE, and the United Nations. And, of course, we have bilateral partners apart from these organizations, which are very relevant and important partners.

I will start with the EU. The document says the EU is an essential element of our security. It means Spain has a very clear objective to build its present and future in the EU as a cornerstone of our foreign policy. Therefore, we have been supportive of strengthening all of the EU's dimensions, in particular, the sphere of common foreign policy and, as a part of it, common security and defence policy.

And in this respect we can refer to another document, which is the European Security Strategy adopted in 2008. Today, in Europe, there are talks about the need to update the document, that the revision done in 2008 is now outdated.

Another essential element of our security is NATO membership. We consider it essential for security in the Euro-Atlantic region. And we fully support the new strategic concept in its three main tasks: the collective defence, crisis management and the cooperative security.

And, of course, a comprehensive approach, especially concerning the crisis management in all of its manifestation (political, civilian, military instruments) implies an interaction with international organizations and other bilateral partners.

Finally, the OSCE. The abovementioned documents call for reinforcing and strengthening the structure and the scheme of OSCE and, in particular, encouraging the confidence building measures and stimulating disarmament and arms control.

I have already mentioned the need to build and strengthen multilateral frameworks. Of course, the Spanish Security Strategy does not go in detail on how to achieve that, which is quite normal because this is a general document. And, of course, because many aspects are in a process of being developed.

But what important is that this concept consists of both building and strengthening the multilateral frameworks. This, in my opinion, provides with an opportunity to create some new mechanisms (if the agreement will be reached) and, of course, to strengthen them, once we have them established. Therefore, our security strategy comes from mechanisms, which already exist, but with a definite will to build on them and even build some new avenues, if possible.

In this document, as I have mentioned, there is a reference to international organizations to which we belong. The document deals with some partners of Spain i.e. the US (which is the key NATO member state) and Russia. Russia is mentioned because Spain takes Russia as a strategic partner both for the EU and NATO. And, therefore, we consider that in our security structure, the role and place of Russia is a capital one, not only for Europe, which is very important, but also for the Euro-Atlantic area as a whole.

Coming from that, I would say, that the document concerning the Spanish approach to European security architecture is based on strengthening the existing security mechanisms – the relations with the EU, NATO or the OSCE, with members of these organisations or members from other organisations. Therefore, **the idea will be to try and push ahead interests that we share** and to put aside problems, since they are the obstacles to building the common ground of interests.

I would like to refer to one point which, in my opinion, is particularly important to our meeting. It is the fact that we fully support what the NATO concept establishes regarding Ukraine – the respect for your non-bloc status and a mutually beneficial cooperation between NATO and Ukraine.

We think this is of key importance for both NATO members and Ukraine and for the stability and security of Europe. And these relations should be developed in a balanced way that will benefit NATO, the EU and Ukraine. ■

FINDING WAYS TO INCREASE NATIONAL SECURITY

Oleh SHAMSHUR,
*Ambassador Extraordinary and
Plenipotentiary of Ukraine*

I would present my view on some issues that have been discussed today. Before becoming an Ambassador to the US, I was responsible both for relations with NATO, the European Union and bilateral relations with Western European states, so it provides me with some perspective.

I would like to start from the end, especially with presentation given by Mr. Ruiz, who spoke about the failed effort of Ukraine to join NATO and I will also share my thoughts on the topic of our discussion, which is the European security architecture.

I would say that one of the key arguments that was advanced in the internal discussion in Ukraine in the run up to Bucharest Summit on the part of then opposition, now the Party in power, that Ukraine would be much better served from the point of security if, instead of joining NATO, it would actually devote more time to the idea of European security architecture and to the draft project put forward by the President Medvedev.

The discussion about the European security architecture has been going on for quite some time. The impetus was given by the President Medvedev and the Corfu process, which is now terminated. Also, there was the initiative put forward by Lithuania during its OSCE presidency, called “V to V Dialogue” (meaning from Vilnius to Vladivostok). And I would say that looking at each of the documents, starting with Medvedev’s speech, the Corfu documents and the Lithuanian initiative, all of them matter and deserve attention to varying degree. But at the same time, the discussion on the new security architecture, instead of producing a viable alternative,

actually makes more visible the already existing fault lines in the European security space without producing any durable solutions for those problems in time.

While preparing for this intervention, I read the paper by Robert Legvold, and I think his assessment of the current state of discussion on the new European security architecture is very valid, although it was written one year ago. So, he writes: “Calls for improving Europe’s patch-quilt security arrangements are on the lips of many, but on the minds of fewer and in the hearts of fewer still”.

And, I think, this is how the things are looking right now. I would say that the current situation is even more regrettable because, if you look at the early 90s, there was a feeling that the notion of Europe as free and one (not necessarily institutionally, but in terms of values and security) was within the reach. And, actually, if you compare that with today’s situation, especially, the hopes that the newly independent states would be evolving more or less quickly towards Western democratic values, those hopes, unfortunately, were proved untrue. That was only the reason. The policy of the West was not very consistent as well, especially as to integrating those new states into arrangements that would speed up their development and increase their security. Frankly speaking, the emergence of Russia as a new reinvigorated player also was not helpful in this sense for various reasons. As **it was officially stated, one of the proclaimed aims of Russian foreign policy was to create or to recreate the zones of privileged interests**. And I should give a credit to the Russians, since they were quite implicit and straightforward in stating their position, so there should be no illusion.

If you look from the scientific point of view, the possibility of creating new security architecture in Europe actually faces a number of difficulties.

Firstly, we face a number of conceptual difficulties, which means that notions, which are central to the discussion on the European security architecture, like common space, shared values actually mean different things to different people. And these notions are especially different to different states. For example, Russia thinks in terms hard security issues where political and environmental security is much more important than the human dimension. So that is a conceptual difficulty.

Secondly, apart from conceptual difficulties there is a considerable persistence of mistrust in perception of each other between different countries and, I would even say, different groups of countries. And again, the fact that many people consider the initiative by the President Medvedev as some kind of the smokes screen, in order to increase Russia’s domination in the area of its privileged interest, shows that this perception is playing an absolutely negative and unhelpful role.

Thirdly, what complicates the possibility of reaching a broad agreement on Europe’s security architecture is the persistence of conflicts in the European space. And what is really interesting, starting from the 1990s, most conflicts in the Western

Europe i.e. in the Northern Island are more or less settled. Even regarding the conflict in Spain, according to the latest information, some solutions are opening up.

But if you look at the post-Soviet space, the major conflicts in Transnistria, Nagorny Karabakh, the situation has not improved and, in many senses, has become even worse. We are not speaking about frozen conflicts. I would say that they are in a “gazer” state, because the tension increases from time to time. And it definitely makes the construction of the new security architecture in Europe extremely doubtful. Given this, can we do something to change the rules of the game? A priori, the answer is yes. I can mention a couple of things, which can be done.

First. Improving or revamping some basic institutions i.e. improving the functioning of the OSCE, improving NATO-Russia and EU-Russia mechanisms. That might be helpful. For instance, the initiative put forward on the creation of the EU-Russia committee on foreign policy and security and many others.

Second. Seeking agreement on concrete and even relatively small issues, which are achievable and can improve the atmosphere.

Third. Making efforts to reduce and prevent threats, especially in conflict areas. If you can achieve those things, definitely the situation would be much better.

But if you ask me, whether it is doable? Frankly speaking, at the moment I doubt it. And the third question will be whether we should give up? Definitely, not. We should continue the discussion, we should look for new arrangements.

But speaking from the Ukrainian perspective, I think, **it is also important for Ukraine to feel secure and to be sure that the Western countries will not be tempted to resolve big issues with Russia at the expense of Ukraine.** And, unfortunately, such a feeling is still persisting.

On the other hand, the post-Soviet countries like Ukraine do question why the discussion is not going very well, and why there is no sense of ownership on the part of those countries? To some extent, they are not active in this discussion. For example, I would like to see Ukraine to be more active in discussion on the new European security architecture.

Summing up, I think that **the chances for creating the new European security architecture are deemed at best**, so I would be extremely pessimistic about it. Where does it leave Ukraine? The issue of signing and ratifying the Association Agreement actually transcends to the bilateral relations between Ukraine and the EU. For Ukraine, it will be the issue of a real geopolitical choice. I would say, it would be a final geopolitical choice, if it is made. And this choice is very well understood in Russia as well. It seemed that the efforts to promote alternatives for Ukraine were intensified as Ukraine was nearing the end of negotiations with the EU on the Agreement.

And it is extremely important not to repeat the mistake that was made at the Istanbul summit, in 2002. I remember well, Kuchma was not very welcome in the West, and it was decided not to give Ukraine an intensified dialogue. And it was a mistake, because we missed a very important part of the cycle, which complicated the decision in Bucharest.

So I'm afraid, the emotions will take over, no matter what might be happening in Ukraine in terms of human rights and democracy (although I am definitely not in favour of what is happening in this field) but if emotions take over and the Agreement is not finalized, it definitely would not be so much a setback for the current government as it would be a major setback for Ukraine, and all those in Ukraine, who wish to see Ukraine being a part of the EU, at some stage.

Having said that, what would be the best way for Ukraine to proceed? Today we spoke about the non-bloc status. Again, many people welcome that it was put forward as an alternative for Ukraine to joining NATO. However, not that many people understand the actual meaning of **the non-bloc status**. Has it made Ukraine any more secure? My answer would be – definitely not. **It is not the answer to Ukraine's security problems.**

What would be the answer to that? Today, we have people representing the Government, who convey the official position. But from my personal point view, we have major drawbacks in relations with the EU, NATO and in development of security and defence system. **The answer to Ukraine's security lies in cooperation with the EU and NATO.** Again, I think that Ukraine's goal should be quite clear – joining the EU, even if it is a long-term process and, definitely, NATO membership still is a valid issue. It is not only about security, but we should understand that the issues to be solved, when joining NATO and the EU, are essentially the same. It's about reforming the country, about introducing the real democratic values. And this should be kept in mind.

So finally, what I would like to say, if Ukraine, in an unforeseeable future, still continues to have the non-bloc status, it should also be quite clear, that the issue of creating an effective deterrent force would become much more important, than before. I am not speaking about increasing the number of armed forces or getting more armament, but definitely making it more efficient and being able to deter the security threats. **And again, I would like to say, that in my perception, cooperation with NATO is not only about overcoming the traditional risks, but also about meeting new security risks.**

Finally, on Russia. Definitely, we should be realistic. We should have good and productive relations with Russia. But there is one footnote we should make, it should not be at the expense of Ukraine's national interest. If it happens, then it definitely will not be supported by the Ukrainian society. ■

UKRAINE'S STRATEGIC CHOICE IS EUROPEAN INTEGRATION

Oleksiy MELNYK,
*Co-director of the Foreign Relations and
International Security Programmes of
the Razumkov Centre*

I would like to share some observations and express few comments on the issues in the EU-Ukraine relations, in general, and the security concerns, in particular.

I believe the EU-Ukraine cooperation's agenda needs few important questions to be answered. First of all, the EU and its member-states should shape an answer to the question "Does the EU need Ukraine?" And, if the answer is "Yes", then – "Why does the EU need Ukraine? What is the Spanish, for instance, national interest to have Ukraine as a member of the EU?" These questions seem to be rhetorical, **but the governments and peoples of Europe have to realize the mutual importance of Ukraine's progress toward the full-fledged EU membership.**

Having a clear answer to these questions allows us to avoid the situation when some of our European partners perceive relations with Ukraine as a charity. Perhaps, I am wrong, but there is such a feeling sometimes. As a matter of fact, if one side is doing charity having no other interest, such an approach is not going to be very productive. Consequently, the Ukrainian side should not expect or, moreover, demand "charity" from its partners, especially, if it wants to be perceived as an equal partner.

Also, it is counterproductive, when the two sides blame each other. The EU's accusations that Ukraine is not doing reforms, or the Ukrainian complaints that the European partners do not do enough for Ukraine and do not respect it as

a European state have not always being unbiased. **It is extremely important not to cross the line with constructive criticism and not to lose a sense of realism.** Excessive demands and accusations produce an opposite result.

Finally, I would like to mention that there is a growing understanding in the Ukrainian society that no one is going to do our job, our “homework”. It is us, who have to do the reforms, to change the negative elements of the system, like corruption, which are deeply rooted in the Ukrainian state and society. At the same time, you should keep in mind that the opportunities for our citizens to influence the government are quite limited. You know that we can hardly expect a proper reaction from the government even in situations, which would have caused a political crisis in any other European state. The Ukrainian authorities are not used to pay proper attention to the society and to peaceful demonstrations by citizens or to critical reports in the media. **The current government will not do anything unless it feels a direct personal threat.** That is why we appreciate the external assistance, the external pressure on our government, which sometimes seems to be the only instrument that really works in Ukraine.

However, as we already know, the external pressure does not always produce an expected result. Indeed, today we can see the Ukrainian government perceives the external pressure to comply with the European democratic values as a threat to Ukraine’s independence and sovereignty. Nonetheless, I am sure that for the time being, a well-measured external pressure remains strong and effective instrument of influence over the developments in Ukraine.

And, what is particularly important, when selecting a proper instrument, **try to avoid a “collateral damage” – i.e. do not harm and punish the people** for the wrongdoing of authorities. Using a military vocabulary – **apply a precision weapon not a “carpet bombing”**. It will work properly.

As for the military security issues, I believe the new strategic security paradigm for Ukraine will be shaped by at least three basic factors such as NATO, the EU, and Russia. **Ukraine is deemed to maintain good relations with its big Northern neighbour, but taking its integration perspectives – Europe must be the main strategic partner for Ukraine.** ■

Even after some radical changes in Ukraine's foreign and security policy, we still have a stable cooperation with the West, including regular international military exercises. For example, two thirds of the international exercises in 2011 were conducted with NATO and the European nations, and only one third – with other countries including Russia and the CSTO members (Collective Security Treaty Organisation).

No doubt, both directions are equally important for confidence-building and security. If one compares the practical outcome of joint exercises with Eastern and Western partners, then we can see the real value of cooperation with the West. As the Russian website gave comments on the latest CSTO exercise, saying that the biggest achievement of the exercise was the fact that the exercise did take place. This may be the best argument in the ongoing debate on the alternatives, since the **CSTO, as a security organisation, cannot be an option for Ukraine today.**

Similarly, the latest Russian initiative on the new European security architecture cannot be considered as an alternative for Ukraine. There are very few people, who know what the President Medvedev's initiative exactly is and, I am afraid, that the initiative has very few chances to be materialized ever.

So, **Ukraine has to set its mind in the East-West coordinates.** It is not only an issue of military security. We should, first of all, think about human security, i.e. wider security aspects such as energy security, economic development, climate change etc. **We do not need to choose between NATO and the EU, since most member-states belong to both organisations.** Contemporary western concept of "cooperative security", based on partnership and shared responsibility for regional and global security, provides different options for the participants and – most important – it is aimed against common threats, not against any particular country.

When we think about different dimensions of security and Ukraine's best options to ensure its national security and to contribute to the European security, it becomes obvious that Ukraine's strategic choice should be aimed at developing close cooperation with Europe. ■

DEVELOPING POLITICAL COOPERATION, INTERPERSONAL CONTACTS, ECONOMIC COOPERATION

Santiago CABANAS,
*Director General for Foreign Policy, Europe and Security,
Ministry of Foreign Affairs and Cooperation of Spain*

It is a pleasure to be here today to join you in this in-depth analysis between Spain and Ukraine in the framework of the Spanish-Ukrainian strategic dialogue. I would also like to thank the Director of INCIPE, Vicente Garrido, for providing us with this opportunity. I very much appreciate this opportunity to gather with good old friends and with our Ukrainian colleagues. I warmly welcome those of you, who have travelled from Ukraine, as I consider the Spanish-Ukrainian strategic dialogue a very important and valuable tool. Allow me to congratulate you on what you are doing and to encourage you to continue working on this path.

I am very glad to see here both the Spanish Ambassador to Kyiv and the Ukrainian Ambassador to Madrid – both excellent professionals, who have done an extraordinary job increasing and strengthening the bilateral relations between our two countries. I also had the opportunity to meet Mr. Melnyk (Director General of the Third Territorial Directorate General) in Kyiv, with whom we discussed at length our bilateral relations and the relations between the EU and Ukraine.

In the last years Ukraine has been a reference country for the European Neighbourhood Policy and the Eastern Partnership.

On 30 January 2012 we will soon celebrate the 20th anniversary of our diplomatic relations. During the last 20 years the importance of Spanish-Ukrainian relations have increased, based on: a) good political relations; b) increasingly significant people-to-people contacts; c) economic relations that we hope to expand.

Allow me to elaborate on these three key aspects.

First. The increasing number and level of political visits in the last years signal the good standing of our political bilateral relations. Just to give you an example, only in 2011: our Secretary of State for the European Union Mr. López Garrido visited Kyiv in May. In October, our Secretary of State for Education, Mr. Mario Bederá Bravo, was in Kyiv and signed with his counterpart a Protocol on deepening our cooperation on

education. In the Framework of Ukraine's Presidency of the Committee of Ministers of the Council of Europe, in November, Ukraine is holding the Conference of Ministers Responsible for Regional and Local Governments, where the Vice President Manuel Chaves will present the report on challenges and future opportunities of local and regional democracy.

There is still room for improvement, of course. For instance, **we should advance in negotiations on the Agreement for the Establishment of Cultural Centres.** And, hopefully (as we have discussed earlier this afternoon), we would be able to have Ukrainian schools, where children are taught in Spanish. I believe this is a very effective way of strengthening our relations, deepening our knowledge about each other's cultures and languages.

Second. We have not only worked to strengthen our ties at the decision-making level, but we have also paid attention to strengthening people-to-people contacts, which is a key element of a better understanding between our societies. To that end, our Embassy in Kiev has significantly increased the number of visas issued in recent years. When in 2010 we had issued 28,000 visas, in 2011 already 40,000 visas have been issued, which means a 30% increase.

Third. Regarding the economic field, **Spain is very positive about the reforms undertaken in Ukraine** and supports your efforts to improve the general business climate in your country. We attach a very positive value to the fact that Spanish enterprises are participating in big infrastructures and energy bids, the fields in which our companies are world leaders. We are very confident this would have a magnet effect on the rest of business sector, pushing forward our willingness and interest to invest in Ukraine.

In the European framework, our support for reforms needed has been shown by the fact that for many years Spain is submitting proposals on Twinning projects.

I would like to underline that we have now won the first two Spanish Twinning Projects in Ukraine. The first Twinning project, where Spain acts as the leader-state, is aimed at assisting the Ukrainian National Commission for Communications (€1.3 million will be assigned to this project). The second Twinning project deals with the support on the implementation of the EU normative standards with regards to airports and air traffic navigation services, to which €1.7 million will be assigned.

I am convinced that increasing the number of Spanish Twinning projects in Ukraine would be an extraordinary and effective way to help develop a positive, predictable and stable business climate and will also enhance our bilateral relations.

Finally, allow me to make a reference to the fourth aspect that could be very helpful in consolidating the Spain-Ukraine strategic relations. Spain, a member of the EU since 1986, strongly believes that Ukraine's best guarantee for progress is the European approach. **The EU, once, was also the way to go for us. It was a way towards modernization of our country and well-being of our citizens.**

Similar words from our Ukrainian counterparts, working on the process of inner reforms, are very much welcome, since I believe this process will benefit both Ukraine and the EU.

We hope to see a progress in the process of reforms to improve the EU's perception of Ukraine's internal political situation, in particular the outcome of the judicial procedures against the opposition, which is the key element affecting this perception.

The determination we encounter in talks with our Ukrainian counterparts make us feel encouraged. We understand, there will be difficulties. Spain also had to go through the same process on its way toward the EU. And while making those efforts you can count on our understanding and support. ■

ARTICLE

UKRAINE-EU: PATH TOWARD POLITICAL ASSOCIATION AND ECONOMIC INTEGRATION

Pilar MENDEZ,

*Deputy Director General for Eastern Europe
and Central Asia, Ministry of Foreign Affairs
and Cooperation of Spain*

As it is known, the enlargement of the European Union on 1st May 2004 brought a historical shift for the Union and its new neighbours in political, geographic and economic terms. The EU and Ukraine share from that moment a border and, as direct neighbours, reinforce their political and economic interdependence. This enlargement offered the opportunity for the EU and Ukraine to develop an increasingly close relationship, going beyond co-operation, to gradual economic integration and a deepening of political cooperation. The European Union and Ukraine are determined to enhance their relations and to promote stability, security and well-being. This approach is, as you know, founded on shared values, joint ownership and it contributes to the further stepping up of our strategic partnership.

If we take a look at our recent past, we must mention that Ukraine has come a long way from its independence in 1991. Ukraine was the first CIS country to sign in 1994 a Partnership and Cooperation Agreement (PCA) with the EU, and became the 37th country to join the Council of Europe on November 9th, 1995. During these 20 years from its independence, the country has been paving its way towards democracy, market economy and increasing its standard of living.

A way that Spain also had to cover during its transition period and the early years of democracy, until becoming the 12th Member State of the European Union in 1986. **That is why Spain feels so close to Ukraine, and is always willing to share its experience with our European colleagues.**

When ten Central and Eastern European countries became Member States of the EU in 2004-2007, the EU understood that it needed to take a closer look at its Eastern neighbours. Thus, the European Neighbourhood Policy was created in order to keep a closer relationship with countries in its Eastern border.

Within the European Neighbourhood policy, the EU decided to reinforce its engagement in the Prague Summit in May 2009, where a specific dimension

of the European Neighbourhood Policy was created, to further support Eastern European countries' sustainable reform processes. This new dimension is the Eastern Partnership, which is meant to complement the Union for the Mediterranean providing an institutionalized forum for discussing visa agreements, free trade deals and strategic partnership agreements with the EU's neighbours. The geographical scope includes Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova and Ukraine. This Eastern Partnership is meant to offer a wider approach to the European Neighbourhood Policy, since looking just at our Southern neighbours would offer a limited vision of such a policy. They both complement each other, and **improving our relations with our Eastern colleagues means as well improving our relations with the South.**

Within this scope, the EU and its Eastern partners recently held the Eastern Partnership Summit in Warsaw, where Member States have re-confirmed their engagement with our Eastern neighbours and have taken new steps. Thus, in this last Summit, we have seen how much has been achieved so far: political and economic reforms have been implemented in partner countries, and relations between the EU and its Eastern European partners have deepened significantly. There is more trade and economic interaction between the EU and its Eastern European partners than ever before, engaging in negotiations on Association Agreements which will also lead to Deep and Comprehensive Free Trade Areas, as is the case for Ukraine. Other Association Agreements are being negotiated with Moldova, Georgia, Azerbaijan and Armenia. At the same time, the parties are engaged in progressing towards increased mobility across the entire European continent.

Dialogues on visa-free regimes have been launched with Ukraine and the Republic Moldova. As for other Eastern Partners, visa-facilitation and readmission agreements are being implemented with Georgia and similar agreements will be sought with the Republic of Armenia and the Republic of Azerbaijan.

Having done this very short introduction to the European Neighborhood Policy and the Eastern Partnership, where Ukraine's significance in the Eastern Partnership is highlighted by the annual EU-Ukraine Summit, let us get now into the matter of the current state of EU-Ukrainian relations. And I will do so by approaching Ukraine's integration from the perspective of two different instruments: a) the Association Agreement (as well as the Deep and Comprehensive Free Trade Area; b) the EU-Ukraine visa liberalization dialogue.

Let us start with the Association Agreement. **Ukraine's transformation during the past 20 years is a real achievement.** Reforming a large and complex system of governance, building a market economy and taking a population through this transition has not been a simple task.

As Commissioner for Enlargement and European Neighbourhood Policy, Mr. Stefan Füle said, "The EU wants to see Ukraine as a closer partner". And in order to achieve this goal, the EU is negotiating with Ukraine not only an Association Agreement, but a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) as well. These two instruments are the cornerstones of relations under the Eastern Partnership.

Association Agreement

Relations between the EU and Ukraine are based on the Partnership and Co-operation Agreement (PCA), which entered into force in 1998. Negotiations on a comprehensive, ambitious and innovative “new enhanced Agreement” between the EU and Ukraine were launched in March 2007. Since that launch, three joint reports on the progress achieved in the negotiations have been prepared. These were presented to the EU-Ukraine Summits in Kiev in 2007 and in 2009, and Paris in 2008. At the first Paris Summit, the leaders of the EU and Ukraine agreed that the new enhanced agreement should be given the title of Association Agreement (AA), and that it should renew the EU-Ukraine common institutional framework, that is, the Partnership and Cooperation Agreement of 1998, by facilitating the deepening of relations in all areas, as well as by strengthening political association and economic integration involving reciprocal rights and obligations. **It involves a clear and effective commitment to the core values of democracy, human rights and the rule of law** to which Ukraine, as well as all the EU Member States have committed themselves. That is why the EU follows really closely the ongoing trials against opposition politicians.

The Association Agreement which has been negotiated during these last years, and which replaces the Partnership and Cooperation Agreement of 1998, covers four primary areas of activity: political dialogue and foreign and security policy; justice, freedom and security issues; economic and sectoral cooperation; the establishment of a deep and comprehensive Free Trade Area.

Since the start of negotiations in 2007, 19 Plenary rounds and 18 DCFTA negotiating rounds have been conducted. Provisional agreement has been reached on the first two areas and on the majority of issues concerning economic and sectoral cooperation. Joining the World Trade Organisation on May 16th, 2008 has given a fresh impetus to the negotiations, leading to a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA).

Most of the work is already done, and there are just some aspects where both parties need to come to compromise: the preamble of the text¹; the visa-free negotiations and issues regarding the labor market and migration; the ratification of the Statute of the International Criminal Court, pending on a Constitutional reform in Ukraine.

Deep and comprehensive free trade area (DCFTA)

The EU was a strong proponent for Ukrainian WTO membership, effective since May 16th, 2008. Building on that membership, the EU and Ukraine immediately launched negotiations for an agreement on a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA). The EU has always believed that WTO membership can play a key role in supporting Ukraine’s economic reform, especially in the context of a

¹ The preamble of the text the EU proposes “Recognizing that the common values on which the European Union is built as envisaged in Article 2 of the Treaty on European Union, – namely respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law and respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities – are also at the heart of deepening of political association and economic integration for which this Agreement provides”.

transition economy. In joining the WTO, Ukraine benefits from secure access to the markets of all WTO members and commits to providing the kind of stable trade and investment environment that will attract further trade and investment. The last round of negotiations between the EU and Ukraine took place on 19-23 September 2011. As part of the future Association Agreement, the DCFTA is designed to deepen Ukraine's access to the European market and to encourage further European investment in Ukraine.

The EU is Ukraine's foremost commercial partner and accounts for about one third of its external trade. The EU believes that **closer economic integration** (in the overall context of a political association) **can be a key factor in economic growth for Ukraine**.

If we take a look at the figures, we will realize how important this Agreement is for both parties: Ukraine is the 23rd trading partner for the EU, with a trade volume of €29 billion in 2010. While the EU's trade with Ukraine represents only 1% of its global trade, the EU is crucial for Ukraine, since the EU is its first trade partner (30%), followed very closely by the Russian Federation, with 25% of its trade, and followed very far away by China, with just 5% of its trade. These figures show the economic and political dependence that Ukraine has from its neighbours (EU and Russia), and probes that a Free Trade Area with the EU would be a very positive asset for Ukraine.

As an example of it, here we have some figures that probe this statement.

Trade in goods. EU exports to Ukraine 2010: €17.3 billion, EU imports from Ukraine 2010: €11.4 billion.

Ukraine's primary exports to the EU are iron, steel, mining products, agricultural products, and machinery. EU exports to Ukraine are dominated by machinery, transport equipment, chemicals, and agricultural products.

Ukrainian exports to the EU are to a very large extent liberalized thanks to the Generalised System of Preferences (GSP) granted by the EU to Ukraine since 1993. In 2010, the GSP utilization rate reached a rather good level of 72.2% of the eligible products. With €2.15 billion of GSP preferential imports to the EU, Ukraine ranks 12th among the most effective users of the system.

Foreign Direct Investment. The EU is also by far the largest foreign investor in Ukraine (EU investment stocks in Ukraine in 2008: €19.8 billion). From 2007 to 2008, FDI outward stocks from EU 27 countries grew by more than 10% in Ukraine. In 2009 EU investments into Ukraine amounted to €3.4 billion.

The EU is also the largest donor to Ukraine. Assistance provided by the European Community alone has amounted to approximately € 2.8 billion since 1991, and national assistance budgets to Ukraine have tripled over the last years. This includes macro-financial assistance and support under thematic budget lines such as the European Initiative for Democracy and Human Rights (EIDHR), Migration and Asylum, Environment. The European Commission is also providing an annual contribution to the Science and Technology Centre of Ukraine (STCU) dedicated to the non-proliferation of technologies and expertise related to weapons of mass destruction.

So for the 2007-2013 budgetary period, the ENPI replaces the previous TACIS funds. The ENPI budget for this period is around €12 billion, 494 million of which is earmarked for Ukraine.

Ukraine is moreover eligible for horizontal instruments that cover countries regardless of their region, such as:

The Instrument for Stability – a new instrument to tackle crises and instability in third countries and address trans-border challenges including nuclear safety and non-proliferation, the fight against trafficking, organized crime and terrorism;

The Macro Financial Assistance. The EU provided macro-financial assistance to Ukraine, in the form of a loan of up to €500 million. The assistance supported implementation of the adjustment programme agreed by the Ukrainian government with the International Monetary Fund to help the country through the global crisis.

A new era on EU-Ukrainian economic relations seem to be about to start under this new Free Trade Area.

Visa liberalization dialogue

Having covered the Association Agreement and the Deep and Comprehensive Free Trade Area, it is the time to enter into the second topic: the Visa Liberalization Dialogue.

The EU-Ukraine Visa Dialogue examining the conditions for visa-free travel of citizens of Ukraine to the EU was launched on October 29, 2008. In its Conclusions on the Eastern Partnership of October 25, 2010, the Council invited the Commission to prepare a draft Action Plan setting out all the technical conditions to be met by Ukraine before the possible establishment of a visa-free travel regime. The Action Plan was welcomed by the leaders of the EU and Ukraine at the EU-Ukraine Summit on November 22, 2010. It targets short stay visas and sketches a roadmap of major improvements in Ukrainian border control, migration and asylum policies needed.

The content. The Action Plan contains a preliminary benchmark concerning the policy framework (legislation and planning), which should pave the way for meeting more specific benchmarks (effective and sustainable implementation of relevant measures) under each of the following four blocks:

- (i) Document security (including biometrics);
- (ii) Irregular migration (including readmission);
- (iii) Public order and security;
- (iv) External relations and fundamental rights.

Next summer Ukraine and Poland are holding the UEFA Euro 2012. Meeting all technical criteria is essential in order to minimize security and safety risks at EURO 2012. The Action Plan provides for introduction of:

- biometric data;
- withdrawal of passports that do not meet specific requirements from circulation;
- strengthening of measures aimed at the fight against illegal migration;
- improvement of border management;
- approximation of asylum legislation to the international standards in this area;
- deepen of judicial cooperation in the field of organized crime, drug and human trafficking.

Phases. The Action Plan is implemented in 2 stages. **At the first stage** Ukraine adopts the necessary legislation and national programs in the fields covered by visa dialogue.

During the **second phase**, the European Commission, together with EU Member States, assess the implementation of the above mentioned legislation.

The decision to pass to the second phase is adopted by the EU Council on the basis of European Commission report on implementation by the Ukrainian side of the measures envisaged by the first stage of the Action Plan. When all the criteria are met, the European Commission will be in the right position to make a proposal to the European Parliament and the Council to abolish short-term stay visas for the Ukrainian nationals. Thus, the speed towards visa free regime will depend, in a great manner, on the speed reached by Ukraine in implementing the requirements.

We very much welcome the approval on 22 April 2011 **of the National Plan on Implementation of the EU-Ukraine Action Plan on visa liberalization**. The National Plan is a road map for complex reforms in migration, visa and some other policies of Ukraine with an aim at creating favorable conditions for visa waiver for short-term travels of the Ukrainian nationals to the EU Member-States. The National Plan contains a detailed list of measures that clearly defines responsible agencies and deadlines for fulfillment of relevant tasks.

Reflecting the situation as of July 8th, 2011, the Commission has presented the first progress report on the implementation by Ukraine of its Action Plan on Visa Liberalisation. Ukraine's report highlights progress in adopting legislation in areas such as border management, migration management, fight against corruption, anti-drugs policy, data protection and money laundering. It must also be said that in some other areas, such as document security, asylum, combating organized crime, trafficking of human beings and antidiscrimination, there is still work to be done.

Commission's Report on Ukraine's Implementation of the Action Plan on Visa Liberalisation

PROGRESS	STILL WORK TO BE DONE
• Border management	• Document security
• Migration management	• Asylum
• Fight against corruption	• Combating organized crime
• Antidrug policy	• Trafficking of human beings
• Data protection	• Antidiscrimination
• Money laundering	

Next comprehensive reports will be presented by the end of 2011, after the adoption of the remaining legislation by Ukraine and following the assessment missions to be carried out by Commission services.

Facilitating people-to-people contacts, while promoting fundamental rights and the strengthening of the rule of law, together with engagement with judicial cooperation are key factors in the bringing together of our societies and economies while preserving security and stability within our borders.

Spain considers the Visa-Free Dialogue an extremely useful tool in the EU-Ukraine relations. An example of it is the fact that our Embassy in Kiev has significantly increased the number of visa approval in recent years. In 2010 we had issued 28,000 visas, while in 2011 we issued more than 40,000 visas.

Other EU technical assistance for Ukraine

Apart from the ENPI, mentioned previously in this speech, since 2007 Ukraine obtained access to new forms of European technical assistance. In particular, additional aid for reform in the field of legislation harmonization and institutional capacity building is provided in the form of expert consultations in the framework of the Technical Assistance and Information Exchange (TAIEX). Moreover, technical and expert assistance might be given by member states in the framework of “TWINNING” projects. In the meantime, on the 22nd November 2010 a PCA Protocol concerning access of Ukraine to the EU programmes was signed, opening for Ukraine a way to participate in the Union’s programmes.

At this respect, it should be mentioned that after years of submitting projects, Spain has finally won the first two Spanish Twinning projects in Ukraine. The first Twinning, where Spain acts as a leader state, is aimed at assisting the Ukrainian National Commission for Communications, to which €1.3 million will be assigned. The second one deals with the “Support on the implementation of the Norms and Standards of the EU in the Spheres of Airports, Aerodromes and Air Traffic Management/Air Navigation Services”, to which €1.7 million will be assigned.

Taking a closer look at other instruments, we must mention brand-new assistance instruments, such as the Neighbourhood Investment Facility (NIF), with overall estimated budget of €700 million for the period of 2007-2013, and the Governance Facility with an annual budget of €50 million. The NIF funds are assigned in the form of loans in order to support economic reforms and infrastructure projects.

With the beginning of the Eastern Partnership in 2009, the EU technical assistance for Ukraine and other partner countries is set to grow. Apart from the ENPI funds for the Eastern partners (€250 million for 2010-2013), additional €350 million will be earmarked for these countries for the period of 2013-2020.

Conclusion

Thanks to the constructive engagement of both sides, negotiations on the Association Agreement have been proceeding well, leading to a joint understanding of the Agreement. Both the EU and Ukraine reconfirm their willingness to put their relations on a new footing of political association and economic integration, which must be rooted in the common shared principles of Democracy, Rule of Law and respect for Human Rights.

Ukraine has the potential to play a key role in Europe, and in order to do so, it needs to seize the present opportunities. The Association Agreement, as well as the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement and the Visa Liberalization Dialogue are the key instruments, which represent a qualitative and quantitative development for the EU-Ukraine relations. This deeper and closer relationship laying on shared principles will be crucial for both of our peoples. ■

UKRAINE'S RELATIONS WITH THE EU: EXPERT OPINIONS AND ASSESSMENTS

Expert surveys on foreign policy issues, regularly conducted by the Razumkov Centre, enable to determine common positions and forecasts on various issues by leading foreign policy experts. A large part of the research has been dedicated to assessing problems in cooperation between Ukraine and the EU.

The topic is relevant today for many reasons, in particular, due to the final stages of negotiations on the Association Agreement between Ukraine and the EU together with the deep and comprehensive free trade area (DCFTA). However, the internal problems in Ukraine complicate the dialogue between Kyiv and Brussels.

In the light of such developments, the results of the latest expert survey, conducted by the Razumkov Center within the framework of a long-term project “The Spanish-Ukrainian Strategic Dialogue”, represent an additional interest¹.

During the survey, the experts assessed the state of Ukraine-EU relations and its prospects. In particular, they attempted to forecast when the Association Agreement would be signed and a visa-free travel for short-trips introduced.

The respondents were asked to rate the current government efficiency in key foreign policy areas.

An assessment of the Spanish-Ukrainian relations represents an additional interest.

The survey results enabled to draw the following conclusions.

¹ The results of the expert survey conducted by the Razumkov Centre on 10-25 October 2011. 110 experts were polled, including the staff members of the Presidential Administration of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Verkhovna Rada, the regional state administrations, representatives of governmental and non-governmental research institutions, and media.

The report comprises comparison of separate results from the previous expert surveys conducted by the Razumkov Centre from 2006 to 2010 and published in the journal “National Security and Defence” (2008, No. 6; 2009, No. 4; 2010, No. 2, No. 4).

European Integration of Ukraine

Ukraine should become the EU member. This position was shared by an absolute majority (90.9%) of foreign policy experts. The number of experts, who believe Ukraine should join the EU, has significantly increased in comparison to results of the previous survey, conducted in May 2010 (79.3%). Thus, there is an almost clear consensus on the European integration within the Ukrainian expert community. Additionally, the results of the latest expert surveys (2010-2011) indicate that Ukraine's security would be strengthened after gaining the EU membership.

Meanwhile, the pace of Ukraine's European integration is unsatisfactory. Over the period from December 2006 to October 2011, the experts have been consistently critical of Ukraine's EU integration pace (although the latest poll shows an evident decrease in negative reaction). It is obvious that the process of Ukraine's European integration is affected both by Ukraine's domestic issues and the EU's internal problems.

The EU interest in cooperation with Ukraine remains rather pragmatic. Experts' opinions for the period from December 2006 to October 2011 have not changed dramatically. According the latest survey, the EU is primarily interested in the Ukrainian market for EU goods (79.1%); safeguarding the transit of Russia's energy resources (78.2%); developing democracy and market relations in Ukraine (65.5%); a joint fight against illegal migration (63.6%). A substantial increase is evident in the number of respondents, who believe the EU is interested in decreasing Russia's influence over Ukraine. The majority of experts remain skeptical towards the EU interest in importing the Ukrainian products and goods.

The Association Agreement with the EU complies with Ukraine's national interests. However, there are several obstacles along the way. A large majority of experts (86.4%) believe that the Association Agreement with the EU meets the national interests of Ukraine. However, according to respondents, a conclusion of the Agreement might be threatened by the political situation in Ukraine (80.9%). Other obstacles outlined are the distrust in current leadership of Ukraine (42.7%), the influence of Russia (38.2%) and the critical attitude toward Ukraine by some of the EU states (38.2%). There is a reason to assume that the threat, caused by the internal political situation in Ukraine, is related to "the Tymoshenko case", which caused a negative reaction of the international community.

Considering the outlined threats, the experts are rather cautious in predicting the time the Association Agreement enters into force. Almost a quarter of respondents (23.6%) believe that the agreement would enter into force only after 2014; 34.5% of respondents were hesitant to answer; 38.3% of experts believe that the document would come into effect in 2012-2014.

The experts' opinion is divided with 45,5% to support the view that Ukraine should insist on stating the EU membership prospects in the Association Agreement and with 42.7% to be against it. These results reveal the problematic process of signing the Association Agreement, as well as indicate towards problems in Ukraine-EU relations, in general.

Introducing a visa-free regime between Ukraine and the EU is possible, but the question is – when? The majority of experts (50%) believe the visa-free regime will be established in the medium-term perspective (3-5 years). 10,9% of experts optimistically predict for it to happen within the next 1-2 years. Almost a quarter of respondents (21.8%) consider that the visa issue would be resolved in a long-term perspective (5-10 years).

Assessments of Ukraine's foreign policy

The current foreign policy of Ukraine is inefficient. The experts remain highly critical of Ukraine's current leadership in world affairs. The respondents positively rated the impact of Ukraine's foreign policy in generating regional peace and stability; developing the relations with Russia; and developing partner relation with neighboring countries.

According to experts, the attempts on behalf of the current government to create a positive international image of Ukraine, to provide the external conditions for a domestic socio-economic development and to protect the citizens abroad have been rather unsatisfactory. The development of relations with the EU and the United States, as well as Ukraine's integration into the global economic and cultural space were ineffective.

Declaration of Ukraine's non-aligned status has not improved the situation in key foreign policy areas. The majority of respondents believe that the non-bloc status: a) has not strengthened the country's security; b) has not improved its international image; c) has not strengthened Ukraine's influence on security situation in Europe; d) has not improved relations with the EU and the United States. The new status of Ukraine, according to experts, has merely improved the relations with Russia. With regards to strengthening the internal stability, the expert opinions are halved.

Another important point is that from February 2010 to October 2011 most experts indicate the lack of reliable external guarantees of Ukraine's independence, sovereignty and territorial integrity.

Ukraine is considered as a non-influential European country, which is still searching for its place in the world. This is the characteristic, which was chosen by the majority of respondents during the surveys conducted in February 2010 and October 2011. Another significant proportion of respondents characterized Ukraine as a "buffer zone" between Europe and Asia. Additionally, there has been a sharp increase of those respondents, who consider Ukraine to be under the influence of Russia.

The Ukrainian-Spanish relations

Current relations between Ukraine and Spain have been characterized as “neither good, nor bad”. This is how the majority of experts (72.7%) estimate the level of contacts between Kyiv and Madrid. 15.5% of the experts define the Ukrainian-Spanish relations as “good” and 0.9% – as “bad”, while 10.9% of experts found it hard to answer.

Expert opinion on the attitude of Spain toward the European aspirations of Ukraine reveals that a relative majority of experts (50.9%) believe that Spain remains neutral. The Spanish attitude is considered positive by only 10% of respondents, and negative – by 12.7%. It should be noted that a large proportion of experts (26.4%) were undecided on the issue.

Presumably, one reason could be the lack of information on the development of Ukrainian-Spanish relations. According to respondents, the Ukrainian mass media provides poor information on the Ukrainian-Spanish relations. Most experts (79.1%) believe that media information is very limited, and only 2.7% of respondents are satisfied by the level of information on the relations between the two countries.

Spain has a positive image. It is rather difficult to briefly sum up all the associations the Ukrainian experts have with Spain. In general, Spain (for the majority of respondents) is primarily a tourist country with rich history, culture and traditions, known for its achievements in sports. Spain is a dynamic European state, which managed to overcome its totalitarian past, populated by “emotional, honest and sincere people”. Spain is also associated with labor migrants.

Finally, the experts revealed a broad range of historical and cultural associations by naming famous writers and artists, such as Gaudi, Cervantes, Dali, Lorca, Picasso, Goya, El Greco, Lope de Vega, Velazquez et al.

Conclusions

There is a consensus among the Ukrainian foreign policy experts on the importance of Ukraine's accession to the EU. However, the experts indicate the inefficiency of the country's European integration course. They consider the pace of Ukraine's integration to the EU to be unsatisfactory. One reason is the internal political situation in Ukraine.

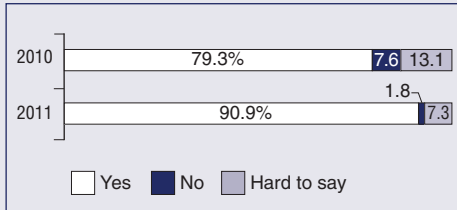
The EU interest in cooperation with Ukraine is rather pragmatic and focused primarily on safeguarding the transit of Russia's energy resources to Europe and on the access to the Ukrainian market for EU goods.

The experts believe that the Association Agreement with the EU complies with the national interest of Ukraine, but the internal situation in Ukraine might threaten the conclusion of the agreement.

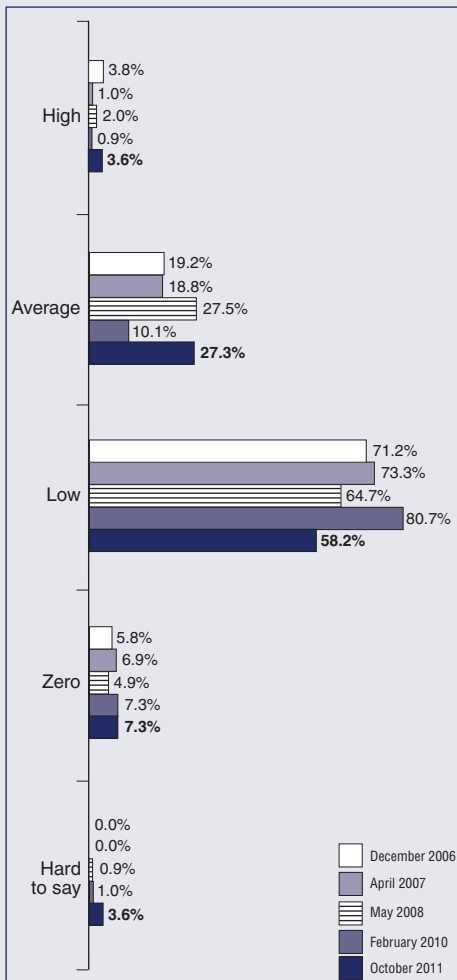
Ukraine's foreign policy in many key areas is characterized as ineffective. In particular, the declaration of Ukraine's non-aligned status did not result in any particular improvements. Ukraine, today, is primarily associated with a non-influential European country, which is still searching for its place in the world.

The expert community of Ukraine is rather careful, when assessing the Ukrainian-Spanish relations. There is a general lack of information on the development of relations between the two states. Overall, Spain has a positive image among the Ukrainian experts.

Do you think Ukraine should join the European Union?
% of experts polled

How would you rate the pace of Ukraine's EU integration?
% of experts polled

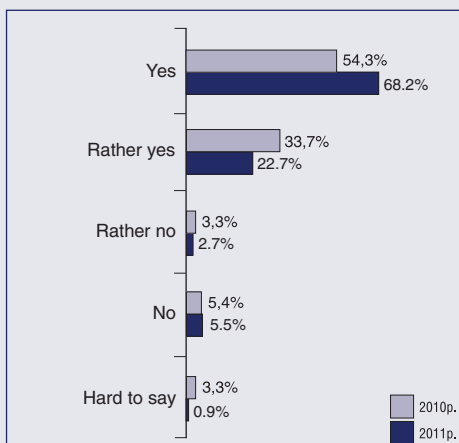
Is the EU interested in cooperation with Ukraine? What are the main drivers for such an interest?*
% of experts polled

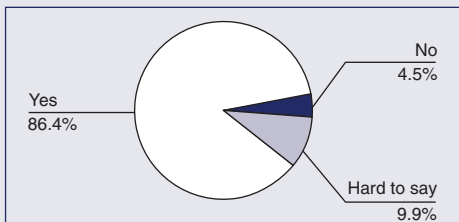
* The experts had to choose no more than three answers.
** The experts had to choose all possible answers.

■ UKRAINE'S RELATIONS WITH THE EU

If Ukraine were the EU-member, would it strengthen its security?
% of experts polled

Does signing the Association Agreement with the EU, including the deep and comprehensive free trade area, comply with Ukraine's national interest?
% of experts polled

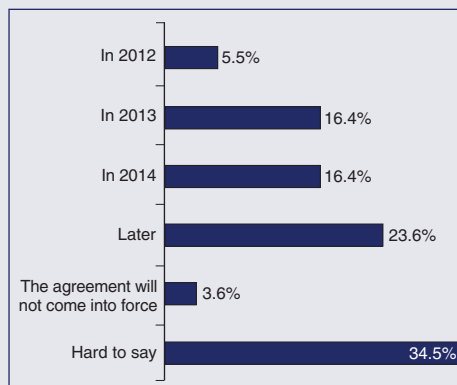

What do you think are the main threats to the conclusion of the EU-Ukraine Association Agreement?*
% of experts polled

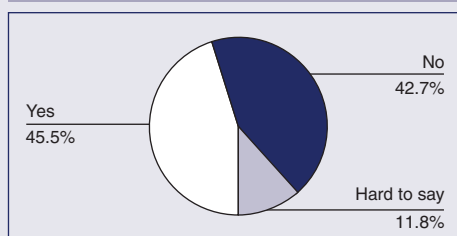
The internal political situation in Ukraine	80.9
Distrust of Ukraine's current leadership	42.7
Influence of Russia	38.2
General criticism of Ukraine by some EU countries	38.2
EU internal problems	20.9
Differences in positions of the EU and Ukraine	17.3
Socio-economic problems in Ukraine	16.4
Enlargement "fatigue" in the EU	15.5
Global economic crisis	9.1
Other	4.5
Hard to say	0.0

* The experts had to choose no more than three answers.

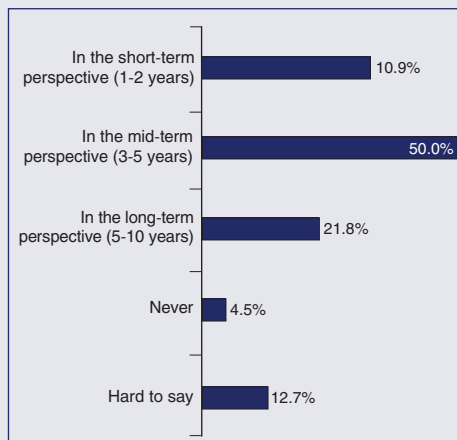
When, in your opinion, Ukraine's Association Agreement with the EU (after the signing and ratification) will come into force?
% of experts polled

Is it appropriate today to insist to include Ukraine's prospects for the EU membership in the Association Agreement?
% of experts polled

When, in your opinion, a visa free regime for short-term trips will be introduced between Ukraine and the EU?
% of experts polled

To what extent do you agree with the following statements on Ukraine's current position in the world?
% of experts polled

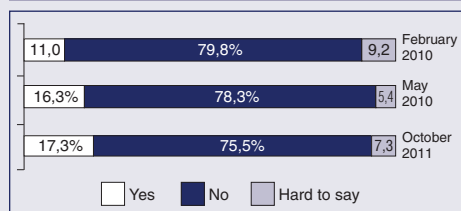
	Agree		Rather agree		Rather disagree		Disagree		Hard to say	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
A European country with little influence, which is searching for its place in the world	33.0	33.6	53.2	50.9	9.2	10.9	1.8	3.6	2.8	0.9
A "buffer" state between Europe and Asia	11.0	20.0	40.4	37.3	27.5	23.6	13.8	13.6	7.3	5.5
A country under Russia's influence	4.6	14.5	33.9	47.3	47.7	27.3	9.2	6.4	4.6	4.5
A "third world" country with little influence and undefined foreign policy	7.3	14.5	27.5	27.3	28.4	23.6	33.9	30.0	2.9	4.5
A "bridge" that connects Europe and Asia	3.7	6.4	24.8	21.8	34.9	35.5	24.8	30.0	11.8	6.4
A country under the influence of the West	1.8	2.7	32.1	21.8	53.2	48.2	5.5	20.9	7.4	6.4
An influential European state	2.8	1.8	3.7	7.3	40.4	29.1	45.0	57.3	8.1	4.5

To what extent does the current foreign policy of Ukraine generate...?*
an average score

Peace and stability in the region	3.2
Development of relations with Russia	3.1
Development of mutually beneficial partner-relations with neighboring countries	2.9
Ukraine's integration into the global economic space	2.9
Ukraine's security, sovereignty, territorial integrity	2.8
Liberalization of visa regime for the Ukrainian citizens; optimization of border control procedures	2.8
Development of relations with the EU	2.8
Development of relations with the United States	2.6
Ukraine's integration into the global information and cultural space	2.5
Protection of the Ukrainian citizens abroad	2.2
Favorable external conditions for the development of society, national economy, and the increasing competitiveness of the country	2.2
Positive international image; influence and prestige in the international community	2.0

* According to a five-point rating scale, where "1" is the lowest and "5" is the highest score.

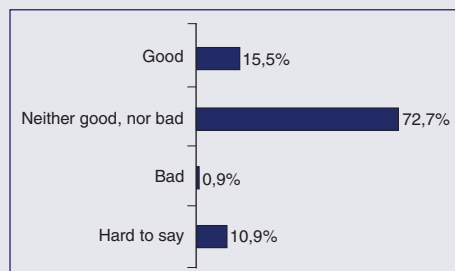
Does Ukraine have reliable external guarantees of its independence, sovereignty and territorial integrity?
% of experts polled

In the Ukrainian Law "On the Foundations of Domestic and Foreign Policy" (July 2010) Ukraine is declared as a non-bloc state. Has this helped to improve the situation in the following spheres?
% of experts polled

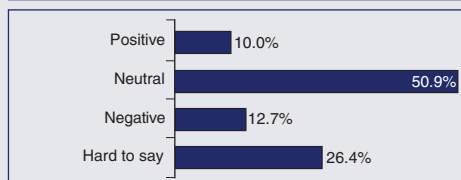
	Yes	Rather yes	Rather no	No	Hard to say
Development of relations with Russia	10.9	49.1	20.9	10.9	8.2
Strengthening Ukraine's security, sovereignty, territorial integrity	9.1	20.0	20.9	42.7	7.3
Strengthening Ukraine's political stability	8.2	30.9	27.3	24.5	9.1
Development of relations with the EU	5.5	15.5	32.7	34.5	11.8
Improving Ukraine's image; increasing its credibility in the world	4.5	16.4	27.3	41.8	10.0
Strengthening Ukraine's influence on security in Europe	4.5	12.7	25.5	50.9	6.4
Development of relations with the United States	3.6	19.1	26.4	40.9	10.0

How would you rate current Ukraine's relations with Spain?
% of experts polled

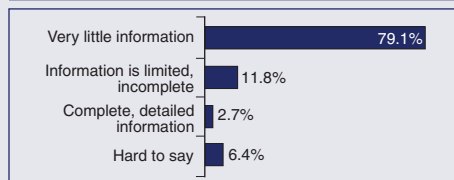

■ UKRAINE'S RELATIONS WITH THE EU

What do you think of Spain's attitude towards Ukraine's EU integration? % of experts polled

How well does the Ukrainian media inform on the Ukrainian-Spanish relations? % of experts polled

What are your primary associations with Spain?*

% of experts polled

Tourism, leisure, honeymoon	18.2	Velazquez	1.8
Football	17.2	Visa problems	1.8
Corrida	16.4	A country which creates good conditions for the middle-class	1.8
History, culture, traditions	9.1	Opera "Carmen"	1.8
Ukrainian labour migrants	9.1	The Ibero-American culture	1.8
Antonio Gaudi	8.2	Athletic achievements	1.8
The dictator Franco	7.3	Lope de Vega	1.8
Salvador Dali	6.4	Cinema, Pedro Almodovar	1.8
Solving its own issues by using the EU resources	6.4	Chance of recurrence of Greece's economic problems	1.8
Flamenco	6.4	Hemingway	1.8
Miguel de Cervantes Saavedra. Don Quixote and Sancho Panza	6.3	Advocate of the Southern dimension of the European Neighbourhood Policy at the expense of the Eastern	0.9
Sea, ocean	5.5	Barcelona	0.9
Civil War in the '30s, "No pasaran!"	5.4	Blue Division	0.9
A country that overcame its authoritarian past	5.4	The Duke of Alba	0.9
The issue of Basque	4.5	Grenada	0.9
Conquista e Reconquista	4.5	El Escorial	0.9
Moncloa Pact	3.6	EU member state; a European country	0.9
Federico Garcia Lorca	3.6	Canary Islands	0.9
Emotional, honest and frank people	3.6	Cortes	0.9
Picasso's, "Guernica"	3.6	A country with an attractive investment climate	0.9
A dynamic state with significant economic potential	2.7	The Legend of Sid	0.9
King Juan Carlos, constitutional monarchy	2.7	Madrid	0.9
Sunny land	2.7	Mandarins	0.9
Red wine	2.7	A model for Ukraine	0.9
Christopher Columbus	2.7	Asylum state for ex-"mafia" from the former USSR and the CIS	0.9
Goya	2.7	Separatism	0.9
El Greco	2.7	Tolerant society	0.9
Olives	2.7	Fiesta	0.9
Inquisition	1.8	Visa facilitation for Ukrainians	0.9
Spanish language	1.8	Ortega y Gasset	0.9
Catalonia	1.8	Eurozone instability	0.9
The Prado Museum	1.8	Paella, jamon (spanish cuisine)	0.9
The Pyrenees	1.8	Zapatero	0.9
An agrarian country that feeds the whole of Europe	1.8		

* The experts had to come up with their own answers. The experts could give several answers.

UKRAINE'S FOREIGN POLICY AND PROSPECTS FOR THE EUROPEAN INTEGRATION: A PUBLIC OPINION PERSPECTIVE

An important part of the Razumkov Centre's analysis in foreign policy is the monitoring of public opinion, which has been carried out since 2000. The results enable to determine the dynamics of citizens' geopolitical positions and their assessment of Ukraine's cooperation with other states and international organizations. The respondents are asked to define the country's foreign policy priorities and to evaluate the efficiency of government's activities in key foreign policy areas.

The latest survey on public expectations about Ukraine's European integration was conducted in October 2011 within the framework of the Spanish-Ukrainian strategic dialogue on "Ukraine's Path to the EU: Problems, Achievements and Prospects". The respondents were asked to assess the government's European integration policy and to evaluate Ukraine's relations with the EU.

The questions on what associations the Ukrainian citizens have with Spain and how well they are informed about Spain represent an additional interest.

Survey results and comparisons with some previous monitoring data enable to draw the following conclusions¹.

Geopolitical orientation of the Ukrainian citizens

The public opinion surveys conducted between February 2000 and October 2011 show that the Ukrainian citizens opt for two foreign policy directions for Ukraine: the EU and Russia. However, when in previous years (2006-2010) the priority was

¹ The report is based on the results of surveys conducted by the Razumkov Center from February 2000 to October 2011. The poll was conducted in all regions of Ukraine (including Kiev and Crimea) by a multistage random sampling based on quota method of respondent recruitment at the final stage, who represent an adult population according to the main socio-demographic indicators (i.e. region of residence, type and size of locality, age, sex).

The sampling error does not exceed 2.3%. The latest survey was conducted from 29 September till 4 October 2011. (2,009 respondents aged 18 years and older were interviewed).

given to relations with Russia, since 2011 a weakening of pro-Russian orientation among the Ukrainians has been observed. Since April 2011, a proportion of Ukrainian citizens, who believe that Ukraine should be prioritizing the relations with EU, is not significantly different from a number of those, who support the Russian direction.

Geopolitical orientation has a distinctive regional character: pro-European orientation predominates in the western part of Ukraine; pro-Russian – in the South and East; while in the center of Ukraine the orientation is constantly changing. When in November 2009, 50.9% of residents of the central region favored the development of relations with Russia, and only 25.9% – relations with the EU countries, in October 2011 the situation had been dramatically different: 47.7% prioritized the development of relations with the EU, and only 29.1% – with Russia.

Differences in foreign policy orientations are largely based on regional differences in culture, ethnicity, religion, as well as caused by domestic “politicization” of foreign policy decisions.

Consequently, the level of support for each of the foreign policy directions can fluctuate, depending on the political situation in the country. Therefore, the decline of support for a pro-Russian foreign policy orientation, in 2011, could have been caused by a failure on behalf of the current government to establish an equal partnership with Russia (one of Victor Yanukovych’s main slogans during the presidential election campaign).

Geopolitical orientations among different generations also vary significantly. The Ukrainian citizens, who are younger than 50 years old, support the European direction, while those over 50 are more likely to support the Russian direction.

Ukraine-EU relations assessed by Ukrainians

The majority of Ukrainian citizens (54.6%) characterize Ukraine’s relations with the EU as unstable; 15.4% – consider them to be “poor”; and only 14.3% name them “good”. This has largely to do with the assessment of Ukraine’s European integration pace, where 13% of respondents describe it as “zero”, and 47.8% – as “low”. Interesting, that both the majority of those, who support the EU-integration of Ukraine and the majority of those who do not, have rated Ukraine’s European integration pace as “zero” or “low”.

² The regional division is as follows: the **West**: Volyn, Transcarpathian, Ivano-Frankivsk, Lviv, Rivne, Ternopil, Chernivtsi regions, the **Centre**: Vinnytsia, Zhytomyr, Kyiv, Kirovohrad, Poltava, Sumy, Khmelnytskyi, Cherkasy, Chernihiv regions, the **South**: the Autonomous Republic of Crimea, Odesa, Kherson, Mykolayiv regions, the **East**: Dnipropetrovsk, Donetsk, Zaporizhya, Luhansk, Kharkiv regions.

Instability in Ukraine-EU relations is largely linked to the inconsistent European integration course of the Ukrainian government, which is reflected in public opinion. The majority of Ukrainian citizens believe this policy is inconsistent and incoherent (55.2%), opaque and covert (59.5%), ineffective (62.6%), incomprehensible to the public (62.1%). Relative majority of Ukrainians (46.5%) also consider it to be confusing for the EU states.

When answering why Ukraine represents an interest for the EU, most of the respondents named the Ukrainian labor force (48.9%), energy transit to the EU countries (48.6%), the Ukrainian market for the EU goods (46.8%), and Ukraine's natural resources (46.6%).

To a lesser extent, in the opinion of citizens, the EU interest lies in Ukraine's intellectual and scientific potential (26%), in limiting Russia's influence (20.3%), in import of Ukrainian goods (15.6%), in a joint fight against illegal migration, international crime, terrorism (15.5%), in strengthening security and stability in Europe (13.4%), in military potential of Ukraine (11.2%), in Ukraine's national culture, traditions and history (6.1%).

As for Ukraine's interest in the EU, most respondents referred to the EU financial resources (42%), the EU market for Ukrainian goods (35.3%), and the EU system of governance, democratic norms, rules and standards of living (35%). 28% of respondents referred to the innovative technology; 25% – to the interest in the EU imports; 20% – the European security system; 17.6% – named the EU as an opportunity to avoid Russia's influence; 16% of respondents indicated the Union's intellectual and scientific potential.

The Ukrainians happen to be less interested in the EU as a provider of labor force (12.5%), its natural resources (12%), culture, traditions and history of the EU states (8.1%).

According to the public opinion, relations with three EU countries, such as Germany (57.5%), Poland (42.2%) and France (31.2%) are the most important for Ukraine. 21.1% of respondents also named Italy, 15.4% – the UK, 9.7% – the Czech Republic, and 6.1% – Spain (other countries were named by less than 5% of respondents each).

50% of respondents indicated the importance of a visa-free entry to the EU countries (39.4% gave a negative response). Visa free regime with the EU was considered to be important by younger respondents (68.5% under 29 years old) and by 26.3% of those over 60 years old.

Overall, the Ukrainian citizens have a positive attitude towards Ukraine joining the European Union. The results of surveys conducted in recent years indicate a continuous predominance of supporters over the opponents of Ukraine's EU membership (in October 2011, their ratio was 51.2% and 30.3%, respectively).

Citizens' opinion on the EU membership differs significantly, depending on the region and the age of respondents. According to the latest survey, residents of the western and central regions are more inclined to be in favor of Ukraine's accession to the EU; residents of the South are mainly against it; in the eastern part of Ukraine, the share of supporters and opponents of the EU membership does not significantly differ.

The younger the respondents are, the more they are inclined to be in favor of joining the European Union. 63% of respondents, aged 18 to 29, and 40.8% of respondents, aged over 60, support the EU-membership.

When asked to make an integration choice for Ukraine (the EU or the Customs Union with Russia, Belarus and Kazakhstan), relative majority of Ukrainians supported the EU membership (43.7%), while 30.5% of respondents choose the accession to the Customs Union.

Relative majority (44.1%) of respondents believe that in the upcoming years the relations between Ukraine and the EU will not change. Thus, in November 2010, a proportion of respondents, who believed that Ukraine-EU relations would improve (30.7%), was six times larger than the proportion of those, who thought the relations would get worse (5.1%). In October 2011, the proportions decreased to 22.8% and 7.3%, respectively.

The level of knowledge about Spain

The level of knowledge about Spain among the Ukrainian citizens is generally low. 50.1% of respondents consider themselves to be poorly informed on Spain; and 22.2% know nothing about the country. Only 20.9% rated their level of knowledge as average; and 1.4% – as high.

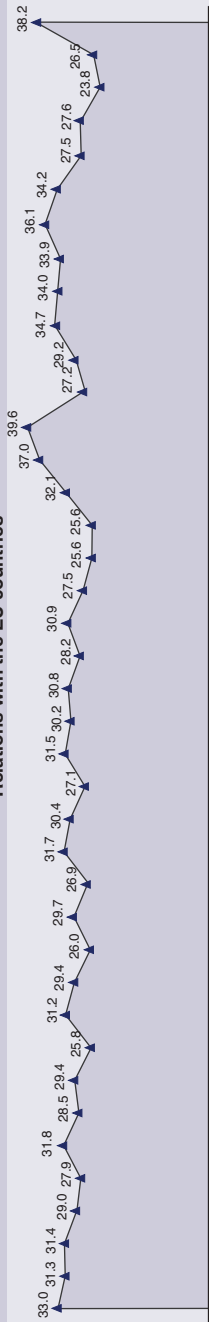
Rather expected answers were given to the question: "What is your primary association with Spain?". Two associations dominate: "corrida" (18.3%) and "a vacation resort, sea" (17.1%). The country's associations with football (9.7%), as well as with dancing, music, traditions, architecture, language (8.8%) are also relatively high.

Additionally, 6.4% of respondents consider Spain to be a "developed democratic country" and 8.7% – associate the country with Ukrainian migrant workers.

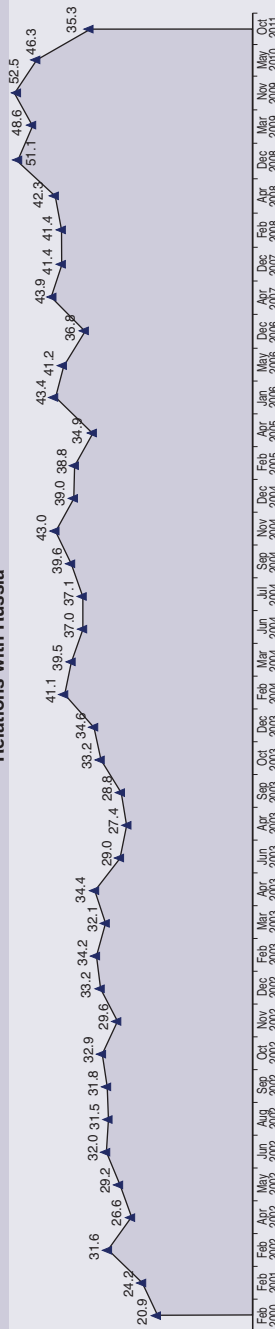
In brief, the Ukrainian citizens opt for two foreign policy directions for Ukraine: the EU and Russia. This binary outlook is influenced both by socio-cultural stereotypes that dominate in different regions and among different generations and by internal political processes in Ukraine. The latter tends to be the main driver in shifting public opinion on this issue.

What direction of foreign policy is a priority for Ukraine? % of the citizens polled

Relations with the EU countries

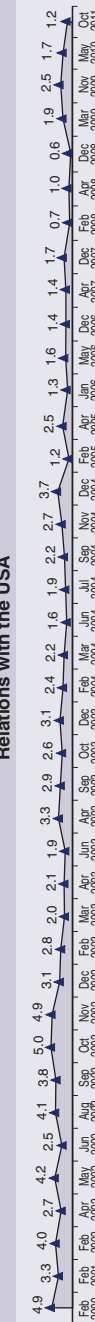
Relations with Russia

Relations with CIS countries

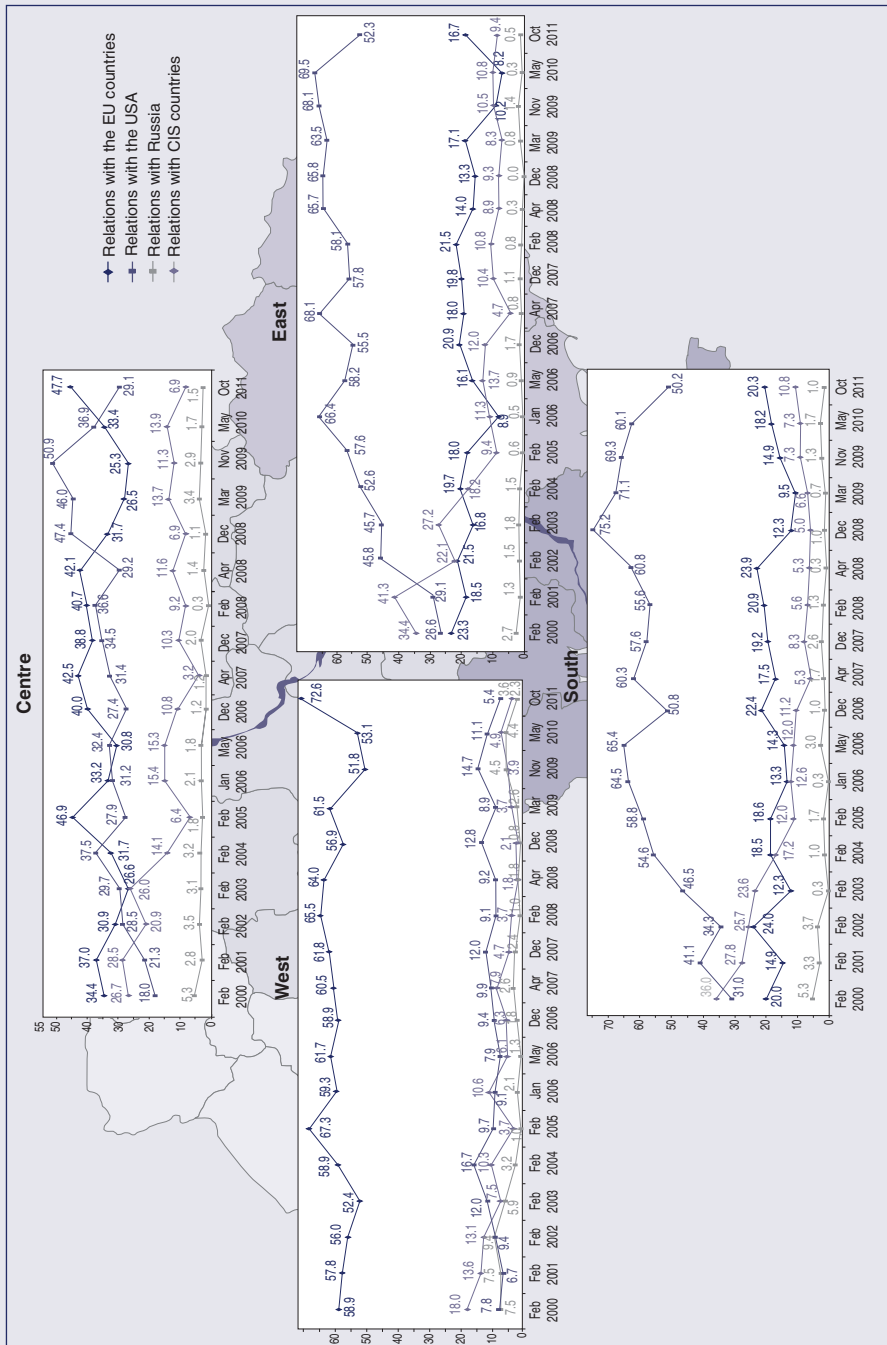

Relations with the USA

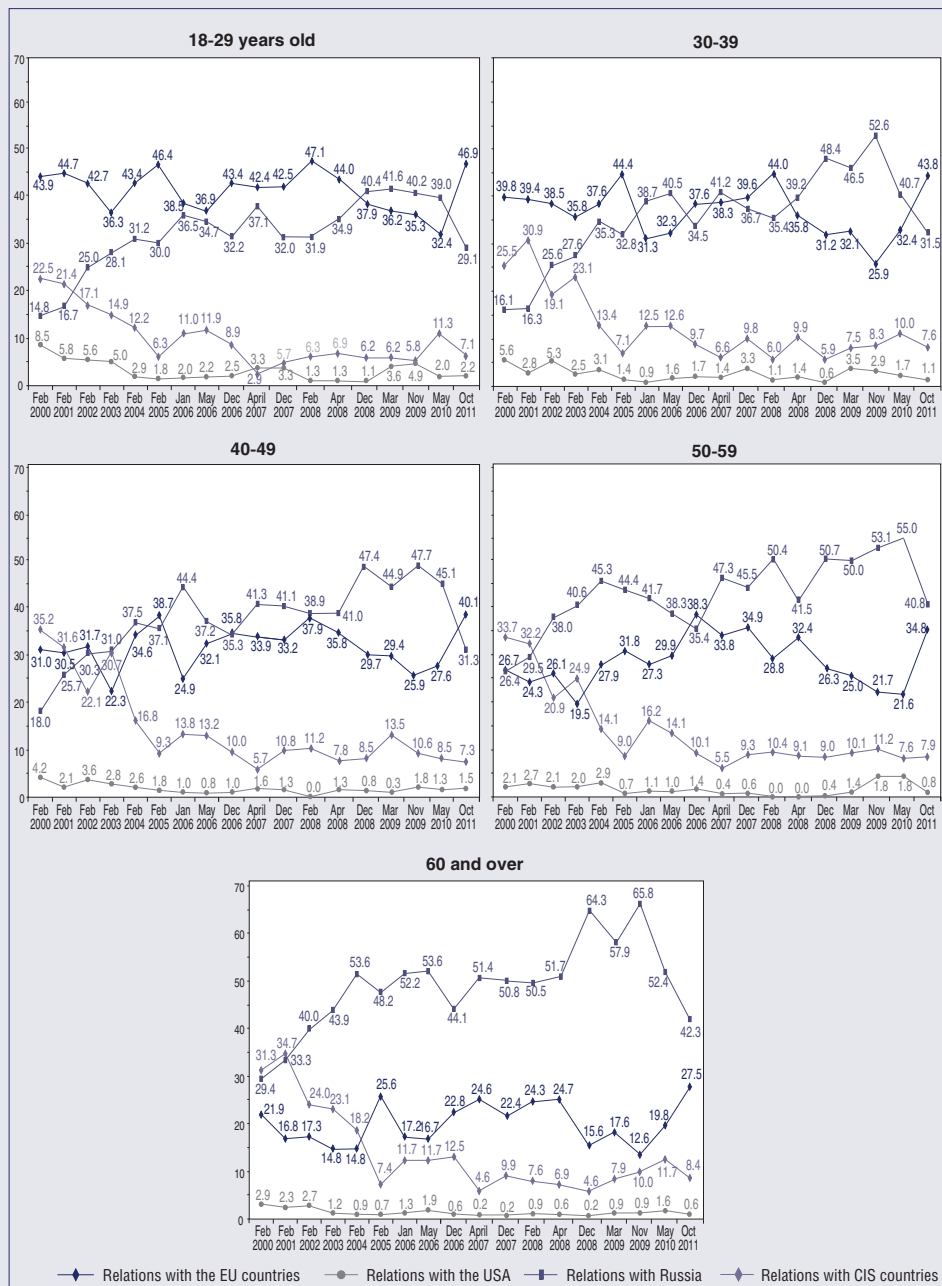

What direction of foreign policy is a priority for Ukraine?

% of the citizens polled

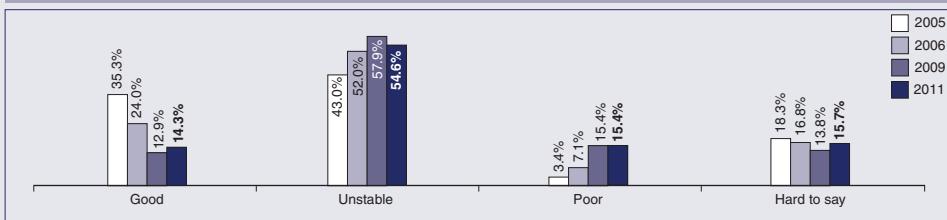

What direction of foreign policy is a priority for Ukraine?
% of the citizens polled

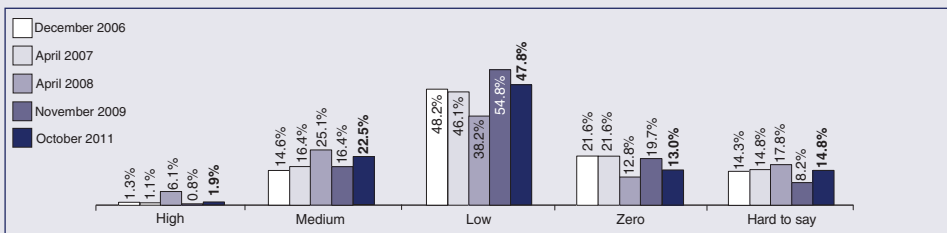

■ UKRAINE'S FOREIGN POLICY AND PROSPECTS FOR THE EUROPEAN INTEGRATION

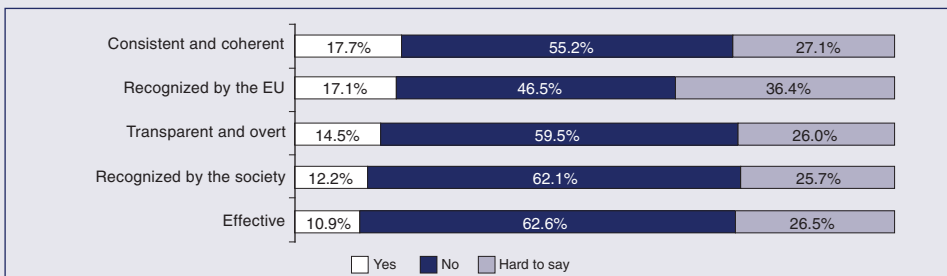
How would you characterize Ukraine's current relations with the EU? % of the citizens polled

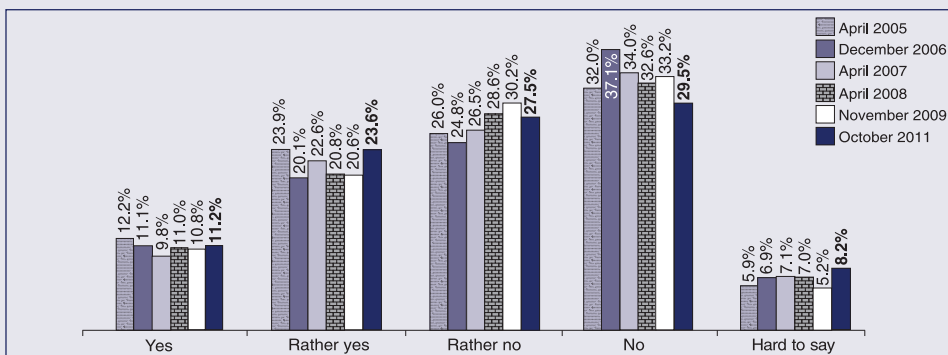
How would you evaluate the pace of Ukraine's European integration? % of the citizens polled

How would you characterize the European integration policy of Ukraine under the current leadership? % of the citizens polled

Do you consider yourself to be European? Do feel a connection to the European community's culture and history? % of the citizens polled

Why the EU is interested in Ukraine?*
 % of the citizens polled

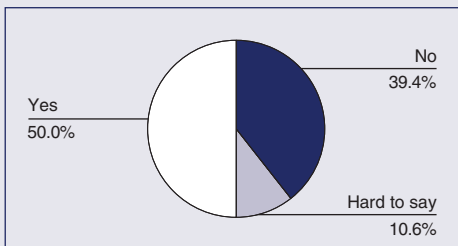
Labour force	48.9
Energy transit to EU	48.6
Market for EU products	46.8
Natural resources	46.6
Intellectual, scientific potential	26.0
To restrict Russia's influence	20.3
Import of Ukrainian products	15.6
Help to fight the illegal immigration, crime, terrorism	15.5
Help in strengthening security and stability in Europe	13.4
Military potential	11.2
EU is not interested in Ukraine	8.7
National culture, history, traditions	6.1
Hard to say	9.8

* Respondents were asked to mark all the appropriate answers.

Why Ukraine is interested in the EU?
 % of the citizens polled

Financial resources	42.0
Market for Ukrainian products	35.3
The system of governance, democratic norms, rules and standards of living	35.0
Innovative Technologies	28.3
EU imports	25.0
European security umbrella	20.0
An opportunity to avoid Russia's influence	17.6
Intellectual, scientific potential	16.0
Labour force	12.5
Natural resources	12.0
Culture, traditions, history of the European states	8.1
Ukraine is not interested in the EU	6.8
Hard to say	11.7

* Respondents were asked to mark all the appropriate answers.

Is visa free regime with the EU important for you?
 % of the citizens polled

Relations with which EU member states are most important for Ukraine?*, % of the citizens polled

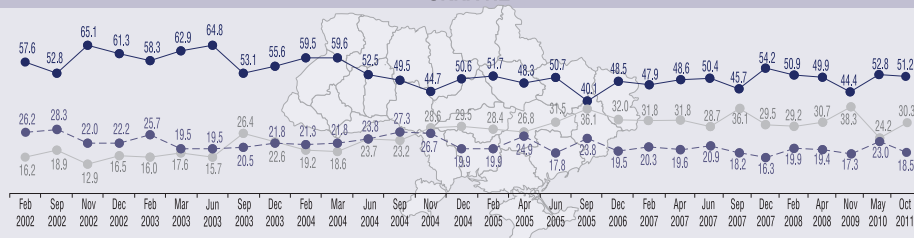
Germany	57.5
Poland	42.2
France	31.4
Italy	21.1
Great Britain	15.4
Czech Republic	9.7
Spain	6.1
Hungary	4.1
Sweden	3.5
Bulgaria	3.1
Greece	2.9
Austria	2.5
Romania	2.4
Netherlands	2.2
Lithuania	1.9
Portugal	1.8
Belgium	1.5
Slovakia	1.5
Latvia	1.1
Finland	0.9
Denmark	0.6
Estonia	0.4
Slovenia	0.3
Cyprus	0.2
Ireland	0.1
Malta	0.1
Luxembourg	0.0
Other non-EU countries	11.3
Hard to say	13.7

* Respondents had to name three countries.

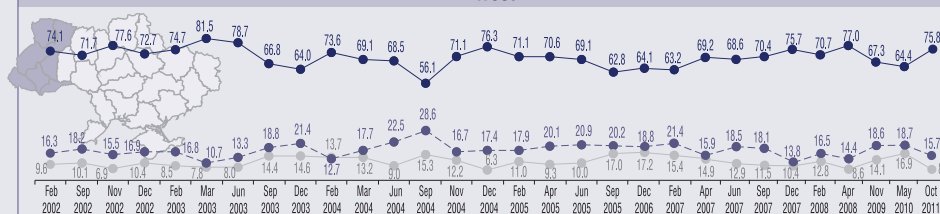
Should Ukraine join the European Union?
% of those polled

—●— Yes —●— No —●— Hard to say

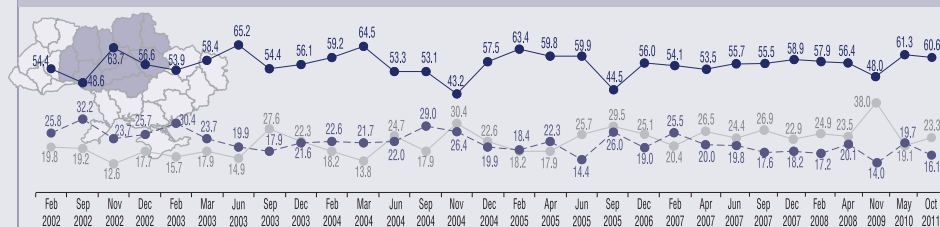
UKRAINE

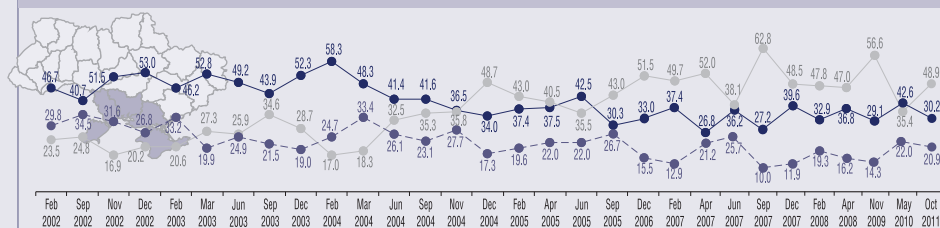
West

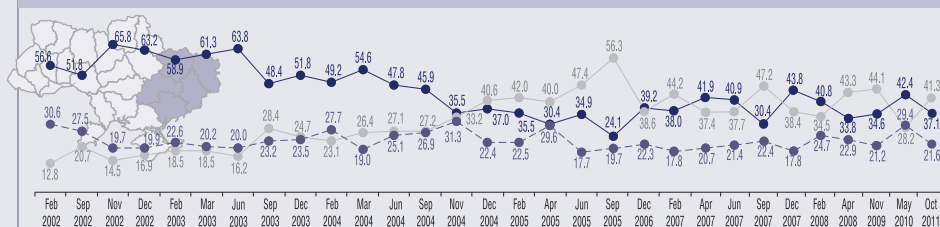
Centre

South

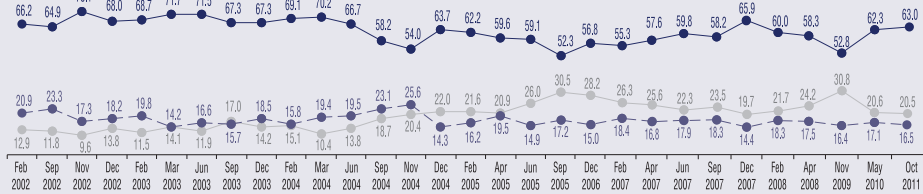
East

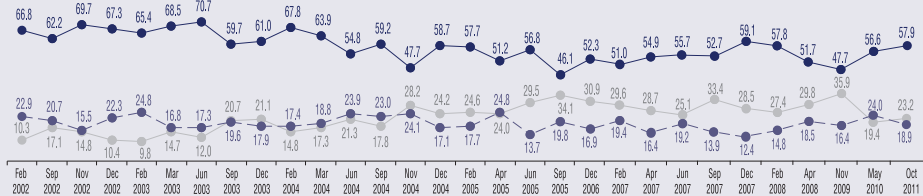
Should Ukraine join the European Union? % of those polled

—●— Yes —●— No - - -●- Hard to say

18-29

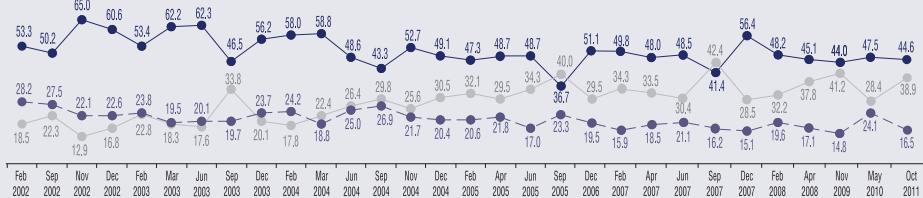
30-39

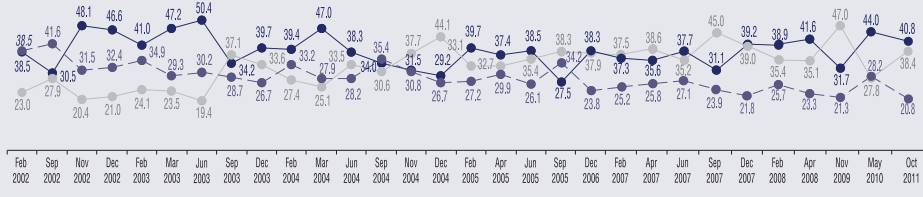
40-49

50-59

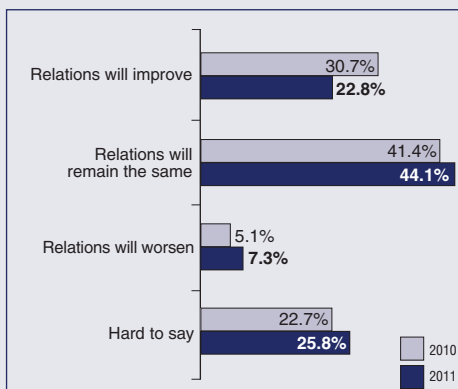

60 and over

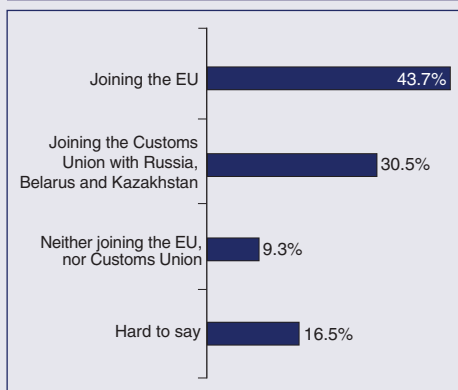

■ UKRAINE'S FOREIGN POLICY AND PROSPECTS FOR THE EUROPEAN INTEGRATION

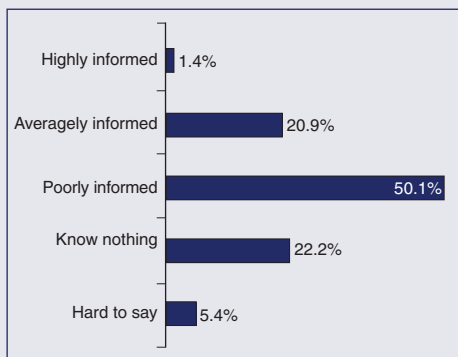
How would you characterize the relation between Ukraine and the EU in the near future? % of the citizens polled

Which integration path Ukraine should take? % of the citizens polled

How well are you informed about Spain? % of the citizens polled

What is your primary association with Spain?*

% of the citizens polled

Corrida	18.3
Vacation resort, sea	17.1
Football	9.7
Dancing, music, folk traditions, architecture, language	8.8
Ukrainian workers	8.7
Developed democratic state	6.4
Mandarins, oranges, grapes	5.9
Olives	2.5
Madrid	1.9
Spanish cuisine	1.4
Barcelona	1.4
Ecology, nature, climate	1.3
Economic crisis, default	1.3
EU member state, a European country	1.3
History and literature	1.0
Wine	0.6
"Machos", conquistadors, pirates, beautiful women	0.5
Strikes, protests	0.4
Christopher Columbus, geographic discovery	0.3
Cervantes, "Don Quixote"	0.3
Civil War	0.3
Basques	0.2
Salvador Dali	0.2
High level of economy	0.2
King of Spain, the monarchy	0.2
Unsettlement	0.1
Antonio Gaudi's Park	0.1
The troubadours	0.1
Coffee	0.1
Opera "Carmen"	0.1
Traditional hat	0.1
Jesuits	0.1
Castanets	0.1
Clothing	0.1
Tomato fights	0.1
A Catholic state	0.1
A country that overcame its authoritarian past	0.1
No associations	5.3
Hard to say	15.6

* The respondents were not offered any answers. The respondents could come up with several answers of their own.